

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tjaša Bambič

**Družine s številnimi izzivi in njihovo doživljanje svetovalne
službe v osnovnih šolah**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tjaša Bambič

**Družine s številnimi izzivi in njihovo doživljanje svetovalne
službe v osnovnih šolah**

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Ljubljana, 2022

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorici doc. dr. Lei Šugman Bohinc za natančno vodenje, podporo, uporabne nasvete, usmeritve in popravke ter tudi za vse strokovno znanje, ki ga je skrbno predajala skozi moj celotni študijski proces.

Hvala asist. dr. Tamari Rape Žiberna za vse nasvete in pomoč pri metodologiji.

Hvala gospe Jasmini, gospe Darji in prijateljici Tadeji za pregled magistrskega dela in oblikovne popravke.

Hvala vsem socialnim delavkam iz osnovnih šol, ki so se odzvale moji prošnji in me povezale z družinami ter mi na ta način omogočile izvedbo intervjujev.

Hvala vsem družinam, ki so se odzvale mojemu povabilu za sodelovanje v empirični raziskavi in s tem pomembno prispevale k nastanku tega dela.

Hvala Robertu, Marku, Pii, Maruši in Tiji za vso podporo, razumevanje, potrpežljivost in spodbudne besede.

Hvala moji družini za vso podporo.

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: **Tjaša Bambič**

Naslov magistrskega dela: **Družine s številnimi izzivi in njihovo doživljanje svetovalne službe v osnovnih šolah**

Mentorica: **doc. dr. Lea Šugman Bohinc**

Kraj: **Ljubljana**

Leto: **2022**

Št. strani: **82**

št. prilog: **4**

št. tabel: **0**

št. slik: **0**

Ključne besede: *družine s številnimi izzivi, stiske, šolska svetovalna služba, osnovna šola, socialno delo z družino, sodelovanje, odnos*

Povzetek

Družine s številnimi izzivi doživljajo stiske na različnih področjih življenja – v medosebnih odnosih, telesnem in duševnem zdravju, na materialnem in ekonomskem področju ter v šoli. Starši¹ in otroci iz teh družin pri spoprijemanju z naštetimi izzivi doživljajo številne strese, zato je pomembno, da imajo možnost dostopa do različnih oblik pomoči in podpore, med katere spada tudi šolska svetovalna služba. Stiske, ki jih starši in otroci doživljajo znotraj družine in v širši skupnosti, vplivajo na proces šolanja otroka, kar se lahko kaže kot učne in vedenjske težave, ki ga ovirajo pri tem, da bi bil v šoli uspešen. Strokovna kompetentnost šolskih svetovalnih delavk², njihova dostopnost, zavzetost in fleksibilnost lahko bistveno pripomorejo k soustvarjanju kakovostnih odnosov in uspešnemu sodelovanju z družinami s številnimi izzivi. V uvodu magistrskega dela predstavim različna teoretična izhodišča, ki so pomembna za razumevanje obravnavane teme: različna razumevanja družine, specifične značilnosti družin s številnimi izzivi, koncepte socialnega dela z ranljivimi družinami, temeljne značilnosti, naloge in področja delovanja šolske svetovalne službe in prispevek socialnega dela ter načela in oblike sodelovanja šolske svetovalne službe z družinami s številnimi izzivi. Poudarim, kako pomembno je, da se v procesu soustvarjanja pomoči in podpore slišijo vsi glasovi članov družine, tudi glas otroka. V empiričnem delu s pomočjo intervjujev s starši iz družin s številnimi izzivi raziščem, kakšni so razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo, kakšne izkušnje

¹ Izraz se v nadaljevanju nanaša na starše, stare starše in druge otrokove skrbnike.

² Skozi celotno nalogo uporabljam žensko obliko za izraze socialni delavec, svetovalni delavec, socialni pedagog, psiholog ipd.

imajo s šolsko svetovalno službo, kako doživljajo odnos s svetovalnimi delavkami in kakšni so morebitni predlogi za kakovostnejše in uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo. Na podlagi dobljenih rezultatov ugotavljam, da so starši iz družin s številnimi izzivi večinoma zadovoljni s sodelovanjem s šolsko svetovalno službo. Socialno delavko na šoli pozitivno doživljajo in imajo z njo večinoma dobre izkušnje. Ugotavljam pa tudi, da v šolski svetovalni službi ostaja še veliko prostora za izboljšave pri delu z ranljivimi družinami (npr. več vključevanja vseh družinskih članov v sodelovanje, izvedba evalvacij skupaj z družino, podpora družini v bolj strnjeni in povezani obliki). Sklepne ugotovitve moje raziskave prispevajo k večji vidnosti in slišnosti družin s številnimi izzivi ter k spodbujanju šolskih svetovalnih delavk, da delovni odnos soustvarjajo v partnerstvu z otroki in starši.

The title of Master's Thesis: **Families with multiple challenges and their experience of counseling in primary schools**

Key words: *families with multiple challenges, hardships, school counselling service, elementary school, social work with families, collaboration, relationship*

Abstract

Families with multiple challenges face difficulties in different areas of their daily lives. Difficult situations occur in interpersonal relationships, physical and mental health, material and economic matters, and school. Parents and children from socially vulnerable families face great stress in coping with the above challenges. Therefore, it is important that these families have access to various forms of help and support, including the school counselling service. The difficulties faced by parents and children in the family and in the community also affect the child's educational process, which can manifest itself in learning and behavioural difficulties that prevent the child from succeeding in school. The professional competence, accessibility, commitment and flexibility of school counsellors can make an important contribution to the quality of relationships and the success of the collaboration with vulnerable families. In the theoretical part, I present various theoretical contents that are important for understanding the topic of my master's thesis: the understanding of the concept of family, the characteristics that define families with multiple challenges, the concepts we use in social work when we work with these families, the basic characteristics and tasks of the school counselling service, the contribution of social work within the school counselling service when it comes to families with multiple challenges, the principles and forms of collaboration between the school counselling service and vulnerable families. I point out the importance of ensuring that all voices of family members, including the voice of children, are heard in the process of co-creating help and support. In the empirical section, I use interviews to explore the reasons why vulnerable families collaborate with the school counselling service, their experiences with the school counselling service, their experiences of the relationship with counselling professionals, and opportunities for improved quality and successful collaboration with the school counselling service. My results show that parents from families with multiple challenges are predominantly satisfied with collaboration with the school counselling service. They have a positive attitude toward the school social worker and have mostly good experiences with her. Nonetheless, there is much room for improvement in the school counselling service's work with vulnerable families (e.g., involving all family members more in collaboration, conducting evaluations together with the family, providing more condensed family support). The results of my research help make families with multiple challenges more visible and audible, and encourage the school counselling service to develop a partnership with children and parents.

Kazalo

1 Teoretični uvod	1
1.1 Družina.....	1
1.1.1 Pojmovanje družine	1
1.1.2 Družine s številnimi izzivi	5
1.1.3 Socialno delo z družino	10
1.2 Šolska svetovalna služba	17
1.2.1 Opredelitev in razvoj šolske svetovalne službe	17
1.2.2 Svetovalni odnos	20
1.2.3 Načela in dejavnosti svetovalne službe	21
1.2.4 Področja delovanja šolske svetovalne službe	23
1.2.5 Naloge šolskih svetovalnih delavk	25
1.2.6 Prispevek socialnega dela v šolski svetovalni službi pri delu z družinami s številnimi izzivi	27
1.2.6.1 Izvirni delovni projekt pomoči	30
1.3 Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo	31
1.3.1 Načela sodelovanja	34
1.3.2 Načini in oblike sodelovanja	35
1.3.3 Glas otroka v sodelovanju s šolsko svetovalno službo	36
1.3.4 Izzivi sodelovanja šolske svetovalne službe in družine	37
2 Formulacija problema	39
2.1 Raziskovalna vprašanja	42
3 Metodologija	42
3.1 Vrsta raziskave	42
3.2 Teme raziskovanja	43
3.3 Vir podatkov	43
3.4 Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec	44
3.5 Zbiranje podatkov oz. empiričnega gradiva	45
3.6 Obdelava gradiva	46
4 Rezultati	47
4.1 Časovna opredelitev sodelovanja	47
4.2 Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo	48
4.2.1 Pobuda za sodelovanje	48
4.2.2 Družina	48

4.2.3	Otrok	49
4.2.4	Šola.....	50
4.3	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo	51
4.3.1	Vključenost v sodelovanje	51
4.3.2	Oblike in načini komuniciranja.....	51
4.3.3	Sodelovanje s socialno delavko	52
4.3.4	Sodelovanje z drugimi zaposlenimi na šoli.....	53
4.3.5	Sodelovanje z zunanjimi institucijami	53
4.4	Doživljanje šolske svetovalne službe	54
4.4.1	Izkušnje s šolsko svetovalno službo.....	54
4.4.2	Socialna delavka	55
4.4.3	Odnosi	55
4.4.4	Komunikacija	57
4.5	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo	57
4.5.1	Prednosti.....	57
4.5.2	Ovire.....	59
4.6	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo	60
4.6.1	Potrebe	60
4.6.2	Pričakovanja.....	61
4.6.3	Predlogi	61
5	Razprava.....	62
5.1	Razprava o rezultatih.....	62
5.2	Razprava o metodologiji	70
6	Sklepi.....	72
7	Predlogi.....	75
8	Seznam literature.....	77
9	Priloge	83
9.1	Smernice za intervju	83
9.2	Analiza intervjujev – postopek kvalitativne analize.....	84
9.2.1	Odprto kodiranje	84
9.2.2	Osnovno kodiranje	107
9.2.3	Odnosno kodiranje	116

1 Teoretični uvod

1.1 Družina

Družino razumem kot eno najpomembnejših temeljnih skupnosti vsakega posameznika. Strinjam se, da obstajajo ljudje, ki jim družina predstavlja varno zatočišče, in da obstajajo ljudje, ki jim družina predstavlja vse prej kot to. Za večino ljudi je družina prva skupnost, v katero vstopimo, v kateri odraščamo, se spoznavamo s prvimi pravili, vrednotami, navadami, in zato jo dojemam kot pomembno odskočno desko za prestop v širši svet.

Danes poznamo zelo raznolike oblike družin. Sodobna družba (v primerjavi s preteklostjo) je postala bolj odprta za različne definicije družin – ljudje imamo v tem pogledu več maneverskega prostora glede tega, koga bomo poimenovali kot družina.

Zaviršek (2011) poudarja, da ima vsak človek pravico določiti, kaj je zanj družina. Različne sociološke raziskave so konec 90. let prejšnjega stoletja poročale o koncu družine, s čimer je bila mišljena tradicionalna nuklearna družina. Vendar ne gre za konec družine, temveč za njeno veliko transformacijo. V jedru tega pojava pa je med drugim prav pravica posameznika, da sam definira, kaj je zanj družina.

Družina je kompleksen pojem, zato v tem poglavju predstavljam različna razumevanja in definicije družine.

1.1.1 Pojmovanje družine

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je družina definirana kot skupnost enega ali obeh staršev z enim ali več otroki. Pomeni tudi skupnost zakonskega ali zunajzakonskega partnerja in enega od staršev z otrokom oz. otroki. Poleg tega je družina opredeljena tudi kot eden od staršev z otrokom oz. otroki in kot skupina ljudi, ki jih vežejo sorodstvene vezi (Fran, b. d.).

Če pobrskamo po slovenski zakonodaji, lahko v 2. členu Družinskega zakonika (Uradni list RS, št. 15/2017) preberemo, da je družina opredeljena kot življenjska skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta oseba skrbi za otroka in ima po Družinskem zakoniku do tega otroka določene obveznosti in pravice. Družina je

zaradi koristi otrok deležna posebnega varstva s strani države (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2021).

Opredeljevanje pojma družine kot naravne skupnosti ni novo, omejeno le na sodobni čas, temveč je do podobnih pogledov na družino in vlogo posameznika prihajalo že v preteklosti. Že Rousseau in Kant sta družino razumela kot naravno skupnost, poudarjala sta sentimentalni značaj družine kot bistveni element uveljavljanja avtonomnih individuumov, zagovarjala sta patriarhalne odnose v družini, omejevanje družbene vloge in položaja žensk (Černič Istenič, 1991, str. 66).

Družina predstavlja osnovno družbeno organizacijo in težko si zamislimo delovanje človeške družbe brez nje. Številni sociologi obravnavajo družino kot temelj družbe, univerzalno družbeno institucijo, ki je kot neizbežen del človeške družbe. Čeprav po sestavi poznamo različne družine, lahko takšne razlike obravnavamo kot različice istega pojava (Haralambos in Holborn, 1999, str. 325).

Mnogi strokovnjaki in znanstveniki se v različnih diskusijah že leta in leta intenzivno ukvarjajo s pojmom družine oz. s tem, kar naj bi pojem vsebinsko pokrival. Pojavljajo se konceptualne (ideološke) dileme, kot na primer, ali naj bo definicija družine omejena na tradicionalno predstavo o starših in otrocih, ki skupaj živijo v družinskem gospodinjstvu, ali dve neporočeni osebi, ki sicer živita skupaj, sploh tvorita družino, ali morata biti osebi nujno nasprotnega spola, da govorimo o družini, ali so enostarševske družine obravnavane kot neobičajne družine (Rener, 2006, str. 13).

Če se s kronološkega vidika opredeljevanja družine ozremo nekoliko nazaj v zgodovino, lahko zasledimo, da se je pred več kot 70. leti s tem ukvarjal George Peter Murdock. V svojem delu *Social Structure* (1949, str. 1–2) je družino opredelil kot družbeno skupino z naslednjimi značilnostmi: skupno bivanje, ekonomsko sodelovanje in razmnoževanje. Vključuje odrasle osebe obeh spolov (pri čemer najmanj dve odrasli osebi vzdržujeta socialno priznano spolno razmerje) in enega ali več otrok (ti so lahko lastni ali posvojeni), ki živijo skupaj. Murdock je v svoji študiji 250 reprezentativnih človeških družb ugotovil, da obstajajo trije različni tipi družinske organizacije. Prva in najosnovnejša je nuklearna ali jedrna družina, ki jo običajno sestavljata zakonca, moški in ženska, ki imata skupne potomce. Za drugi tip, poligamno družino, je značilno, da je sestavljena iz dveh ali več nuklearnih družin, ki so med seboj povezane z več zakonskimi zvezami, tako da na primer en moški igra vlogo moža in očeta v več nuklearnih družinah. Kot zadnji tip avtor navede t. i. razširjeno družino, za katero velja, da

jo sestavlja dvoje ali več jedrnih družin, ki so med seboj povezane prek razmerij med starši in otroki.

Nico Keilman (2003, str. 11, v Rener, 2006, str. 15) pojasni: »Družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno družino, to sta dve osebi ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali starševskim razmerjem.« Gre za t. i. statistično (popisno) definicijo družine, iz katere izhaja tudi osnovna statistična tipologija družin, in sicer družine zakonskih parov z otroki ali brez njih, neporočeni (kohabirajoči) pari z otroki ali brez njih, matere z enim otrokom ali več otroki, očetje z enim otrokom ali več otroki. Nowotny, Fux in Pinnelli (2004, str. 28, v Rener, 2006, str. 16) sociološko opredelijo družino kot tisto skupino oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavljata vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba. Skupina oseb znotraj družine je med seboj povezana z zakonsko zvezo ali kohabitacijo in starševskim razmerjem. Zgoraj omenjena statistična definicija se razlikuje od sociološke definicije družine po tem, da slednja kot konstitutivni element družine opredeljuje starševsko razmerje kot socialno razmerje. Dandanes poznamo kar veliko socioloških definicij družine, ki se med seboj razlikujejo, hkrati pa je pri veliki večini osnovni poudarek na tem, da družino opredeljujejo kot vsaj dvogeneracijsko skupnost in družbeno institucijo, ki skrbi za enega ali več otrok (Rener, 2006, str. 16).

S tem ko se svet globalno razvija oz. spreminja v gospodarskem, ekonomskem in tehnološkem smislu, se posledice kažejo tudi v pomembnih spremembah družinskega življenja. Te se nanašajo na to, da se družine odmikajo od modernega modela nuklearne družine kot neolokalne skupnosti, sestavljene iz heterospolnih poročenih parov z otroki. Trendi spreminjanja v Sloveniji so zelo podobni tistim v zahodnih državah. Družinsko življenje v Sloveniji je vse bolj raznovrstno, govorimo o t. i. pluralizaciji družinskega življenja in družinskih oblik. Družina še vedno ostaja temeljna družbena institucija, katere nalogi sta socializacija otrok in psihična stabilizacija odraslih posameznikov, spremembe se namreč nanašajo na spremenjeno spolno in starostno strukturo družine, spreminjajo se družinske vloge in delitev družinskega dela. Velja opozoriti, da omenjene spremembe ne pomenijo prehoda od modernega družinskega modela h konsolidaciji nekega postmoderne modela. Gre zgolj za uveljavljanje spreminjanja in raznolikosti kot temeljnega načela delovanja družine (Švab, 2006, str. 63–64).

Smo ravno v času, ko se za družine v Sloveniji na področju zakonodaje dogajajo pomembni premiki v smeri večje enakopravnosti, strpnosti in sprejemanja pluralnosti družin. V skladu z nedavnimi odločbami Ustavnega sodišča Republike Slovenije so namreč poslanke in poslanci

4. 10. 2022 podprli spremembe Družinskega zakonika, ki zagotavljajo nediskriminatorno obravnavo partnerskih razmerij heterospolnih in istospolnih partnerjev pri opredelitvi zakonske zveze. Prav tako se enaka obravnava ureja tudi za partnerje, ki niso sklenili zakonske zveze in živijo v zunajzakonski skupnosti. Spremenili sta se definicija zakonske zveze in ureditev zunajzakonske skupnosti za raznospolne in istospolne partnerje, pri čemer so partnerji v teh zvezah izenačeni v vseh pravnih posledicah, ki jih določa Družinski zakonik, pa tudi v pravnih posledicah na drugih pravnih področjih (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2022).

Po kratko povzetih socioloških pogledih na družino in družinsko življenje se v nadaljevanju posvetim razumevanju družine in družinskih procesov še s psihološkega in psihoterapevtskega vidika ter z vidika socialnega dela.

Družina, kot jo razume Tomori (1994, str. 10), je sistem z notranjim dogajanjem, ki je neprestano v obojesmernem stiku z vsem, kar se dogaja v njegovem okolju. Tako je družina še kako odvisna od socialnih in ekonomskih zakonitosti, hkrati pa jo označujejo notranji odnosi, ki pri vsakemu članu vzbujajo zelo osebna, skrajno intimna podoživljanja. Vsaka družina ima svojo sestavo, svoja socialna pravila, notranja razmerja moči, svoj jezik, obrede in svojo zgodovino, ki si jo delijo vsi člani te družinske skupine.

V podobni smeri gre tudi Čačinovič Vogrinčič (1998, str. 130–131), ki družino opredeli kot sistem interakcij in komunikacij. Sestavljata jo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive, skupne cilje, povezujejo jih skupna pravila, norme in vrednote. Odnose v družini odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog. Poleg tega se v družini oblikujeta tudi značilna struktura moči in način vodenja, izoblikuje se relativno trajna mreža komunikacij in vlog posameznih članov družine.

Ko govorimo o dveh ali več posameznikih, ki so v interakcijah in imajo skupne motive, cilje, norme in pravila, pravzaprav govorimo o t. i. mali skupini. In družina je po socialnopsihološki definiciji mala skupina, in sicer zelo posebna mala skupina, ki se občutno razlikuje od ostalih ad hoc malih skupin, ki jih oblikujemo in raziskujemo v socialni psihologiji (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 80–81).

Prva značilnost, ki družino loči od ad hoc malih skupin, je ta, da je družina skupina z zgodovino. Slehera družina ima tisto nekaj, kar je posebno, edinstveno in vtakano v posebno zgodovino. Vsaka družina razvije svoje specifične načine, kako biti skupaj, kako sobivati, kako ostati skupaj v eksistenčni medsebojni odvisnosti in povezanosti ter kako z vso težo družinske

kompenzacijske funkcije omogočati zadovoljevanje vseh najpomembnejših človeških potreb v družbi (Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 129).

Družino kot malo skupino z zgodovino sestavlja vsakokrat enkratna in posebna zgodovina poskusov in zmot, skozi katero se družinska skupina organizira in strukturira. Na ta način družina preizkuša, kaj je v njej dovoljeno, vse dokler ne izdelata sistema, ki ga usmerjajo edinstvena oz. idiosinkratična, le za ta sistem veljavna pravila. Skozi proces strukturiranja se odnosi v družini izoblikujejo in bolj ali manj ustalijo z namenom, da bi skupina dosegla svoje cilje oz. zadovoljevala potrebe posameznikov in skupine v celoti (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 81).

Čačinovič Vogrinčič (1998, str. 10–11) poudari, da si mora posameznik v družini zagotoviti zadovoljevanje dveh temeljnih potreb, in sicer potrebe po avtonomiji in potrebe po povezanosti. Med člani posamezne družine je neskončno individualnih razlik, ki govorijo o potrebi posameznika po neodvisnosti, da bi bil viden in slišan ter da bi smel in znal skrbeti zase. Na drugi strani pa potreba po povezanosti kaže na to, kako nujno je vsak član tudi povezan z družinsko skupino in člani znajo skrbeti drug za drugega. Tako lahko vidimo, da je družina neizogiben prostor soočanja in prevzemanja odgovornosti za to, da bi vsak član družine obvladal ravnanje z avtonomijo in povezanostjo.

V socialnem delu se izogibamo vprašanju, katera je »dobra« in »zdrava« oblika družine, saj se, kot sem že omenila, raznovrstnost družinskih oblik in družinskega življenja v zadnjih desetletjih intenzivno spreminja. V sodobnem socialnem delu je tako nujno izhodišče odprtost do raznolikih družinskih oblik. Pomembno je, da se družini pridružimo in skupaj z njo raziščemo, kako posamezni člani družine živijo, kaj potrebujejo, kakšne so definicije družine s perspektive posameznega člana in družine kot celote (Kodele in Mešl, 2016, str. 14).

1.1.2 Družine s številnimi izzivi

Izraz »družine s številnimi izzivi« se nanaša na tiste družine, ki se v svojem vsakodnevnem življenju srečujejo s številnimi notranjimi in zunanji stresorji. Ti so povezani s težkimi življenjskimi pogoji, ki povzročajo preobremenitev in destabilizacijo družine. Mnoge družine s številnimi izzivi tako nimajo zadovoljenih osnovnih potreb, ves čas so postavljene pred različne izzive, kot so iskanje službe z majhnimi možnostmi zaposlitve, nizki dohodki za preživetje, nezmožnost pomagati svojim otrokom pri šolskih obveznostih, lahko se pojavi

breme zaradi bolezni, lahko so prisotne različne oblike odvisnosti, pa tudi zlorabe, nasilje, zatiralni odnos do okolja in brezdomstvo. Kodele in Mešl (2016) pojasnita, da sta se za takšno poimenovanje družin odločili zato, ker sta skupaj z ostalimi strokovnjaki želeli poudariti, da so družine veliko več kot problemi, s katerimi se srečujejo. Namen je namreč, da se izognemo usmeritvi v to, česa ni in kaj bi moralo biti, in se osredotočimo na to, kaj je in kaj bi lahko bilo (Kodele in Mešl, 2016, str. 13).

Ko poimenujemo določeno skupino ljudi ali ko opisujemo njihova dejanja ali z njimi komuniciramo, ima izbira besed zelo pomembno vlogo. Še posebej v socialnem delu, kjer se strokovnjaki srečujejo z različnimi ranljivimi skupinami, med katerimi so tudi družine s številnimi izzivi.

Uporaba konstruktivnih in opogumljajočih izrazov ali, zapisano drugače, uporaba jezika socialnega dela nam omogoča, da vzpostavimo in vzdržujemo kontekst socialnega dela v delovnem odnosu in v individualnih projektih pomoči ter na ta način na novo definiramo udeležенost uporabnikov skupaj z njimi. Tako v socialnem delu, ko delamo z raznolikimi posamezniki ali skupinami, uporabljamo izraze, kot so odkrivanje, soustvarjanje, sodelovanje, spreminjanje, dodajanje moči, delovni odnos, načrt skrbi, timsko delo, skupnost, soseska, ekologija. Gre za besede, ki imajo potencial, da opogumljajo, dodajajo moč, vključujejo in prispevajo k temu, da bi tako strokovnjaki kot uporabniki opustili negativne, destruktivne besede, ki omejujejo in izključujejo (Čačinovič Vogrinčič, 2003, str. 199).

Poleg izraza družine s številnimi izzivi (Melo in Alarcão, 2011), ki ga na Fakulteti za socialno delo in nasploh v socialnem delu najpogosteje uporabljamo, pri različnih avtorjih lahko zasledimo še druge sorodne izraze, na primer *ranljive družine* (Sharlin in Shamai, 2000), *družine, ki se srečujejo s številnimi stresi* (Madsen, 2007) in *družine, ki se srečujejo s številnimi problemi* (Walsh, 2006; Kodele in Mešl, 2016, str. 13). V prispevku, katerega avtorji so Tausendfreund idr. (2016), lahko zasledimo še en soroden izraz, in sicer v angleškem jeziku znan kot *families in multi-problem situations*, kar bi lahko po mojem mnenju prevedli kot družine s številnimi težavami ali družine s številnimi težavnimi situacijami. A ker smo v socialnem delu zelo pozorni na izražanje in jezik, izraza »težave, težavne« v tem primeru nista najustreznejša, saj takšne besedne zveze v socialnem delu interpretiramo kot patologizirajoče in negativne.

Bauer in Wiezorek (2016, str. 12) v svojem prispevku uporabljata izraz »ranljive družine« (angl. *vulnerable families*) in pojasnita, da se termin nanaša na družinskobivanjske situacije tistih

družin, ki družini povzročajo stisko in tako terjajo družbeno odgovorno in strokovno utemeljeno podporo. Kategoriziranje teh družin je samo po sebi ambivalentno, ker se na eni strani kaže potreba po strokovno odgovornih in hkrati celovitih podporah takšnim družinam, po drugi strani pa tudi potreba po subtilnem prepoznavanju njihovih dosežkov. Ves čas pa sta v ospredju varnost in zaščita otrok, ki odraščajo v takšnih družinah. Bauer in Wiezorek še opozorita, da ima poimenovanje družin kot ranljivih posledice za razumevanje strokovnih posegov. Ti morajo biti namreč prilagojeni tveganosti življenjskih razmer družine, ob tem pa morajo biti prilagojeni tudi družinskim splošnim značilnostim, pri čemer se je pomembno zavedati, da se lahko zgodi, da spregledamo raznolikost takih družin, njihove individualne posebnosti in vire moči.

Pojav ranljivosti sestavljajo izkušnje nesigurnosti in nestabilnosti glede položaja, pravic in preživetja, s katerimi se posameznik oz. družina sooča v vsakdanjem življenju. Posledice pomanjkanja vpliva na svoje življenje se lahko kažejo v tem, da je posameznik oz. družina ranljivejša in s tem tudi manj prožna ter slabše opremljena za to, da bi se v vsakdanjih situacijah družina lahko počutila varna in imela moč vpliva na situacije. Ranljivost družin se neposredno zrcali v revščini, v vsakdanjem življenjskem poteku in tudi v možnostih za kakovostno življenje otrok in mladostnikov. Že prisotnim težavam, s katerimi se ranljive družine soočajo, se najpogosteje pridružijo še težave v vzgoji otrok, pri njihovem šolanju in doseganju učne uspešnosti. Vse to se pojavlja kot stalni spremljevalec nakopičenih stisk ranljivih družin. Pomembno je poudariti, da kolikor je fenomen ranljivosti v sodobni družbi raznolik, toliko so si tudi ranljive družine med seboj v realnosti zelo različne. Skupne so ji le nakopičene težave na različnih področjih življenja. Med najbolj pereči težavi spadata materialno in stanovanjsko področje, ki predstavljata osnovo, pogosto pa so prisotne tudi zdravstvene in odnosne težave. Njihova posebnost je, da so pogosto večdimenzionalne in prepletene, zato jih je težko naslavljalati zgolj kot posamične in izolirane teme (Rapuš Pavel idr., 2017, str. 53).

V projektu z naslovom *Vulnerability of families with children: Major risks, future challenges and policy recommendation* (Mynarska idr., 2015), ki je bil financiran s strani Evropske unije, so strokovnjaki skupaj z oblikovalci politik in akterji civilne družbe razpravljali o družinah s številnimi izzivi v petih fokusnih skupinah. Razprave so potekale od novembra 2014 do januarja 2015 v Bruslju, Madridu, Stockholmu, na Dunaju in v Varšavi. Cilj projekta je bil ugotoviti, katere vrste družin z otroki so še posebej ranljive in zakaj, na kakšen način bi razvoj družbe v prihodnosti vplival na te družine in kateri ukrepi politike bi bili v prihodnosti ključni za preprečevanje »reprodukcije ranljivih družin«. Izvajalci projekta so ranljivost opredelili kot

doživljanje ali tveganje revščine in socialne izključenosti. Že večkrat omenjeni termin »ranljiv« (angl. *vulnerable*) izhaja iz latinske besede »vulnerare«, ki pomeni »raniti«. V literaturi in številnih raziskavah se obravnava veliko različnih konceptov in razsežnosti ranljivosti. Izraz se namreč lahko nanaša na naslednje dimenzije: ekonomske težave (pomanjkanje finančnih sredstev, nizek življenjski standard, stanovanjska problematika), socialna izključenost (omejen dostop do trgovin, šol, knjižnic, zdravstvenih storitev), pomanjkanje socialne podpore (odsotnost praktične in čustvene pomoči s strani družinskih članov, prijateljev, sosedov, sodelavcev), stigmatizacija (biti žrtev stereotipov, razvrednoten, zasramovan zaradi pripadnosti določeni družbi ali etnični skupini), zdravstvene težave (kot posledica slabega duševnega in telesnega zdravja ali invalidnosti) in nasilje (žrtve in povzročitelji družinskega nasilja). Ko govorimo o družinah z mladoletnimi otroki, je predvsem ranljivost otroštva večdimenzionalna in se nanaša na materialne, socialne in čustvene potrebe. Materialne potrebe običajno pomenijo potrebe po denarju, varnem bivališču, zdravstvenem varstvu, izobraževanju in hrani. Socialne potrebe vključujejo mentorstvo, podporno socialno mrežo in socialne stike. Čustvene potrebe pa zajemajo predvsem potrebe po skrbi in ljubezni (Mynarska idr., 2015).

Roel in Bouwkamp (2014, str. 297) pišeta o procesih podpore in pomoči ranljivim družinam, ki jih opredelita kot družine, v katerih se pojavlja največ vzorcev nekonstruktivnih interakcij med starši in otroki in v katerih je angažiranih največ strokovnih delavk in strokovnih služb. Ko navajata avtorja Ghesquière (1993), opišeta ranljivo družino kot tisto, ki se sooča s trajnim skupkom družbenoekonomskih in psihosocialnih problemov.

Družine, ki so bile leta 2016 vključene v slovenski projekt *Pomoč družinam v skupnosti: soustvarjanje zelenih sprememb za zmanjševanje socialne izključenosti in krepitev zdravja*, so se soočale s kompleksnimi psihosocialnimi problemi, vsem udeležnim družinam je bila skupna revščina. Večina sodelujočih družin se je zaradi različnih razlogov, kot so enostarševska družina, brezposelnost, dolgovi, eden od staršev zapusti družino, smrt enega od staršev, znašla v težki finančni in stanovanjski stiski. Nekatere družine so se spoprijemale tudi z zdravstvenimi težavami, nasiljem v družini, težavami z odvisnostjo oz. zlorabo alkohola, bremenom iz preteklosti, nekateri družinski člani so imeli samomorilna nagnjenja oz. izkušnjo samomora v družini. Določene družine so izhajale tudi iz drugačnega socialno-kulturnega okolja, kar je povzročilo težave s sporazumevanjem v slovenskem jeziku. Pri skoraj vseh družinah v projektu so bile opazne učne težave otrok, pri nekaterih družinah pa tudi vzgojne težave. Kompleksni problemi družin so bili pogosto razlog za šibko socialno mrežo družine, za slabe medosebne

odnose v družini in za preobremenjenost družinskih članov (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 128–130).

Bolezen, ekonomske težave, konflikti v odnosih znotraj družine in z drugimi ljudmi, nezgode in izguba družinskega člana zahtevajo od članov ranljivih družin veliko moči in prizadevanj. V družinah, ki se soočajo s številnimi stiskami, tovrstni dogodki lahko pustijo zelo boleče in trajne sledi. Družina se tako sooča z zaskrbljenostjo, negotovostjo in stresom. Obvladovanje stresa zahteva od družine veliko mero prilagodljivosti. V spopadanju z vsemi težkimi okoliščinami in stresom, ki ga takšne okoliščine povzročajo, je močnejša tista družina, ki zna oz. zmore smiselno usmeriti svoje obrambne sposobnosti in dovolj prožno razporediti svoje moči. Za to pa so potrebne jasna definicija vlog in medsebojnih povezav, pripravljenost za sodelovanje ter odprta in razumljiva komunikacija med družinskimi člani in z drugimi osebami, ki so vpletene v družinsko dogajanje (Tomori, 1994, str. 132–133).

Družine s številnimi izzivi so torej družine, ki se najpogosteje soočajo s šolskim neuspehom otrok, brezposelnostjo, revščino, fizično neaktivnostjo in socialno izključenostjo. Vse te problemske situacije družin pa niso izziv le za družine same, temveč tudi za svetovalne in druge strokovne delavke, saj je njihova najpomembnejša naloga, da ustvarijo pogoje za varen prostor za pogovor, v katerem se bodo soustvarjale nove zgodbe (Sitar Surič, 2016).

Družinam s številnimi izzivi je pogosto skupno to, da prejemajo pomoč od različnih strokovnjakov, ki sodelujejo z njimi zgolj na posameznem področju, kot so finančna stiska, stanovanjska stiska, razveza, rejništvo, nasilje. Za družine, ki se srečujejo s številnimi stresi, je lahko izkušnja specializirane in poglobljene pomoči na eni strani dobrodošla, a žal v praksi velikokrat pride to tega, da je vsa ta pomoč preveč razdrobljena. Posledica tega je lahko to, da družina postane preobremenjena z različno pomočjo, zelenih sprememb pa ni, saj je vsaka strokovna delavka usmerjena predvsem k reševanju določenega dela problema, zaradi katerega je stopila v sodelovanje z družino (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 130–131).

Bouwkamp in Bouwkamp (2014, str. 297) opozorita na raziskavo Bodden in Deković iz leta 2010, v kateri sta ugotovili, da sta za družine s številnimi izzivi pogosto značilni dolga zgodovina procesov podpore in pomoči ter namestitvev otroka zunaj družine. Pozornost pa vzbudijo predvsem veliko število angažiranih strokovnih delavk, ki sodelujejo z družino, veliko število let, v katerih se ukvarjajo z družino, in dejstvo, da se težave v delovanju družine običajno ne zmanjšujejo.

1.1.3 Socialno delo z družino

Socialno delo je vsekakor ena izmed strok, ki se na področju dela z družino dnevno ukvarja tudi z izzivi ranljivih družin, tako na področju socialnega varstva, zdravstva, sodstva in ne nazadnje tudi v vzgoji in izobraževanju. V nadaljevanju podrobno predstavim socialno delo z družino in družinsko odpornost ter pojasnim, kako sta organizirani pomoč in podpora družinam s številnimi izzivi.

Znanost socialnega dela obsega dva kompleksna delovna sklopa. V prvi sklop spada raziskovanje značilnosti družbenih problemov, družbenega razvoja, značilnosti psihosocialnih problemov ljudi, obstoječih družbenih institucij, (socialne) politike in značilnosti pravnega reda. V drugi sklop pa spada raziskovanje procesov pomoči, kako izvajati socialno delo, kaj je posebno in drugače v procesih pomoči socialnega dela. Koncept soustvarjanja v jeziku socialnega dela postavi v središče odnos in proces, v katerem so socialne delavke spoštljive in odgovorne zaveznice ljudi, ti pa so strokovnjaki na podlagi osebnih izkušenj. Socialno delo je »dejavna znanost« (Flaker, 2006), ki se poleg pomembnih odgovorov na vprašanja, kaj moramo vedeti za učinkovito podporo in spreminjanje pri reševanju kompleksnih problemov ljudi na vseh ravneh, ukvarja tudi z enakovrednimi odgovori na vprašanja, kako ravnati. Soustvarjanje in raziskovanje procesov podpore in pomoči v socialnem delu je strokovnjake vodilo do spoznanja, da potrebujemo paradigmatske spremembe v razumevanju in ravnanju v procesih pomoči. Pozornost je usmerjena v proces, v prispevek vsakega udeleženega, ki v odnos in proces prispeva svojo definicijo problema in svoj delež pri soustvarjanju rešitev. Na področju socialnega dela z družino se v praksi uveljavlja model podpore in pomoči družinam v soustvarjalnem delovnem odnosu, v katerem je, kot rečeno, vsak član družine strokovnjak na podlagi svojih lastnih izkušenj, socialne delavke pa so njihove spoštljive in odgovorne zaveznice. Poleg omenjenega modela so danes izdelani še drugi ključni teoretski koncepti, doktrine in metode socialnega dela z družino, ki zagotovo imajo potencial, da se z njihovo dosledno uporabo povečajo možnosti za strokovno kompetentno delo, na primer soustvarjanje, delovni odnos, izvirni delovni projekt pomoči in delo z družino na dveh ravneh (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 19–25).

Socialno delo z družino je bilo vedno pomembno področje socialnega dela, pravzaprav bi lahko rekli, da se je pomoč družinam začela kot socialno delo. Prav socialno delo z družinami je namreč pomembno prispevalo k razvoju znanja o družini in znanja o pomoči oz. o tem, kako

pomagati. Socialno delo zato potrebuje posebna znanja o tem, kako deluje družina, in znanja o tem, kako pomagati tej skupnosti in posameznikom v njej (Čaćinovič Vogrinčič, 2016, str. 22).

Tudi Early in GlenMaye (2000, str. 118) poudarita, da je socialno delo že dolgo usmerjeno predvsem v delo z družinami. Pojasnita, da se je v preteklosti večina pristopov pri delu z družino osredotočala na individualno patologijo in reševanje problemov ali pa so težave posameznega družinskega člana obravnavali kot simptome družinske disfunkcije. Sodobni koncepti in pristopi pa se osredotočajo na rast, delovanje in okrevanje ter krepijo moč in odpornost družine.

Socialno delo z družino, kot ga opredelita Čaćinovič Vogrinčič in Mešl (2020, str. 16), je soustvarjanje rešitev za kompleksne psihosocialne probleme. Fokus socialnega dela z družino je usmerjen k rešitvi, proces pomoči je proces ustvarjanja rešitev. Socialne delavke se v procesu pomoči in podpore pridružijo družini v njeni skupnosti. Proces soustvarjanja pomoči in podpore družini potekajo na vseh ravneh življenja, na mikro, mezo in makro ravni.

V Sloveniji je socialno delo z družinami s številnimi izzivi že nekaj let pomembna tema raziskovanja (gl. Mešl in Kodele, 2016a; Kodele in Mešl, 2016; Mešl, 2018). K temu so prispevale nedopustne družbene okoliščine, ki so mnoge družine potisnile na rob revščine in tako posledično živijo v življenjskih razmerah, kjer se dnevno srečujejo s številnimi stiskami, problemi in stresi. Prav družbene okoliščine so pogosto razlog, ki ohranja nakopičene probleme in njihov transgeneracijski prenos (Mešl in Ilešič Toš, 2019, str. 114).

Na podlagi postmodernih konceptov (zlasti iz Združenih držav Amerike in Združenega kraljestva) je doktrino socialnega dela z družino, kjer se družini spoštljivo pridružimo v doživljanju pomanjkanja in stiske in kjer je delo usmerjeno v soustvarjanje podpore in pomoči za rešitve, Čaćinovič Vogrinčič skupaj z drugimi strokovnjaki razvila v Sloveniji, saj so iz prakse in za prakso skupaj razvili koncept podpore in pomoči družinam na način vzpostavljanja delovnega odnosa in v njem soustvarjanja izvirnih delovnih projektov pomoči. Že v osemdesetih letih so Čaćinovič Vogrinčič in njeni strokovni sodelavci prišli do spoznanja, da so problemi ljudi v socialnem delu zelo povezani s problemi njihovih družin, in ugotovili, da so družine kot prve naravne socialne mreže udeležene v problemih ljudi in potencialno tudi v grajenju rešitev (Čaćinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 30–31).

Socialno delo se izogiba vprašanju, katera je »dobra«, »zdrava« oblika družine, saj v zadnjih nekaj desetletjih prihaja do intenzivnega spreminjanja in raznovrstnosti družinskih oblik in družinskega življenja. Zaradi tega je v sodobnem socialnem delu z družinami nujno izhodišče odprtost do raznolikih družinskih oblik. Zelo pomembno je, da se kot socialna delavka družini

pridružimo in da skupaj z njo raziščemo, kako družinski člani živijo, kaj potrebujejo, kakšne so posameznikove in družinske definicije družine (Kodele in Mešl, 2016, str. 14). Podobno poudarja tudi Čačinovič Vogrinčič (2016, str. 22–23), in sicer da socialno delo z družino zajema vso pluralnost družinskih oblik in procesov preoblikovanja in spreminjanja družinskega življenja. Vsaka družina ima svoje kompleksno, raznoliko in spremenljivo družinsko življenje, naloga socialnih delavk pa je, da skupaj z družino raziskujejo značilnosti tega družinskega življenja, da se pridružijo družini in da v soustvarjalni proces povežejo vse, ki so lahko udeleženi pri spremembi, ki jih družina potrebuje, da bi lahko sprejela številne izzive, rešila stiske in uresničila svoje možnosti.

Pomembna lastnost socialnega dela z družino je t. i. kompleksnost. Ta se kaže skozi prepletenost različnih tem, ravni, realnosti, s katerimi se socialna delavka in družinski člani srečujejo v procesih soustvarjanja rešitev. Vsakič znova, ko smo v delovnem odnosu soustvarjanja z družino, se kompleksnost izraža v pogovoru med vsemi udeleženi, tukaj in zdaj. Za ravnanje s kompleksnostjo socialne delavke potrebujejo ustrezno znanje o procesih, dinamiki v družini in psihologiji družine. Znanje o psihologiji družine nudi razumevanje in vpogled v družinski življenjski potek in njeno strukturo, s katero v določeni fazi življenja družina začne sodelovati s socialnimi delavkami. Vse to znanje omogoča raznolike družinske izkušnje in razumevanja družinskega življenja (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 43).

Doktrina socialnega dela z družino temelji na konceptu, ki ga imenujemo delo na dveh ravneh. Socialno delo z družino na dveh ravneh obsega kompleksnost socialnega dela na način, da takoj definiramo pomoč in podporo družini kot delo na virih moči v družini sami in kot soustvarjanje izvirnih delovnih projektov pomoči in sprememb, ki jih družina potrebuje, da bi sestavila novo življenje. Instrumentalna definicija problemske situacije vsakega posameznega družinskega člana v delovnem procesu, ki se nanaša na delo z družino na prvi ravni, že ubesedi potrebne spremembe v dinamiki družine na drugi ravni. Naloga socialne delavke je, da skupaj z družino raziskuje spremembe, ki jih družina potrebuje »od znotraj«, kot odgovor na vprašanje, kakšne spremembe v odnosih so potrebne, da bi se želeni izidi v družini lahko soustvarili. Soustvarjeno delo v družini se nanaša na vloge, pravila, hierarhijo, komunikacijo itd. Govorimo o t. i. razvidnosti načrtov v družini oz. razvidnosti družinske resničnosti, ki jo lahko ubesedimo in podelimo. Želeni izid na drugi ravni dela z družino sta razvidnost in ozaveščenost, ki omogočata spremembe za ustvarjanje rešitev (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 32).

Izraz razvidnost se v socialnem delu z družino uporablja v dobesednem pomenu, torej gre za odkrivanje in poimenovanje psihodinamičnih procesov v družini. V družini je razvidno tisto, s čimer se družina v dani situaciji tukaj in zdaj zmore soočiti, spoprijeti in prevzeti odgovornost, skratka vse tisto, kar je mogoče komunicirati in metakomunicirati. Razvidnost se nanaša na poimenovanje vsakokratne družinske resničnosti, saj je treba za vsako spremembo razvidnost na novo ustvariti. Tisto, kar je razvidno, se formulira znotraj družine in v njej velja. Naloga socialne delavke je, da spremlja, kako družina ravna z razvidnostjo oz. kako vidi svojo resničnost. Drugi pojem, ozaveščenost, pomeni, da družina vstopa v obdobje samoizpraševanja, intenzivnega iskanja odgovorov v stiski, v obdobje mobilizacije za spremembe. Ozaveščenost nastopa kot osrednja funkcija družine, saj je od tega, koliko ozaveščenosti družina zmore, odvisno, kako se bo družina odzvala na številne odzive (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 27–28).

Menim, da je zelo pomembno, da imamo v socialnem delu razvita različna znanja in pristope za delo z družinami s številnimi izzivi in da v praksi s tem znanjem, ki ga je razvilo in doprineslo socialno delo, ravnamo skrbno in v dobrobit družine. Poleg tega pa se mi zdi pomembno tudi, da socialne delavke svoje znanje ves čas povezujemo z znanjem drugih strok in na ta način bolj celostno in kakovostno soustvarjamo procese pomoči in podpore družinam v stiski. A že v poglavju *Družine s številnimi izzivi* sem na kratko izpostavila, da so ranljive družine v praksi pogosto deležne neustrezne in razpršene pomoči in podpore s strani različnih strokovnjakov, kar seveda družino samo še bolj oddaljuje od uresničitve želenih sprememb.

Slovenske (Mešl in Kodele, 2016a; Kodele in Mešl, 2016; Mešl, 2018) in tuje raziskave (Matos in Suosa, 2004; Melo in Alarcão, 2011, 2013; Madsen, 2014) s področja družin s številnimi izzivi med drugim nakazujejo, da družine s številnimi izzivi v obstoječih institucionalnih kontekstih pogosto ne prejemajo ustreznih oblik pomoči. Ob nakopičenosti različnih problemov in stisk v družini je težko ustrezno podpreti vse člane posamezne družine, da bi ti lahko prekinili začaran krog številnih izzivov in stopili na samostojno pot, ki so si jo izbrali zase. Rezultati slovenskih in tujih raziskav kažejo, da lahko s sodobnim znanjem s področja socialnega dela z družino sodelujemo z družinami, ki se soočajo s številnimi izzivi, na način, da jih podpremo pri doseganju želenih sprememb in da moramo pri tem razvijati pristope, ki upoštevajo specifične okoliščine, s katerimi se družina vsakodnevno spoprijema (Mešl in Ilešič Toš, 2019, str. 115).

Ljudje, ki se znajdejo v kompleksnih situacijah z več problemi, imajo izkušnje zanemarjanja, škodljivega ravnanja in občutek zapostavljenosti v družbi, sčasoma izgubijo samozavest in

razvijejo prepričanje, da so na vseh področjih prikrajšani. Ostanajo brez občutka, da bi lahko sami vplivali na spremembe in imeli vajeti življenja v svojih rokah. Pogosto se dogaja, da se ti ljudje bojijo, da bo država še bolj ogrožala njihovo pravico do samostojnega odločanja. Zato so mnogi nezaupljivi do vsakršne pomoči in storitev. To nezaupanje pa se pogosto prenaša iz generacije v generacijo. Ti ljudje so zaradi negativnih izkušenj redko motivirani, da bi zaprosili za pomoč ali jo sprejeli, in tako se velikokrat raje izognejo stiku s socialnimi službami. V ranljivih družinah so prisotne izkušnje zanemarjanja, škodljivega ravnanja in zlorabe, odsotna je varna navezanost in z njo je odsoten tudi zdrav občutek lastne vrednosti. Posameznik sebe doživlja kot žrtev in vidi drugega (družbo) kot storilca nečesa slabega. Tako je medsebojna komunikacija v družini ter med družino in zunanjim svetom polna boja. Številni vzorci interakcij v procesih pomoči in podpore ranljivim družinam lahko te boje še dodatno okrepijo in poskrbijo za to, da se strokovna pomoč znajde v navzdol obrnjeni spirali. Družine s številnimi izzivi se tako lahko znajdejo v situaciji, kjer pomoč ne podpre potreb posameznika in celotne družine, procesi podpore in pomoči so razpršeni, gasijo požare, ne gradijo posameznikove zgodovine in so ukalupljeni v protokole, probleme družine se rešuje ločeno, vodilo pri procesih podpore in pomoči je denar, prelaga se odgovornost, strokovnim delavkam pa pogosto primanjkuje osebne avtoritete (Bouwkamp in Bouwkamp, 2014, str. 297–306).

Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2020, str. 131–133) poudarita, da mnogi strokovnjaki, ki pomagajo družini in med seboj niso povezani, predstavljajo za družino prej breme kot korist. Problem obstoječih načinov pomoči družinam s številnimi izzivi je v tem, da so družine preobremenjene z velikim številom strokovnjakov, posledica tega pa je, da družina ne prejme ustrezne pomoči. Zdi se, kot da bi se ta pomoč izgubila med številnimi razpokami v nepovezani mreži strokovnjakov. Avtorici opozorita, da se v vseh teh procesih podpore in pomoči socialno delo pogosto konča tam, kjer bi se pravzaprav moralo šele zares začeti. Naloga socialnega dela pa je, da poveže vse udeležene v reševanju problema in da vodi človeka po vseh potrebnih poteh do zelenih sprememb. Izkušnje v praksi potrjujejo, da je v stroki socialnega dela potreben premik iz (pre)togih institucionalnih okvirov k ljudem v skupnost, kjer se v delovnem odnosu in procesu pomoči srečajo vsi udeleženi na zelo človeški ravni in aktivno sodelujejo pri soustvarjanju zelenih izidov. Eden glavnih ciljev sodelovanja družine v socialnem delu je krepitev moči vseh članov družine, da bi lahko v prihodnosti oblikovali svojo pot zelenih izidov neodvisno od pomoči strokovnih služb. Pri delu z družino se mora socialna delavka pomikati od osebnih do odnosnih nalog z različnimi družinskimi člani znotraj posameznega pogovora in znotraj celotnega procesa. Pomembno je, čemu dajemo poudarek v procesu dela z družino, saj

različni poudarki vodijo v različne smeri. Če socialna delavka usmeri fokus samo na posameznika, potem postavi družino in širšo strukturo v ozadje. Zato je zelo pomembno, da pri delu z družino v proces soustvarjanja želenih izidov res vključimo celo družino. Avtorici še poudarita, da cilj socialnega dela z družino ni nikoli varovanje družine za vsako ceno. Cilj je namreč odkrivanje boljših razmer za življenje posameznika v družini ali zunaj nje ter podpora družini, da se ta kot skupnost bodisi ohrani bodisi preoblikuje bodisi razide.

Menim, da brez ustrezne kompetentnosti, strokovnega znanja in dragocenih izkušenj socialne in druge strokovne delavke ustvarjajo le navidezno pomoč in podporo družini. Družina se neredko znajde v situaciji, ko se z njihovimi težavami sicer »ukvarjajo« določeni strokovnjaki, a ima družina kljub temu občutek, da je sama s svojimi problemi, da ni izhoda in da nobeden izmed strokovnjakov ne krepi moči družine, da bi ta bila uspešna in bi zmogla preseči ovire. Menim, da ob neustrezni in razpršeni pomoči ali pa ob odsotnosti kakršnekoli oblike pomoči družina lahko sčasoma razvije t. i. naučeno nemoč.

Mešl (2013, str. 351) zapiše, da sodobni koncepti socialnega dela, s katerimi procese podpore in pomoči soustvarjamo z vsemi udeleženi v delovnem odnosu, preprečujejo in odpravljajo naučeno nemoč ter krepijo odpornost. Gre za povsem novo izkušnjo odnosa, ki jo omogočimo družini. Kompleksnost socialnega dela z družino prispeva k temu, da procesi preprečevanja naučene nemoči in razvijanja odpornosti potekajo na dveh ravneh, na ravni soustvarjanja rešitev in na ravni odnosov.

Teorijo o naučeni nemoči je razvil Martin Seligman v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja. Naučeno nemoč je opredelil kot psihološko stanje, ki največkrat nastane kot posledica dogodkov, ki jih nismo zmogli obvladovati. Gre za prepričanje, da naše vedenje ne vpliva na izid oz. rezultat. Posameznik se nemoči nauči, kadar mu v poskusih, da bi spremenil situacijo oz. da bi lahko vplival nanjo, ne uspe. Občutek nemoči se pogosto razširi še na nadaljnje dogodke v prihodnosti, ki se lahko povsem razlikujejo od izhodiščnega. Mešl (2013) poudari, da vsak izmed nas kdaj doživi, da nima nadzora nad potekom dogodkov, ali pa bi se v dani situaciji najraje predal, a to še ne pomeni, da gre za naučeno nemoč. Če omenjeni občutki vztrajajo dlje časa in če vplivajo na več življenjskih področij, potem lahko govorimo o konceptu naučene nemoči. Socialne delavke se s teorijo o naučeni nemoči še posebej ukvarjajo na področjih nasilja nad ženskami, depresije, dela s starimi ljudmi, učne neuspešnosti in dolgotrajne bolezni. Vendar pa zgolj razumevanje pojava naučene nemoči ni dovolj. V socialnem delu potrebujemo ustrezno znanje za ravnanje, da lahko povečamo človekovo moč

in spoštljivo razvijamo vire ljudi, saj izhajamo iz temeljne predpostavke, da je vsak posameznik kompetenten za soustvarjanje rešitev. Seligman je po raziskovanju naučene nemoči svoje zanimanje preusmeril v proučevanje naučenega optimizma, kar pa je za stroko socialnega dela zelo pomembna tema. Naučeni optimizem lahko razumemo kot orodje, ki ob navzočnosti vrednot in ambicij pripomore k individualnim dosežkom in družbeni pravičnosti. A Mešl opozarja, da naučeni optimizem še zdaleč ni rešitev za vse težave, na primer ne more nadomestiti človekovih pravic, družbenih vrednot, pravic do dostojnega življenja, dobrega starševstva, ne more odpraviti revščine in družbenih neenakosti. Sodobni koncepti socialnega dela z družino temeljijo na tem, da fokus ni več na primanjkljajih, omejitvah in patologiji, ampak je usmerjen k perspektivi moči oz. k paradigmi, ki temelji na kompetencah in je usmerjena v zdravje, prepoznavanje in poudarjanje posameznikove moči in virov. Ravno ta pozitiven, v prihodnost usmerjen odnos spreminja poudarke od tega, da posamezniku oz. družini ni uspelo, k temu, da so lahko uspešni (Mešl, 2013, str. 352–357).

Ker je socialno delo kompleksna znanost in stroka, potrebujemo za širše razumevanje pristopa naučenega optimizma poznavanje t. i. koncepta odpornosti, ki ga je podrobneje raziskovala klinična psihologinja in družinska terapevtska Froma Walsh.

Walsh (1996, str. 1–8) pojasni, da ima koncept odpornosti oz. zmožnost upreti se krizi in težavam dragocen potencial za raziskovalne, intervencijske in preventivne pristope, katerih cilj je okrepiti družino. Temeljna elementa odpornosti sta optimizem in upanje. Pristop, ki temelji na odpornosti, je namenjen prepoznavanju in krepitvi ključnih interakcijskih procesov, ki družini omogočajo, da se ta zoperstavi težkim izzivom, kot so upokožitev, ločitev, ponovna poroka, nenadna izguba službe, prezgodnja smrt družinskega člana, migracije, nasilje v družini. Kako se družina spopada s tovrstnimi izzivi, je ključnega pomena za okrevanje posameznega člana in celotne družine. Odpornost vključuje številne raznolike in ponavljajoče se procese skozi čas, od pristopa družine do ogrožajoče krize, do motenj, ki sledijo, in kasneje do dolgotrajnih prilagoditev. Vključuje tudi različne organizacijske vzorce, komunikacijske procese in procese reševanja problemov, vire skupnosti in sisteme prepričanj. Odpornost lahko razumemo kot osebnostno lastnost in strategijo obvladovanja, ki tako otroku kot odrasli osebi pomaga pri premagovanju težkih življenjskih izkušenj. Krepitev odpornosti družine poskuša identificirati in spodbujati ključne procese, ki družini omogočajo, da se učinkoviteje sooča s težavami. Pri grajenju odpornosti družine krepimo družino kot funkcionalno enoto in ji omogočimo, da spodbuja odpornost pri vseh njenih članih.

1.2 Šolska svetovalna služba

1.2.1 Opredelitev in razvoj šolske svetovalne službe

V 67. členu Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 12/1996) je zapisano, da svetovalna služba deluje v okviru javnega vrtca oz. šole. Njena naloga je, da svetuje otrokom, učencem, vajencem, dijakom, učiteljem in staršem ter da sodeluje z vzgojitelji, učitelji in vodstvom pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji razvoja vrtca oz. šole. Opravlja vzgojno-izobraževalno delo in poklicno svetovanje ter sodeluje pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2021).

Šolska svetovalna služba predstavlja posebno mesto v šoli, kjer se vzpostavlja svetovalni odnos z vsemi udeleženi v šoli. Temeljne funkcije šolske svetovalne službe so svetovanje, posvetovanje in koordinacija, poleg tega pa se prek svetovalnega odnosa vključujejo tudi procesi dogovarjanja, sodelovanja, povezovanja in pobude. Skozi omenjene procese svetovalna služba v šoli nagovarja otroke, njihove starše, učitelje in vodstvo šole ter po potrebi tudi strokovne sodelavce zunaj šole. Zelo pomembno je, da je svetovalna služba v šoli vsem udeležencem enako dostopna in da je hkrati ta dostopnost tudi vsem dovolj dobro razvidna. Šolska svetovalna služba si mora sama prizadevati, da najde pot do tistih sistemov oz. posameznikov, ki se ne čutijo nagovorjeni. Delo šolske svetovalne službe opravljajo svetovalne delavke, ki so po izobrazbi psihologinje, pedagoginje, socialne delavke, socialne pedagoginje in defektologinje (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 16–17).

Socialne delavke in ostali strokovni profili, ki so zaposleni v sklopu šolske svetovalne službe, predstavljajo sestavni člen med šolo, domom in skupnostjo pri vzpostavljanju pomoči in podpore učencem pri doseganju akademskega uspeha. Strokovnjaki v šolski svetovalni službi sodelujejo neposredno s šolsko upravo, učenci in njihovimi družinami ter zagotavljajo vodenje pri oblikovanju šolskih disciplinarnih politik, intervencij v duševnem zdravju, kriznega upravljanja in podpornih storitev. Kot del interdisciplinarne ekipe šolske svetovalne delavke spodbujajo tudi vključevanje skupnosti v šolo (American National Association of Social Workers, 2022).

V Programskih smernicah iz leta 1999 je zapisano, da je temeljni vzgojno-izobraževalni cilj vrtca oz. šole (in s tem tudi svetovalne službe) optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo.

Svetovalna služba v vrtcu oz. šoli deluje z osnovnim namenom, in sicer da bi bili vsi posamezni udeleženci (otroci, učenci, vzgojitelji, učitelji, starši, vodstvo) in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čim uspešnejši pri uresničevanju temeljnih ter drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev. Temeljna naloga svetovalne službe v vrtcu oz. šoli je, da se na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja skozi svetovalni odnos in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela, z namenom, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v vrtcu oz. šoli in po potrebi tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami. Velja opozoriti, da svetovalna služba v vrtcu oz. šoli deluje kot strokovni sodelavec in ne kot strokovni servis za vrtec oz. šolo (Čacinovič Vogrinčič idr., 1999, str. 5).

Kot posebna oblika pomoči otrokom v vrtcu in učencem v šoli se je svetovalno delo v Sloveniji začelo razvijati v drugi polovici šestdesetih let prejšnjega stoletja. Začetke svetovalnega dela predstavlja obdobje uvajanja, ko so šole zaradi nudenja pomoči učencem in staršem začele sistematično zaposlovati posamezne svetovalne strokovnjakinje, na primer psihologinje, socialne delavke in pedagoginje. S tem so se postavili temelji današnjega koncepta svetovalnega dela. Kljub dolgoletni tradiciji svetovalne službe v Sloveniji je bilo narejenih relativno malo empiričnih raziskav, ki bi proučile njeno delovanje. Med bolj resnimi in strokovnimi je raziskava Franca Pedička iz leta 1968 z naslovom *Delovanje šolske svetovalne službe v osnovni šoli*, katere namen je bil izoblikovanje in uvedba organizacijsko-operativnega modela šolske svetovalne službe v okvir vzgojno-izobraževalnega procesa osnovne šole (Vogrinc in Krek, 2012, str. 5). Danes se Pedička spominjamo kot »očeta šolskega svetovalnega dela« in kot priljubljenega predavatelja za starše, mladino in strokovne delavke (Inštitut Franca Pedička, 2022).

Po zaslugi omenjenega slovenskega avtorja sta se v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja zelo hitro razvijala takrat novorojeno področje v pedagogiki, t. i. pedagogika svetovalnega dela, in znotraj nje šolski svetovalni študij učencev. Sprva je bil svetovalni študij učencev monodisciplinaren, kasneje pa vse bolj interdisciplinarno in timsko krojen. Omenjeni študij je bil s strani Pedička načrtovan tako, da naj bi bil ta vedno v pomoč posameznemu otroku, da bolje razume sebe, da se mu omogočita boljši osebni razvoj in boljše samousmerjanje. Šolski svetovalni študij je prinesel novo razporeditev v pedagoško delo celotne šole, saj je študijsko združeval učitelje, šolske pedagoge, vodstvo šole, starše, učence in različne svetovalce tako znotraj kot zunaj šole. Že od začetka je bil šolski svetovalni študij namenjen vsem učencem in ne zgolj tistim s posebnimi potrebami. Pomembno izhodišče šolskega

svetovalnega študija je, da je vsak učenec nekaj posebnega in edinstvenega; brez poznavanja teh posebnosti pa svetovalna pomoč ni učinkovita. Šolski svetovalni študij je povečeval učiteljevo samozavest in njegov ugled, odnosi med učitelji in učenci so postali tesnejši, učitelji in starši so ustrezneje načrtovali vzgojno-izobraževalne procese, povečalo se je odkrivanje novih izobraževalnih potreb otrok, razvilo se je skupinsko delo, povečalo se je soočanje otrok z njihovimi lastnimi potrebami, povečala se je skrb za duševno zdravje otrok, prav tako sta se izboljšala vrednotenje in ocenjevanje otrok. Šolski svetovalni študij učencev je tako postal temeljna sestavina vsakodnevnega šolskega svetovalnega dela (Ferbežer, 2013, str. 231–235).

Po mnenju Pedička lahko za začetek oblikovanja modela dela šolske svetovalne službe, kot ga znotraj šole poznamo danes, štejemo leto 1953. Tega leta so namreč ob ustanavljanju Vzgojne posvetovalnice v Ljubljani njeni podporniki opozorili na potrebe in možnosti, da bi se svetovalno delo umestilo tudi v šole (Kodele, 2011, str. 21–22).

Leta 1996 so iz projekta, ki ga je financiralo Ministrstvo za šolstvo in šport, nastale Programske smernice. Tri leta kasneje so bile na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje potrjene Programske smernice za delo svetovalne službe. Smernice so za vsak podsistem, torej vrtec, osnovno šolo in srednjo šolo, oblikovane ločeno, a splošna izhodišča so za vse podсистeme enaka (Vogrinc in Krek, 2012, str. 5).

Svetovanje je bilo od vedno odsev časa, nanj so vplivale družbene spremembe in šolska politika. Tako je bilo na primer poklicno svetovanje po prvi svetovni vojni posledica socialne krize in delovnih zahtev razvijajoče se industrije. V prvih sto letih razvoja je svetovalna stroka naredila velik korak od ozkega svetovanja učencem pri izbiri poklica, poklicnega usposabljanja in iskanja zaposlitve h konceptu svetovalnega dela, ki je zasnovan precej širše in vsebuje osebno, šolsko, socialno in poklicno pomoč različnim populacijam učencev. Na delo svetovalnih delavk je imela pomemben vpliv *client/person-centred* teorija avtorja Rogersa³ oz. njena kasnejša dopolnitev v *person-centred*⁴ teorijo svetovanja. Posebna vrednost tega pristopa je, da je svetovalno pozornost preusmeril od svetovanja na posameznem področju človekove dejavnosti k celostnemu človeku. Prav to načelo celostnosti je tudi danes eno izmed temeljnih načel šolskega svetovalnega dela. Celostni pristop pri svetovalnem delu lahko razumemo kot tretjo prelomnico v razvoju profesionalizacije šolskega svetovalnega dela. Na začetku 21. stoletja je

³ Carl Ransom Rogers, 1902–1987, ameriški psiholog in utemeljitelj humanističnega pristopa v psihologiji in pristopa, osredotočenega na klienta (Wikipedia, 2022).

⁴ Pristop v psihologiji, osredotočen na osebo, kjer gre za edinstven pristop k razumevanju osebnosti in človeških odnosov (Wikipedia, 2022).

svetovalno delo začelo dobivati nove razsežnosti, ki so se pojavile kot posledica nemoči razreševanja razvojnih, socialnih, šolskih (vzgojno-izobraževalnih), ekonomskih, poklicnih in drugih težav, ki jih prinaša sodobno življenje. V skladu z aktualnimi družbenimi spremembami in pomembnimi teoretičnimi prispevki se sodobno svetovalno delo preusmerja od individualne k bolj sistemski naravnosti in od kurativnega dela k proaktivni in preventivni orientaciji. V ospredje prihajajo tudi drugačne oblike svetovalnega poseganja, kjer s sistematičnimi in sistemskimi spremembami v šoli in šolskem okolju pomagajo vsem učencem in ostalim udeleženiim. Od časa nastanka Programskih smernic sta se tako družba kot šola spremenili. Resman opozarja, da je treba pregledati in ugotoviti, v katerih delih smernice še naprej ostajajo aktualne in v katerih delih so presežene. Pomembno je, da se dopolnjujejo teorija, programi in strategija šolskega svetovalnega ter da se cilji svetovalnega dela vedno znova usklajujejo s potrebami šol, učiteljev in staršev (Resman, 2008, str. 7–8).

Če se nekoliko ozremo še na mednarodno področje, je malo takih držav, kjer so svetovalne delavke zaposlene na šoli oz. v vrtcu. Večina držav (npr. Švedska, Norveška, Avstrija, Nemčija, Estonija, Poljska) za svetovalno delo najame strokovnjake, ki so zaposleni v različnih strokovnih centrih. Ti so najpogosteje organizirani lokalno oz. v večjih mestih in so zadolženi za več šol. Sloveniji najbolj podobno ureditev tega področja ima le Hrvaška (Vogrinc in Krek, 2012, str. 6–7).

1.2.2 Svetovalni odnos

Temeljno strokovno izhodišče za šolsko svetovalno službo je t. i. svetovalni odnos. Gre za poseben strokovni pristop, ki bistveno opredeljuje različne oblike in metode dela svetovalne službe. Temelji na dogovoru z vsakim posameznim udeležencem. Svetovalna služba na podlagi svetovalnega odnosa vzpostavlja, razvija in vzdržuje ustvarjalno soočanje in sodelovanje vseh udeležencev v procesih podpore in pomoči. Odgovorna je za to, da vedno znova strokovno korektno vzpostavlja in vzdržuje svetovalni odnos z vsemi udeleženci v šoli oz. vrtcu (Vogrinc in Krek, 2012, str. 6).

Svetovalna služba si prek svetovalnega odnosa vedno znova prizadeva za jasno in strokovno opredelitev problema, za prepoznavanje in ustvarjalnokritično preseganje najrazličnejših pristranosti in konfliktnosti vseh udeleženiim ter za vzpostavljanje dogovorov in sporazumov, ki temeljijo na razvidnosti mej, vlog in odgovornosti. Poleg tega si prizadeva tudi vzpostavljati in

vzdrževati pogoje, v okviru katerih je uspešno dogovarjanje in sodelovanje možno tudi nadaljevati. Šolska svetovalna služba tako predstavlja tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja, kjer se vsakič znova mobilizirajo strokovne in človeške moči za pomoč in podporo učencem s ciljem, da se vsakokrat zagotovijo optimalni pogoji za njihovo napredovanje v razvoju in učenju (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 16).

V svetovalni odnos povabimo vse člane družine s številnimi izzivi, da prispevajo svoj delež k rešitvi problema. Svetovalni odnos zajame vse, ki sestavljajo družino. Zagotovljen mora biti vsakemu posebej in vsem skupaj. Svetovalno delo z ranljivimi družinami, ki poteka znotraj svetovalnega odnosa, ni družinska terapija, gre namreč za kompleksno psihosocialno pomoč pri reševanju otrokove (in družinske) stiske, ki je vezana na šolo (Čačinovič Vogrinčič, 1999, v Resman idr., 1999, str. 178).

1.2.3 Načela in dejavnosti svetovalne službe

Devet temeljnih načel šolske svetovalne službe predstavlja osnovno orientacijo oz. okvir za profesionalno opravljanje svetovalnega dela v šolah in vrtcih. Prvo načelo se imenuje *načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja*. To pomeni, da svetovalne delavke svoje delo v šoli in vrtcu opravljajo korektno, tj. v skladu s strokovnimi spoznanji in strokovnoetičnimi načeli (načelo dobrobiti, načelo prostovoljnosti, načelo zaupanja). Svetovalne delavke imajo tako pravico kot dolžnost stalno preverjati svoje znanje in se strokovno izpopolnjevati na supervizijskih in intervizijskih srečanjih. Naslednje načelo je *načelo strokovne avtonomnosti*. Nanaša se na to, da je svetovalna služba v vrtcu oz. šoli pri svojem delu avtonomna, torej ne glede na mišljenje in pričakovanja drugih v posamezni vzgojno-izobraževalni ustanovi je svetovalna služba dolžna posredovati korektna strokovna mnenja. V skladu s tem načelom ima svetovalna služba pravico in dolžnost odkloniti vse naloge in zadolžitve, ki so v nasprotju s strokovnoetičnimi načeli dela. Omenjeno načelo velja tudi za odnos med svetovalnimi delavkami znotraj svetovalne službe. Tretje načelo je *načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja*. Gre za to, da je v sklopu svetovalne službe zaposlenih več različnih strokovnih profilov, na primer pedagoginja, psihologinja, socialna delavka, defektologinja ali socialna pedagoginja. Prav zaradi te kompleksne povezanosti različnih strokovnih znanj lahko svetovalna služba deluje kar se da učinkovito. Ta povezanost in timsko sodelovanje ne veljata zgolj za sodelavke znotraj svetovalne službe, ampak se nanašata tudi na vse ostale strokovne

delavke v vrtcu oz. šoli ter na ustrezne zunanje ustanove (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 10–11).

Sodelovanje različnih strokovnjakov mora temeljiti na vzajemni podpori, vzpostavljanju ter ohranjanju strokovnih različnosti in posebnosti. Načelo interdisciplinarnosti in strokovnega sodelovanja v svetovalni službi velja ne glede na to, ali jo sestavlja ena, dva ali več svetovalnih delavk. Proces medsebojnega sodelovanja je dinamičen in odvisen od različnih osebnih in sistemsko-organizacijskih dejavnikov. Določajo ga potrebe in značilnosti posameznih strokovnih delavk, kako strokovne delavke razumejo kakovost sodelovanja, ter kontekst, v katerem delujejo. V sklopu sistemsko-organizacijskih dejavnikov lahko pomembno vplivajo šolska kultura in klima, vzgojno-izobraževalni cilji in značilnosti šole kot institucije, na primer velikost šole, število učencev, število zaposlenih, način vodenja šole (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 26).

Od strokovnjakov, ki so del interdisciplinarnih timov v sklopu svetovalne službe, se zahteva medsebojno odvisnost, sposobnost opravljanja novonastalih strokovnih dejavnosti in prevzemanja novih nalog, fleksibilnost, zavzemanje za skupne cilje in refleksijo procesov (Openshaw, 2008, str. 3).

Četrto načelo svetovalne službe se imenuje *načelo aktualnosti*. To pomeni, da mora svetovalna služba pri svojem delu upoštevati posebnosti posameznega vrtca oz. šole, pri čemer mora izhajati iz vsakokratnih potreb udeležencev, oddelka, razreda, skupine, predmeta. Peto načelo je *načelo razvojne usmerjenosti*. Gre za to, da je delo svetovalne službe usmerjeno v optimalni razvoj otroka, učenca ali dijaka ter hkrati v razvoj vrtca oz. šole kot celote. Neposredno individualno ali skupinsko delo z otroki se dopolnjuje s posrednimi oblikami svetovalnega dela, na primer razvojno-analitično delo, ki se nanaša na ugotavljanje in spreminjanje celote pogojev tako posameznikovega vsakdanjega življenja in dela v vrtcu oz. šoli kot vzgojno-izobraževalnega dela. Šesto načelo, *načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe*, se nanaša na to, da mora program svetovalne službe (ne glede na to, kateri strokovni profili jo sestavljajo) vsebovati vse tri osnovne vrste dejavnosti svetovalne službe, dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije. S tem je zagotovljena celostnost prispevka svetovalne službe v vrtcu oz. šoli (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 12–13).

Prek omenjenih treh dejavnosti svetovalna služba pomaga ranljivim družinam v vrtcu oz. šoli in z njimi sodeluje na različnih področjih vsakdanjega življenja, kot so učenje in poučevanje,

šolska kultura, vzgoja, klima, red, telesni, osebni in socialni razvoj, poklicna orientacija in socialno-ekonomske stiske. Dejavnosti pomoči se nanašajo na tiste dejavnosti, naloge in projekte svetovalne službe, ki so odgovor na potrebo po pomoči kogarkoli od možnih udeležencev v vrtcu oz. šoli. Prek razvojnih in preventivnih dejavnosti se svetovalna služba vključuje v razvojno-analitično delo, s pomočjo katerega spremlja in ugotavlja obstoječe stanje, sodeluje pri načrtovanju sprememb in izboljšav v vzgojno-izobraževalnem procesu. Dejavnosti načrtovanja in evalvacije pa so pomembne predvsem z vidika operacionalizacije, vrednotenja ter zagotavljanja celostnosti in kontinuiranosti prispevka svetovalne službe. Predstavljajo bistveni pogoj za kakovostno opravljeno delo in ustvarjalni razvoj svetovalne službe ter vrtca oz. šole kot celote (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 15).

Sedmo načelo se imenuje *načelo celostnega pristopa*, kar pomeni, da svetovalna služba upošteva posameznika kot osebnost v celoti in da pri obravnavi posameznika ne spregleda, da je ta s svojim ravnanjem vselej del ožjega in širšega socialnega okolja. Svetovalna služba pomaga in sodeluje na obeh ravneh, tako na individualni ravni, na ravni konteksta v vzgojno-izobraževalni ustanovi in na ravni celote, tj. širšega socialnega okolja. Predzadnje načelo je *načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu*, pri čemer si svetovalna služba prizadeva vzpostavljati in vzdrževati pogoje tako za stalne odprte možnosti sodelovanja z vsemi udeleženci kot tudi za ustvarjalno sodelovanje udeležencev med seboj v različnih projektih. Svetovalna služba si prizadeva za sodelovanje, ki temelji na ustvarjalnokritičnem soočanju vsestranskih pristranosti in konfliktov ter razvijanju sposobnosti za ravnanje z njimi. Zadnje, deveto načelo se imenuje *načelo evalvacije lastnega dela*. Gre za enega najpomembnejših pogojev profesionalnosti. Če želi svetovalna služba biti boljša in učinkovitejša, se mora na čim bolj kritičen in objektivni način soočiti z rezultati dela (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 13–14).

1.2.4 Področja delovanja šolske svetovalne službe

Osnovna področja dela šolske svetovalne službe in njene temeljne naloge so oblikovane na način, da posamezni šoli in posamezni delavki omogočajo fleksibilno prilagajanje konkretnim potrebam šole in njenih udeležencev. Med osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli spadajo učenje in poučevanje, šolska kultura, vzgoja, klima, red, telesni, osebni in socialni razvoj, šolanje, poklicna orientacija in socialno-ekonomske stiske. Vsako navedeno področje obsega delo z učenci, delo z učitelji, delo s starši, delo z vodstvom in delo z zunanjimi

ustanovami. Prvo področje, *učenje in poučevanje*, se nanaša na neposredno pomoč, koordinacijo in svetovalno-preventivno delo z nadarjenim učencem, učencem z učnimi težavami in integriranim učencem s posebnimi potrebami. Nanaša se tudi na neposredno pomoč in posvetovalno delo z učitelji, predavanja in delavnice za starše, spremljanje in evalvacijo vzgojno-izobraževalnega dela ter pripravo in načrtovanje strokovnega izpopolnjevanja zaposlenih na šoli s področja poučevanja. Podlaga za opravljanje naštetih nalog je razvojno-analitično delo svetovalne delavke. Naslednje področje obsega *šolsko kulturo, vzgojo, klimo in red*. Svetovalna služba organizira in izvaja neposredno pomoč ter svetovanje učencem z vzgojnimi in disciplinskimi težavami. Posvetuje se z učitelji o vzgojno-izobraževalnih ravnanjih, o zagotavljanju osnovnih pogojev za varno in spodbudno učno okolje, nudi svetovanje in podporo staršem pri zagotavljanju osnovne varnosti in spodbudnega okolja za učenje, ozavešča starše o osnovnih vzgojnih načelih in sodeluje z vodstvom pri oblikovanju šolskega reda. Na *področju telesnega, osebnega in socialnega razvoja* svetovalna služba izvaja svetovanja, neposredno pomoč in svetovalno-preventivno delo z učenci s težavami v telesnem, osebnem (spoznavnem in čustvenem) in socialnem razvoju. Posvetuje se z učitelji in vodstvom pri načrtovanju, koordinaciji in evalvaciji individualnih programov dela z učenci, svetuje staršem o učinkovitih pristopih k učencem, ki imajo težave v telesnem, osebnem in socialnem razvoju, organizira različna predavanja in delavnice. Na področju *šolanja* svetovalna delavka največkrat vsega dela ne more opraviti sama, zato prevladujejo skupne naloge, in sicer v sodelovanju z vrtci, drugimi šolami, Zavodom RS za zaposlovanje idr. Gre za naloge, kot so načrtovanje, koordinacija in izvedba vpisa ter sprejema otrok v šolo, podajanje strokovnega mnenja o ponavljanju, akceleraciji in prešolanju učencev, usmerjanje učencev v različne zahtevnostne stopnje idr. Temeljno izhodišče za uspešno delo na področju šolanja so povratne informacije kot rezultat razvojno-analitičnega dela svetovalne službe. Področje *poklicne orientacije* se je včasih imenovalo poklicno usmerjanje. Za novo poimenovanje so se pristojni odločili, ker bolj ustreza aktualnim razmeram in novejšim strokovnim spoznanjem. Poklicna orientacija zajema poklicno informiranje, diagnosticiranje, poklicno svetovanje, poklicno vzgojo, namestitve, zastopanje, povratno informiranje in spremljanje svetovancev. Svetovalna služba pomaga učencem razviti predstave, znanja in veščine, ki jim omogočajo ustrezno odločanje in pomagajo pri prehodih z ene na drugo stopnjo izobraževanja ter pri prehodu v zaposlitev. Dejavnosti s področja poklicne orientacije se izvajajo v okviru rednih predmetov, oddelčne skupnosti, interesnih dejavnosti, ekskurzij, predavanj in delavnic za starše ter v okviru sodelovanja z drugimi zunanjimi ustanovami, na primer s srednjimi šolami, podjetji, organizacijami. Na področju socialno-ekonomskih stisk se šolska svetovalna služba vključuje

v iskanje in nudenje različnih oblik podpore in pomoči družinam, kadar je zaradi njihovih socialno-ekonomskih stisk ogrožen učenčev telesni, osebni in socialni razvoj. Pri tem svetovalna služba sodeluje z razredniki, ostalimi učitelji, starši, vodstvom in zunanjimi ustanovami. Učencem, ki imajo zaradi neprimernih socialno-ekonomskih razmer težave z učenjem, šolska svetovalna služba pomaga pri organizaciji učnega prostora v šoli, zagotovi učbenike in druge šolske potrebščine, organizira in koordinira dodatno pomoč učencem, ki jim starši ne morejo pomagati. Poleg tega pomaga tudi učencem, ki izhajajo iz finančno ogroženih in deprivilegiranih družin, pri iskanju štipendij in subvencionirane prehrane ter jim omogoča udeležbo v šolah v naravi in pri drugih dejavnostih (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 18–26).

1.2.5 Naloge šolskih svetovalnih delavk

Strokovne delavke, ki so zaposlene v sklopu svetovalne službe, v procesu posvetovanja in koordinacije nenehno reflektirajo proces in zagotavljajo, da se v tem procesu omogoči, spodbudi in vodi aktivno sodelovanje oz. participacija učencev. Učence spodbujajo in jim omogočajo, da skupaj soustvarjajo vzgojno-izobraževalni proces ter načrtovanje, izvedbo in evalvacijo strokovne pomoči. Svetovalne delavke naj bi s posvetovanjem in koordinacijo poskrbele, da je svetovalna služba prostor zbliževanja med različnimi udeleženci, prostor povezovanja, medsebojne pomoči in podpore, prostor, kjer se združijo viri, podelijo znanja in izkušnje vseh udeleženi. Da bi to dosegli, je pomembno, da so svetovalne delavke ustrezno strokovno izobražene, kar vključuje znanje in spretnosti za ugotavljanje in oblikovanje učinkovitih načinov vzpostavljanja komunikacije z različnimi sogovorniki, izvirne in prilagojene oblike srečevanj, presojanja dinamike odnosov in pogojev za ustvarjanje zaupanja med udeleženci. Posvetovanje in koordinacija sta namreč temeljni obliki svetovalnega dela. Pri posvetovanju gre za sodelovanje s tretjo osebo, na primer starš, učitelj, vodstvo šole in drugi, ki so jim v ospredju skrb, delo in razvoj posameznega učenca. Koordinacija pa pomeni proces, pri katerem svetovalna delavka prevzame pobudo pri opravljanju in vodenju posameznih aktivnosti oz. programov, vezanih na rast, razvoj in življenje učenca ali skupin učencev. Ne gre zanemariti dejstva, da imajo svetovalne delavke poleg naštetih nalog tudi veliko administrativnega dela, kar pa lahko včasih predstavlja oviro za povezovanje in sodelovanje z vsemi udeleženci (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 31–31).

Vršnik (2008, str. 83–84) zapiše, da je ena izmed najpomembnejših nalog šolskih svetovalnih delavk podpora in pomoč vsem udeleženiim v izobraževalnem procesu pri doseganju optimalnih rezultatov. Teh pa ni mogoče doseči, če šolska svetovalna delavka v proces ne vključi vseh udeleženiim, torej učencev, učiteljev, staršev, vodstva in po potrebi tudi zunanjih institucij (svetovalnih centrov, zdravstvenih ustanov, zavodov za zaposlovanje, centrov za socialno delo idr.). Šolska svetovalna delavka z udeleženci izvaja preventivne dejavnosti ali intervencije bodisi na individualni bodisi na skupinski ravni. Proučuje tudi učne in vzgojne procese v sistemu konkretne šole, in sicer z namenom načrtnega poseganja v te procese.

Pomembna naloga šolskih svetovalnih delavk je tudi ta, da namenijo pozornost kariernemu razvoju učencev, si prizadevajo za dober osebnostni razvoj učencev in njihov učni uspeh, da bi integrirali in uporabili znanje oz. vedenje o sebi, razvoju, delu in družbi za razvoj ter izbiro smisla in cilja življenja. Šolska svetovalna delavka mora tako poznati in razumeti povezavo med osebnim in kariernim svetovanjem, med duševnim zdravjem in kariero ter pomagati posameznemu učencu integrirati profesionalno delo in druge življenjske naloge v poenoten, celosten smisel oz. cilj življenja. Pomembno je, da seznanijo učenca z morebitnimi ovirami in da ga usposobi za soočanje in premagovanje teh ovir. S pomočjo kariernega svetovanja šolske svetovalne delavke pomagajo učencem, da najdejo sebe, da spoznajo, kaj jih veseli, v čem so dobri in katere talente želijo razvijati (Resman, 2008, str. 13).

Resman (2008, str. 21–22) poudari, da šolske svetovalne delavke lažje vzpostavljajo sodelovanje z udeleženci v izobraževalnem procesu, če se med seboj dobro poznajo in če je prisotno medsebojno razumevanje pogojev dela. Pomembno se je vprašati, ali šolske svetovalne delavke dovolj poznajo starše, njihove stiske in vsakršne zadrege, z namenom, da bi lahko bolje razumele učence in jim znale nuditi ustrezno pomoč. Šolske svetovalne delavke se morajo staršem in učencem predstaviti, kdo so, kaj počnejo, ter jim pojasniti, da jih ne gre enačiti z učitelji. Drži, da so šolske svetovalne delavke predstavnice šole, vendar je treba izpostaviti, da se šolska svetovalna služba in njeni zaposleni zavzemajo za otrokovo dobro učenje in njegov razvoj. Koraki, ki vodijo k boljšemu razumevanju in sporazumevanju z udeleženci v izobraževalnem procesu, so enakopravnost, poslušanje, dialog, empatija in participacija. Pot zbliževanja in vzpostavljanja zaupanja z udeleženci bo uspešnejša, če pristop ne bo posplošen, temveč zelo individualen, kjer se poskuša razumeti konkreten položaj.

Kot omenjeno, so v sklopu šolske svetovalne službe zaposleni različni strokovnjaki, med njimi tudi socialne delavke. Kljub številnim nalogam in odgovornostim socialnih delavk Openshaw

(2008, str. 2) navaja štiri osnovne naloge, ki jih opredeljuje kot skupne naloge vseh socialnih delavk, zaposlenih v šolski svetovalni službi. Prva naloga je posvetovanje z drugimi v šolskem sistemu kot član tima. Druga je strokovno ocenjevanje, ki je vezano na različne vloge šolskih socialnih delavk pri izvajanju neposrednih storitev in posvetovanju. Naslednja naloga so neposredne intervencije z otrokom in starši na individualni ali skupinski ravni. Četrta naloga pa se nanaša na pomoč pri razvoju programov.

V prispevku Čačinovič Vogrinčič (v Resman, 1999, str. 180–181) je zapisanih kar nekaj nujno potrebnih lastnosti in nalog šolskih svetovalnih delavk. Svetovalna delavka pri svojem delu ravna skrbno in s toplino, opogumlja sogovornike, uporablja asertivne pristope, pusti odločitev za spremembo v rokah družine, ponudi pomoč, ki je v skladu z normami kulture družine, oblikuje rešitev, ki je v skladu z načinom razmišljanja posamezne družine, podpira družino pri uporabi naravnih podpornih mrež, posreduje izkušnjo sodelovanja in odgovornosti, omogoča družini izkušnjo kompetentnosti idr. Zelo pomembno je, da šolska svetovalna delavka vzpostavi stik tako z učenci kot z njihovimi družinami, skupaj z družino dela na definiciji problema, posreduje usluge, ki jih družina potrebuje, vključi družino v tiste dejavnosti šole, kjer družina bodisi pridobiva nova znanja bodisi sodeluje kot prostovoljec, in spodbuja starše, da stopijo v stik s pomembnimi institucijami v skupnosti.

1.2.6 Prispevek socialnega dela v šolski svetovalni službi pri delu z družinami s številnimi izzivi

Čačinovič Vogrinčič (2000, str. 28) pojasni, da so vsi strokovni profili v svetovalni službi opremljeni za to, da prek svetovalnega odnosa v projektih pomoči in sodelovanja vzpostavljajo in vzdržujejo pogoje, v okviru katerih je uspešno dogovarjanje in sodelovanje možno tudi nadaljevati. Vsaka stroka ima svojo doktrino t. i. mobilizacije strokovnih in človeških moči, svojo definicijo pomoči in podpore in vsaka ima tudi svoj specifični delež za zagotavljanje optimalnih pogojev za razvoj in napredovanje v razvoju in učenju. Kakšen je torej socialnodelovni delež v svetovalnem delu pri delu z družinami s številnimi izzivi in katere so tiste posebnosti, za katere so socialne delavke, ko delajo z ranljivimi družinami, posebej usposobljene?

Socialno delo v šoli prispeva pomoč in podporo družinam s številnimi izzivi, ki ne znajo ali ne zmorejo pomagati svojim otrokom, da bi ti bili uspešni, in ne morejo preprečiti, da neuspeh in

revščina ne bi otrok pahnila v socialno izključenost. Ključni prispevek socialnega dela v šolskem prostoru je povezovanje vseh, ki lahko pripomorejo k učinkoviti pomoči na način, da se sliši glas vsakega posameznega udeleženca (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 163).

Avtonomna šolska praksa socialnega dela zahteva znanje in veščine na vseh treh ravneh, tj. na mikro, mezo in makro ravni. Učinkovita praksa socialnega dela v šolski svetovalni službi se pri delu z družinami s številnimi izzivi nanaša na sodelovanje, svetovanje in razvijanje vedenjskih načrtov. Socialne delavke v šolski svetovalni službi morajo imeti razvite veščine sistematičnega ocenjevanja in raziskovanja ter izvajati ocene potreb učencev, ki so individualizirane narave in zagotavljajo informacije, ki so neposredno uporabne za načrtovanje nadaljnjih intervencij. S svojimi specifičnimi pristopi in metodami pomagajo učencem, ki imajo učne, čustvene in vedenjske težave ter nudijo podporo in svetovanje tako staršem kot učiteljem pri obvladovanju in soočanju z otrokovimi težavami. Po potrebi izvajajo tudi obiske na domu družine z namenom, da se raziščejo razlogi za razna odklonilna vedenja ali nepojasnjeno odsotnost učenca od pouka. Šolska socialna delavka tako oceni situacijo in posreduje informacije ostalim udeleženiim v izobraževalnem procesu. Svoje delo z ranljivimi družinami opravlja v obliki individualnih ali skupinskih pogovorov (Openshaw, 2008, str. 5–9).

Šolski socialni delavki pogovori z družinami s številnimi izzivi ne bodo pomagali le pri prepoznavanju praktičnih nasvetov za delo s temi družinami, temveč bodo v pomoč tudi pri obravnavanju edinstvenih stališč, ki jih te družine zavzamejo na podlagi svojih osebnih izkušenj. Pogovori med šolsko socialno delavko in družinami s številnimi izzivi lahko vključujejo vprašanja, kot so: (1) kakšni so vaši upi in pričakovanja glede naših pogovorov in skupnega dela, (2) ali ste o vaših stiskah in dilemah že kdaj govorili z drugimi ljudmi, če da, ali je bilo za vas to koristno, (3) kako lahko zagotovimo, da bo naše skupno delo smiselno in koristno, (4) kako bom vedela, da ste razburjeni ali jezni, in kaj storiti takrat, ko se to zgodi, (5) ko vas obiščem na domu, katera so tista pravila, za katera menite, da so zame pomembna, da jih opazujem, in kako naj to naredim. Socialna delavka v šolski svetovalni službi se mora zavedati, da lahko njeni negativni oz. neprimerni verbalni in neverbalni odzivi na stiske ranljivih družin vodijo k manj uspešnemu in manj kakovostnemu sodelovanju z družino. Ravnanja in odzivi šolske socialne delavke, ki lahko prispevajo k slabemu odnosu z družino s številnimi izzivi, so na primer neobčutljivost za kulturne razlike, zmanjševanje pomena določenih težav, s katerimi se sooča družina, vsiljevanje neželenih nasvetov, postavljanje nerealnega časovnega okvirja za doseganje zelenih sprememb, pokroviteljski odnos in

patologiziranje članov ranljive družine (Singapore Ministry of Social and Family Development, 2015).

Znanost in stroka socialnega dela prispevata k razumevanju koncepta svetovalnega odnosa ter projektu pomoči in sodelovanja, ki temelji na dogovoru. Pomemben prispevek, ki ga socialno delo prinaša v šolsko svetovalno delo pri delu z družinami s številnimi izzivi, je t. i. koncept perspektive moči, katerega avtor je Demms Saleebey. Gre za koncept, ki pomeni, da vse, kar delaš kot socialna delavka, temelji na tem, da pomagaš odkriti, olupšati, raziskati in izkoristiti posameznikovo moč in vire ter mu s tem pomagaš, da doseže svoje želene cilje. V šolskem svetovalnem delu to pomeni, da socialne delavke prispevajo k temu, da bi starši in otroci iz ranljivih družin imeli več in boljše možnosti za odkrivanje dobrih alternativ zase. Socialna delavka tako mobilizira moč družine, nadarjenost, znanje, sposobnosti in vire z namenom, da podpre prizadevanja družine, da ta doseže svoje zastavljene cilje. To, kar socialno delo razlikuje od ostalih za svetovalno službo pomembnih strok, je, da gre za pot od definiranja težav kot patologije, prek usmerjenosti k definiranju problemov do iskanja rešitev. Prav v socialnem delu je najnovejši korak premik v perspektivo moči, ki socialne delavke usmeri v to, da spoštljivo iščejo vire in moči vseh članov družine s številnimi izzivi v izobraževalnem procesu (Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 28–29).

V praksi socialnega dela v šolski svetovalni službi ima pomembno vlogo t. i. socialno svetovanje, ki se nanaša na iskanje rešitev za kompleksne socialne probleme. Rešitve se iščejo v spreminjanju odnosov v družini, izvajajo se projekti za rešitve oz. dogovori, ki vodijo do ustreznih rešitev. V socialno svetovanje spadata instrumentalna definicija problema in pogajanje za iskanje rešitev. Strokovni jezik v socialnem svetovanju mora biti razumljiv in »deljiv«. Odnos, ki ga šolska socialna delavka vzpostavlja s starši in otroki iz družin s številnimi izzivi, je poseben v svoji eksplicitni usmerjenosti k reševanju problemov, je razviden in obvladljiv. Pomembno je poudariti, da socialno svetovanje ni terapija, ima pa seveda lahko terapevtske učinke. Poleg socialnega svetovanja šolske socialne delavke izvajajo še druge pomembne načine ravnanja, kot so pogajanje, intervencija, nabava, oskrba in zastopništvo (Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 26–27).

V stroki socialnega dela je tudi v šolskem prostoru potreben premik iz pogosto (pre)togih institucionalnih okvirov k ranljivim družinam v skupnosti, kjer se skozi proces pomoči in podpore srečajo vsi udeleženci na človeški ravni in aktivno sodelujejo pri soustvarjanju zelenih izidov. Prav varovanje soustvarjanja zelenih izidov je eden temeljnih izzivov sodobnega

socialnega dela. Prispevek socialnega dela se kaže v tem, da socialne delavke v šolski svetovalni službi pri delu z družinami s številnimi izzivi spoštljivo ravnaajo z znanjem in ga uporabljajo v praksi, da dosledno govorijo jezik socialnega dela in da vedno znova aktivno opozarjajo na sistemske razmere, ki ustvarjajo okoliščine, v katerih je težko ravnati v skladu s sodobno doktrino socialnega dela (Mešl in Kodele, 2016, str. 120–121).

Socialno delo v šolski svetovalni službi pripomore k temu, da se stiske in neuspehi, s katerimi se soočajo družine s številnimi izzivi (revščina, nenaklonjeno socialno okolje, pritiski in zahteve šole, nemoč družine), rešujejo tam, kjer so ključni viri pomoči v okolju. To pa so soustvarjene spremembe, ki sežejo od dela z družino do sodelovanja z učitelji za nove oblike pomoči in podpore v razredu. V konceptu soustvarjanja najdemo odgovor na vprašanje, kako zagotoviti otrokom in staršem iz ranljivih družin, pa tudi učiteljem, šolo, v kateri jim bo dobro. Dobra šola je tista, v kateri vsak otrok napreduje po svoji enkratni poti pri učenju in pridobivanju znanja. V delovnem odnosu socialna delavka v šoli poveže vse – otroka, družino in učitelje – v t. i. izvirni delovni projekt pomoči. Naloga socialnega dela v sklopu šolske svetovalne službe je intenzivna skrb v projektih reševanja socialnih problemov otrok in njihovih ranljivih družin na način, da v delovnem odnosu in izvirnih delovnih projektih pomoči vsi udeleženci v šoli dobijo učinkovito pomoč za uspešno učenje in vključenost v učečo se skupnost (Čaćinović Vogrinčič, 2020, str. 166–167).

1.2.6.1 Izvirni delovni projekt pomoči

Izvirni delovni projekt pomoči (IDPP) temelji na soustvarjalnem procesu, znotraj katerega sodelujejo in delujejo vsi člani družine s številnimi izzivi, na jeziku socialnega dela, ki vključuje postmoderna znanja za ravnanje, ter na krepitvi moči vsakega posameznika, ki je strokovnjak iz izkušenj. V vsakem delovnem odnosu se soustvarijo različni in edinstveni delovni projekti pomoči, ki se izoblikujejo za vsakega posameznika na svojevrsten, individualen način (Barle, 2016, str. 97–98).

Ti projekti so *izvirni*, ker se oblikujejo vsakokrat na novo in posebej za vsakega človeka, za vsako družino, za vsako skupino. Stroka socialnega dela je nastala ravno zato, da se odzove na posebnosti in drugačnosti ter ustvari nove možnosti tam, kjer zgolj v okviru običajnega in znanega ni mogoče najti rešitve. Ti projekti so tudi *delovni*, saj konkretizirajo dogovorjene spremembe, naloge, delež posameznika in dogovore za naslednja srečanja. Vse to poteka v vsakdanjem jeziku in v vsakdanjem življenju ranljivih družin. Ker so ti projekti delovni, je v

ospredju delo, torej sodelovanje, aktivnosti, ki izhajajo iz opravljenega dela v delovnem odnosu. Za projekte gre zato, ker potekajo v času in so usmerjeni k dobrim, zelenim izidom. V izvirnih delovnih projektih ne zapisujemo le konkretne naloge, temveč vedno znova tudi ugotovljene razlike, minimalne spremembe v procesu napredovanja. Socialna delavka v šolski svetovalni službi ima nalogo, da skupaj z družino s številnimi izzivi v delovnem odnosu soustvari izvirni delovni projekt. V projektu zapiše proces reševanja skupaj z udeleženci (npr. s člani družine). Izvirni delovni projekti pomoči vključujejo naloge na obeh ravneh, tj. skrbno zbiranje instrumentalnih definicij problema od vseh prisotnih udeležencev in hkrati skrbno raziskovanje za razvidnost, ozaveščenost in ubesedenje sprememb. Socialna delavka je v izvirnih delovnih projektih pomoči dolžna predvideti, kaj se mora spremeniti, da bi delo končali. Projekt se namreč konča, ko družina s številnimi izzivi zmore sama, ko se kompetentnost razvije in prepozna kot nova zgodba. Pomembna elementa vsakega projekta sta namreč določanje zelenega izida in načrtovanje konca, torej kam hočemo priti. Poleg tega je zelo pomembno, da je vsak izvirni delovni projekt pomoči voden osebno in kontinuirano (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 53–55).

1.3 Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo

Že iz leta 1863 lahko zasledimo zapis o tem, kako pomembna sta povezanost in sodelovanje med šolo in družino. Zapis poudarja, da je naloga šole, da otroka izobražuje, naloga družine pa, da otroke vzgaja v redoljubne posameznike, ki se bodo znali spodobno obnašati. Če družina ne zna ali ne zmore opravljati svoje naloge, se mora šola toliko bolj ukvarjati z vzgojo otrok. Kljub temu pa je poudarjeno, da morata šola in družina ne glede na vse druga drugo podpirati v dobro otrok, družine in šole (Učiteljski tovariš, 1863, str. 33).

Vsaka družina, ne glede na obliko, je prvi sistem, v katerega vstopi otrok že ob rojstvu in ki mu lahko v času šolanja nudi pomembno podporo. Z vstopom v šolo pa postane otrok del še enega velika sistema, tj. šole. Ta poleg družine zelo pomembno vpliva na otrokovo življenje in razvoj. V obdobju, ko se otrok šola, sta obe družbeni instituciji, družina in šola, vedno na nek način povezani, ne glede na kakovost ali naravo odnosa (Kodele, 2011, str. 44).

Pri delu z družinami s številnimi izzivi je za šolske svetovalne delavke zelo pomembno, da se družini pridružijo v njenem okolju, in sicer z namenom, da bi soustvarili izvirne delovne projekte pomoči, s tem pa prispevali, da bi družina v svoje življenje vnesla potrebne

spremenbe, ki bi jim omogočile ustvarjanje novih, spodbudnejših življenjskih zgodb. Smiselno je, da se družino povabi, da izrazi, kaj ji je bilo v pomoč. Na ta način se lahko šolske svetovalne delavke še bolje odzovejo na to, kar družinski člani potrebujejo, da bi zmogli opustiti stare, nezadovoljujoče vzorce ravnanja in mišljenja ter da bodo lahko ustvarili nove zgodbe, ki jih bodo opogumljale (Jagrič, 2016, str. 79–94).

Sodelovanje med šolo in starši poteka na dveh ravneh. Šola na prvi ravni nagovarja starše pri delu šole, ko potrebuje njihovo ustvarjalnost, povezanost v skupnost, materialno pomoč, delež v načrtovanih akcijah in nenehno ustvarjalno komunikacijo (roditeljski sestanki, govorilne ure, svet staršev). Naloga svetovalne službe na tej ravni je, da poskrbi, da nihče od staršev ni izključen, in da rešuje vprašanja o tem, koliko in kateri starši se čutijo nagovorjeni s strani šole. Sodelovanje na drugi ravni pa se nanaša na situacije, ko učenec potrebuje pomoč, ko ne more uspešno delati, ko učitelj ne more več zagotoviti otroku spodbudnega okolja in ko starši sami ne znajo oz. ne zmorejo več pomagati svojemu otroku. Tako mnoge težke situacije postanejo rešljive šele, ko se začnejo reševati skupaj z vsemi udeleženi v problemu. Ko sodelovanje s starši povežemo s svetovalno službo, govorimo o svetovalnem delu, pri čemer je bistven svetovalni odnos, ki je temelj sodelovanja. Svetovalno delo z družinami mora prispevati k spoštovanju, kompetentnosti, dostojanstvu in temu, da ima družina več moči za mobilizacijo svoje energije (Čačinovič Vogrinčič, 1999, v Resman idr., 1999, str. 175–177).

Empirična spoznanja (Olsen, 2003 str. 202, v Resman, 2008, str. 17) pričajo o tem, da sta otrokovo učenje in razvoj odvisna od sodelovanja staršev s šolo in učitelji, kar pa vpliva tudi na odnos staršev do otroka in otroka do šole in učiteljev. Svetovalne delavke so praviloma usposobljene za realizacijo globljih učinkov konzultacijskega sodelovanja s starši. Družinam in učiteljem pomagajo, da uvidijo svojo vlogo in poskušajo z njihovo pomočjo spreminjati svoja ravnanja, odnos do otroka in njegovega šolskega dela. To je t. i. jedro sodobne paradigme konzultacijskega dela šolske svetovalne službe. Empirične raziskave (Olsen, 2003 str. 202, v Resman, 2008, str. 17) kažejo, da na šolah, kjer je sodelovanje med starši in šolo dobro, učenci na splošno dosegajo boljše ocene, bolj redno opravljajo domače naloge in težijo k temu, da bi dosegli več, ne glede na ekonomski, socialni, kulturni izvor in izobrazbo staršev. Dobro sodelovanje pa nima ugodnih učinkov samo na učence, temveč tudi na življenje in delo staršev ter učiteljev. Za kakovosten odnos in vzpostavitev zaupanja med šolsko svetovalno službo in starši je pomembno imeti redne, stalne stike s starši, ne pa samo takrat, ko se ugotavlja, da ima učenec težave. Na žalost se v praksi še vedno prevečkrat dogaja, da je prav nemoč tista, zaradi katere starši poiščejo pot do svetovalne službe. Svetovalna služba mora staršem dati vedeti, da

so njihova vrata vedno odprta in da lahko stik navežejo kadarkoli. Svetovalne delavke lahko pomemben korak k uspešnemu sodelovanju s starši prispevajo že pred vstopom v šolo, ko starši pridejo vpisat svoje otroke v prvi razred. Zgodnje sodelovanje namreč omogoča pomoč učencem pri obvladovanju prvih šolskih izkušenj, pomoč učiteljem, da se seznanijo z otrokovimi posebnostmi, socialnim in kulturnim ozadjem, in pomoč staršem pri obvladovanju sprememb v družinskem življenju, ki jih prinaša proces šolanja otroka (Resman, 2008, str. 16–23).

Joyce L. Epstein, vplivna avtorica na področju sodelovanja med šolo in starši, je razvila t. i. model partnerstva med šolo, družino in skupnostjo. Model poudarja, da se otrok uči in razvija znotraj treh kontekstov šole – šole, družine in skupnosti. Te tri kontekste je treba upoštevati integralno, saj se odražajo znotraj izobraževanja in učenja posameznega otroka. V obsežni raziskavi⁵ o sodelovanju med šolo in domom v Sloveniji iz leta 2009 se je izkazalo, da se vsi udeleženci v izobraževalnem procesu zavedajo pomembnosti medsebojnega sodelovanja. Predlogi iz omenjene raziskave se nanašajo na to, da je treba graditi kulturo dialoga in reševanja problemskih situacij na spoštovanju in sprejemanju raznolikosti ter da je treba nenehno reflektirati obstoječe stanje in na tej osnovi razvijati kakovostnejše in učinkovitejše načine sodelovanja med šolo in starši. V razmislek naj bo tudi predlog o izboljšanju že ustaljenih načinov sodelovanja, ki niso več aktualni zaradi velikega števila sprememb družbenega in družinskega življenja, pri čemer je treba veliko pozornosti nameniti zlasti družinam s številnimi izzivi (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 48–49).

Pomembno je opozoriti na to, da obstajajo problemi in naloge, pri katerih svetovalna služba potrebuje pogovor z enim od staršev, in da so problemi in naloge, pri katerih je treba opraviti pogovor z obema staršema. Če svetovalna delavka vzpostavi sodelovanje in odnos le z enim od staršev, ne more ravnati na način, kot da to avtomatično velja za oba starša. Svetovalna služba v šoli je namreč tista, ki lahko v sodelovanju s starši pri definiranju problema in oblikovanju rešitev omogoči novo izkušnjo dejanske udeležnosti obeh staršev. Sodelovanje med starši in svetovalno službo oz. šolo kot celoto je nujno potrebno in koristno z vidika, da se šole ne zadovoljijo s stanjem, kakršno je, temveč da v sodelovanju s starši poiščejo nove, ustrežnejše pristope, starši lahko nastopijo kot zagovorniki otrokovih pravic in kot zagovorniki šole ter so aktivni udeleženci v izobraževanju in vzgoji svojih otrok, na splošno prihaja do manj konfliktov, boljši je učni uspeh otrok in stališča učencev do šole so bolj pozitivna. Ne gre za to,

⁵ Več o raziskavi v delu Kalin idr., 2009, *Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši*. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete.

da bi učitelji in svetovalne delavke zahtevali vse več od staršev, gre za to, da se odkrije, kako bi starši lahko postali integralni del pogovora o učencih in njihovih potrebah (Čačinovič Vogrinčič, 1999, v Resman idr., 1999, str. 178–179).

Socialno delo nagovarja šolske svetovalne delavke, da v sodelovanje vključijo vse starše in učence. Socialno delo stremi k temu, da so vsi učenci v izobraževalnem procesu lahko uspešni, vsak na svoj edinstveni način. Kot že omenjeno, je prav uspešno sodelovanje med šolo in starši pomemben dejavnik, ki lahko pozitivno pripomore k učenčevemu učnemu uspehu. Bluestein (2001, str. 10–12) govori o t. i. čustveno varni šoli za otroke in odrasle. V takšni šoli imajo vsi udeleženci visok občutek pripadnosti, spoštovanja in sprejemanja. Tako učenci kot učitelji, svetovalne delavke in tudi starši imajo pravico do zmot, razvijajo se odnosi, kjer so prisotni opogumljanje, uspeh, priznanje in vodenje, zahteve so razumljive, pričakovanja so jasna, pravila pa so dosledna. V čustveno varni šoli sta prisotni varnost pred trpinčenjem, poniževanjem in telesnimi grožnjami ter varnost pred predsodki, sodbami in diskriminacijo, obstaja možnost izbire načina in sloga učenja, upoštevajo se osebna zanimanja, udeleženci imajo pravico do lastnih čustev, mnenj in lastnega izražanja. Za svetovalne delavke, učitelje in vodstvo je pomembno, da se spoštujejo njihove strokovne presoje, mnenja, slog poučevanja in vodenja, da se počutijo kompetentne, da so vključeni v sprejemanje odločitev ter da se čutijo cenjene in spoštovane tudi s strani širše skupnosti in zunanjih institucij, na primer šolskega ministrstva (prav tam, 2001, str. 10–12).

1.3.1 Načela sodelovanja

Svetovalna delavka mora pri sodelovanju z družinami s številnimi izzivi upoštevati naslednja tri načela: vidnost, dostopnost oz. dosegljivost in fleksibilnost. *Vidnost* se nanaša na to, da svetovalna delavka svojega dela ne opravlja v pisarni za zaprtimi vrati in le prek telefonskih klicev ali elektronske pošte, temveč naj bi se gibala po hodnikih šole ter prek različnih oblik predstavljala sebe in svoje delo. Pomembno je, da je staršem, učencem in učiteljem na voljo in da je vidna med poukom ali po njem ter da se vključuje v formalne in neformalne dejavnosti. Načelo *dostopnosti oz. dosegljivosti* pomeni, da naj bi bila svetovalna delavka v pomoč in podporo vsem udeleženi v izobraževalnem procesu. Na prošnje staršev se odziva hitro in primerno ter na različne načine – po telefonu, elektronski ali običajni pošti in osebno v pisarni. Svetovalna delavka naj bi bila pri svojem delu tudi *fleksibilna*. To pomeni, da je občutljiva tudi do posameznih primerov, ki se pojavijo nepričakovano in zahtevajo takojšnje ukrepanje.

Prizadeva si za to, da je za starše, učence in učitelje dostopna v različnih časovnih terminih. Tako z vidnostjo, dostopnostjo in fleksibilnostjo svetovalna delavka ustvari osnovne pogoje za oblikovanje sodelovalnega oz. partnerskega odnosa s starši, učenci in učitelji (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 51–52).

Pri uresničevanju teh treh načel morajo biti šolske svetovalne delavke pri delu z družinami s številnimi izzivi še posebej pozorne. Čačinovič Vogrinčič (2020, str. 172) poudarja, da se v praksi pogosto dogaja, da ranljive družine (še zlasti starši) niso povabljene v sodelovanje in ostanejo spregledane. V skladu z omenjenimi načeli – vidnost, dostopnost, fleksibilnost – mora šolska socialna delavka prav vsem staršem in otrokom zagotoviti, da so potencialni udeleženci v šolski skupnosti. Ko družina s številnimi izzivi vstopi v delovni odnos s šolsko svetovalno službo, ker potrebuje pomoč za svojega otroka, je to lahko dobro izhodišče, da pomagamo otroku in hkrati povabimo celotno družino v sodelovanje s šolo. Za to so zelo primerne različne skupne akcije, kjer lahko ranljive družine prispevajo znanje o svoji kulturi, kuhajo za skupen praznik, predstavijo obrtna znanja in ročne spretnosti. Čačinovič Vogrinčič (prav tam) pojasni, da v raziskavah (Šugman Bohinc, 2011; Kodele in Mešl, 2016; Mešl in Kodele, 2016) ne zasledimo ozaveščenosti o tej posebni in dragoceni nalogi socialnega dela v šoli in prav tako nobenega projekta vključevanja staršev otrok z učnimi težavami, revnih ali socialno izključenih družin v skupne akcije šolske skupnosti. Pozornost socialnega dela mora biti usmerjena v ranljive skupine in hkrati v ustvarjalen proces sožitja v šoli.

1.3.2 Načini in oblike sodelovanja

Šolske svetovalne delavke naj bi z družino sodelovale na individualni ali skupinski ravni, in sicer v obliki govorilnih ur za starše, roditeljskih sestankov, svetovanj ter posvetovanj s starši in učenci, različnih predavanj, delavnic, prireditev na šoli in različnih interesnih dejavnosti. Obstajajo trije načini, ki spodbujajo k vzpostavitvi uspešnega sodelovanja šolske svetovalne delavke s starši, in sicer *vključevanje staršev v oblikovanje letnega delovnega načrta*, *sledi ponudba dejavnosti, ki spodbujajo starše k vključevanju v delo šole oz. svetovalne službe*, in *vključevanje staršev v evalvacijo dela šolske svetovalne službe*. Pri prvem načinu sodelovanja naj bi šolska svetovalna delavka že pred začetkom oblikovanja delovnega načrta raziskala ter ocenila potrebe in želje staršev, ki so povezane z delom svetovalne službe. S tovrstno participacijo svetovalna delavka daje staršem občutek, da se zanima zanje in za njihove otroke, da so ji pomembni, da jih skuša razumeti in upoštevati njihove predloge. Na podlagi drugega

omenjenega načina sodelovanja lahko svetovalna delavka poleg že naštetih formalnih in neformalnih dejavnosti šole izvaja različne dejavnosti za starše. Pomembno je, da so dejavnosti oblikovane tako, da starši ne dobijo občutka kritike glede obstoječih stilov vzgoje, da dejavnosti niso namenjene le poučevanju o tem, kaj se od njih pričakuje, in da so skladne s potrebami in željami staršev. Tretji način sodelovanja pa svetovalni delavki omogoča, da v evalvacijo, ki je sestavni del posameznih nalog svetovalne službe, vključi tudi starše. Evalvacija namreč svetovalni delavki omogoča ovrednotenje lastnega ravnanja, spoznavanja svoje moči in nemoči, učinkovitosti in neučinkovitosti njenega dela. Starši v tem primeru svetovalni delavki podajo povratno informacijo, na podlagi katere ona utrjuje ali popravlja posege in ravnanja ter izboljšuje svetovalni delovni načrt, ga dopolnjuje ali spreminja (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 52–54).

1.3.3 Glas otroka v sodelovanju s šolsko svetovalno službo

Ko govorimo o sodelovanju šolske svetovalne službe z družino, je pomembno, da sodelovanje ne poteka samo s starši, temveč tudi z otroki. V prejšnjih poglavjih sem večkrat izpostavila, da je treba za uspešno sodelovanje in iskanje ustreznih, funkcionalnih rešitev v sodelovanje vključiti vse udeležence v izobraževalnem procesu, torej starše, učitelje, vodstvo in vsekakor tudi otroke. Podpiram idejo, da se situacija rešuje skupaj z otrokom in da je seznanjen z njo ter da ima stik z osebami, ki sodelujejo v procesu reševanja problema. Mlajši otroci imajo sicer lahko nekaj težav pri izražanju svojega mnenja in pri definiranju svojih težav, pa vendarle se strinjam, da se jih ne sme izključiti iz procesa reševanja problema in iskanja ustreznih rešitev. Šolske svetovalne delavke so v ta namen tudi ustrezno izobražene in izkušene, da znajo voditi pogovor tako s šestletnikom kot tudi s petnajstletnikom.

Glas otroka je ključen. Skupaj se učimo, ustvarjamo nova znanja in nove pomene. Odrasli smo odgovorni, da se naučimo vzpostaviti in vzdrževati odnos, ki omogoči soustvarjanje. Običajno znamo zelo dobro govoriti otroku ali o otroku, ključen premik se pojavi, ko govorimo z otrokom, in prav to je nova dragocena izkušnja, ki jo moramo raziskati in utrditi. Ne gre zgolj za pogovor z otrokom, temveč za veliko več – gre za pogovor, v katerem se otroku pridružimo, da bi slišali njegov glas in skupaj raziskovali želene izide. Otroku se pridružimo z namenom, da bi ga razumeli, še več, gre tudi za to, da otrok dobi lastno izkušnjo kompetentnosti in moči, ki jo raziskuje, ubesedi in uporabi. Tako kot odrasli ima tudi vsak otrok že vse, kar potrebuje za uresničitev zelenih izidov, potrebuje le pomoč, da bi svoje vire odkril, ubesedil in uporabil.

Otroka vedno povabimo, da nam razloži, kako on vidi problem, hkrati pa ga tudi že povabimo, da razmišlja o tem, kako in s čim lahko prispeva k rešitvi. Otroci, ki sodelujejo v procesih svetovalnega dela, so pogosto nemi. Zdi se, da nimajo na voljo besed, s katerimi bi lahko povedali ter razložili svoje misli in občutke. Pogosto je slišati odgovor »ne vem«, na kar morajo biti svetovalne delavke še posebej pozorne, saj je za takim odgovorom pogosto izkušnja nemoči ali izkušnja, da njegove besede ne veljajo. Zelo pomembno je, da pogovore z otroki zastavimo drugače kot pogovore z odraslimi. Otroci namreč drugače ustvarjajo pomene, niso vešči jezika in njihove predstave so pogosto drugačne od odraslih. Šolske svetovalne delavke morajo tako znati ustvariti dialoški prostor za otroka, torej otroku prijazen prostor, kjer se lahko dobro počuti in giblje v njem, znati morajo biti potrpežljive z otrokom, radovedne in znati stopiti onstran besed – uporabiti risbe, ples, igranje vlog, petje, igrače (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 102–105).

Učenci so modri, ustvarjalni sogovorniki in pogosto vidijo dobre rešitve, ki jih odrasli ne prepoznajo. Otrokov glas znotraj svetovalnega odnosa omogoči novo skupno učenje. Prav v povezavi z otrokovim glasom je smiselno omeniti koncept spoštovanja otroštva avtorja Tima Loremana iz leta 2009, ki temelji na ključnih globalnih dokumentih: Deklaraciji Združenih narodov o otrokovih pravicah (1959) in Konvenciji Združenih narodov o otrokovih pravicah (1989). Koncept je zagotovo koristen in uporaben tudi za delo šolskih svetovalnih delavk. Govori namreč o tem, da moramo spoštovati otrokov čas, še posebej sedanjost, spoštovati moramo njegovo uživanje otroštva, njegove odnose z drugimi, njegovi individualnost in različnost ter njegove spretnosti in sposobnosti. V sodelovanje s šolsko svetovalno službo oz. celotno šolo morata biti povabljeni vsak otrok in vsak starš, zato je tako pomembno, da šola resnično zagotovi izkušnjo soustvarjanja, ki nikogar ne izključuje (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 167–169).

1.3.4 Izzivi sodelovanja šolske svetovalne službe in družine

Resman (2008, str. 18–21) pojasni, da vzrokov za manj uspešno oz. slabo sodelovanje ne gre iskati zgolj pri starših, temveč tudi pri šoli in njenih zaposlenih. Vzroke lahko najdemo pri tistih učiteljih, svetovalnih delavkah in vodstvu šole, ki imajo oblikovane stereotipne predstave o nekaterih skupinah staršev, lahko gre za preveč paternalistično držo, nepoznavanje, neposlušanje in nerazumevanje staršev, družine, socialnega okolja in ekonomskih pogojev življenja posamezne družine. Na strani staršev se pogosto pojavi težava v tem, da se šole

izogibajo, saj imajo občutek, da so učiteljem in svetovalnim delavkam odveč, da jih po nepotrebnem obremenjujejo, so hladni, uradni in imajo do njih na splošno negativen odnos. Nekateri starši imajo veliko nezaupanja v šolo, učitelje in svetovalne delavke. Bojijo se razkrivanja družinskih skrivnosti, branijo se pred vdorom tujcev v njihovo zasebnost, bojijo se očitkov na račun njihove vzgoje in ravnanj, bojijo se javnega razkrivanja in sramotenja. Dogaja se tudi, da nekateri starši sploh ne poznajo svetovalnih delavk in učiteljev, posledično tudi ne poznajo specifične njihovega dela. Tako imajo indiferenten ali podcenjujoč odnos do učiteljev, šole in otrokovega procesa šolanja. Nekateri starši imajo oblikovane določene stereotipe o šoli in njenih zaposlenih, kar je posledica tradicije in lastnih (predvsem negativnih) izkušenj. Družine s slabšim socialno-ekonomskim položajem imajo pogosteje nižjo, slabšo oz. pomanjkljivo šolsko izobrazbo v primerjavi s starši iz ekonomsko bolje stoječih družin. Neugoden socialno-ekonomski položaj in slab učni uspeh, ki so ga imeli mnogi izmed teh staršev, zaradi česar so posledično doživljali graje in očitke, puščata posledice še danes. Ti starši se ob šolanju svojih otrok počutijo neudobno ob stiku s šolo in njenimi zaposlenimi. Med ovirami za slabo sodelovanje se vse pogosteje pojavljata tudi pomanjkanje časa in prezaposlenost staršev. Nekateri starši ta dejavnik uporabljajo le kot izgovor, ker sodelovanja s šolo ali z učitelji nočejo. Poseben izziv predstavlja sodelovanje z marginalnimi skupinami staršev – to so starši, ki imajo bistveno drugačen kulturni izvor, so socialno izključeni oz. so odrinjeni na rob družbenega dogajanja in živijo v ekonomski revščini. Učitelji in svetovalne delavke ne smejo pozabiti, da imajo tudi ti starši radi svoje otroke, da jim ni vseeno, kaj se z njihovimi otroki dogaja, in da tudi oni želijo svojim otrokom le najboljše. Žal se prepogosto pozablja, da je tudi med revnimi družinami velik potencial, ki ga družba ne bi smela zanemariti, in da tudi ti otroci na različnih šolskih tekmovanjih pobirajo državne nagrade. Če so starši revni, pogoji za učenje pa slabi, to še ne pomeni, da so revni otroci lahko podcenjeni. Seveda morajo imeti svetovalne delavke in starši, tudi zaradi prej naštetih razlogov, glede sodelovanja z družinami s številnimi izzivi realna pričakovanja. Nadarjeni otroci potrebujejo posebno pozornost staršev doma in pojavlja se vprašanje, ali bodo starši, ki se soočajo z revščino in drugimi težkimi stiskami, zmogli otrokom doma nameniti potrebno pozornost. Tem staršem je težko postaviti dodatne zahteve in jim povzročiti dodaten stres, da bodo več, kot so objektivno zmožni, vlagali v otrokovo šolanje. Družinam s številnimi izzivi, še posebej tistim, ki se soočajo z revščino, je glavna prioriteta preživljanje družine, zato ti starši pogosto želijo ali celo zahtevajo, da šola prevzame večjo odgovornost za otrokovo edukacijo (Resman, 2008, str. 18–21).

Poleg lastnih slabih izkušenj s šolanjem se starši glede sodelovanja s svetovalno službo in učitelji lahko srečujejo še z naslednjimi ovirami: občutki neuspeha, nizko samopodobo, občutkom, da jih šola ne spoštuje in ne sprejema kot ostale starše, prepričanjem, da je otrokovo delo v šoli zgolj stvar šole, kulturnimi in jezikovnimi ovirami, socialno-ekonomskimi in čustvenimi zadregami, logističnimi težavami, težavami glede varstva otrok, težavami z delovnim časom ipd. Med ovire na strani učiteljev in svetovalnih delavk spada tudi to, da jemljejo vključevanje staršev kot »neprijetno« obveznost, imajo občutek nekompetentnosti sodelovanja z družinami v stiski, premalo znanja za delo, na primer z ločenimi starši, družinami, kjer je prisotno nasilje, in družinami, ki prihajajo iz drugega kulturnega in jezikovnega okolja. Težave se lahko pojavijo tudi v komunikaciji strokovnih delavk s starši, saj se pogosto osredotočajo na slabe in negativne novice, strokovne delavke so nedostopne za starše ali se celo obnašajo vzvišeno. Povsem jasno je, da se svetovalne delavke ne bodo vedno srečevale s starši, ki bodo motivirani za sodelovanje s šolo. Ključen dejavnik, ki lahko prispeva k izboljšanemu sodelovanju, je predstavitev svetovalne delavke staršem – kakšna sta njena vloga in delo. Pomembno je, da vse naštetе ovire šola identificira, jih sprejme, poskuša razumeti in tudi sistematično odpravljati (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 50).

2 Formulacija problema

K zanimanju za izbrano temo raziskovanja me je spodbudila študijska praksa med celotnim študijem socialnega dela (delo v osnovni šoli, delo v dnevnih centrih za otroke in mladostnike), še posebej pa praksa v okviru magistrskega študija, saj sem jo opravljala na Osnovni šoli Polje v Ljubljani. Moje delo je potekalo v šolski svetovalni službi pod mentorstvom socialne delavke. V primerjavi s prakso, ki sem jo opravljala v nižjih letnikih na dodiplomskem študiju, sem imela na praksi v okviru magistrskega študija priložnost izkusiti delo v osnovni šoli na drugačen in bolj celosten način. Ves čas sem sodelovala s šolsko svetovalno službo, največ s socialno delavko, nekaj malega pa tudi s psihologinjo in socialno pedagoginjo. Imela sem priložnost spoznati, kako poteka delo različnih strokovnih delavk, kako izgleda njihov delovni vsakdan, kako potekajo pogovori s starši, z učenci in učitelji ter kako poteka sodelovanje z zunanjimi institucijami, na primer s centrom za socialno delo. Poleg naštetega sem sodelovala tudi s številnimi učenci v obliki individualne ali skupinske učne pomoči in pomagala učiteljici v podaljšanem bivanju.

Na podlagi svojih dosedanjih izkušenj med študijem socialnega dela in na podlagi proučevanja izbrane znanstvene in strokovne literature sem mnjenja, da je uspešno sodelovanje oz. partnerstvo med šolo in družino zelo pomembno, če želimo, da se otroci v šoli dobro počutijo in da dobijo izkušnjo kakovostnega in uspešnega šolanja.

V zadnjih nekaj letih se šolo in starše vse bolj spodbuja, da postajajo partnerji in da starši niso v vlogi klientov. Prav partnerski odnos vpliva na spreminjanje oblik, metod in vsebin dela s starši, vpliva tudi na formalno organiziranost in na razvijanje neformalnih odnosov med domom in šolo. Starši kot partnerji šole imajo tako več pravic, povečuje se tudi njihova odgovornost za socializacijo in učenje otrok doma, skratka partnerski odnos jim nalaga drugačno funkcijo, kot jo imajo v kompenzacijskem razmerju in »klientskem« položaju (Kalin idr., 2008, str. 23).

Menim, da zgolj formalna vključenost staršev v šolsko svetovalno službo še ne pomeni, da imajo starši tudi dejansko možnost za aktivno participacijo pri pomembnih odločitvah in za soustvarjanje zelenih izidov znotraj delovnega odnosa. Na podlagi lastnih izkušenj in opažanj ocenjujem, da v našem šolskem sistemu ponekod še vedno prevladuje medicinska paradigma (Lesar, 2008, str. 96). Menim, da nekateri zaposleni v svetovalni službi na žalost še vedno veljajo za »vsevedne strokovnjake«, ki najbolje vedo, kaj otrok oz. družina potrebuje in kaj bo zanje najboljši možen izid. Tako na dodiplomskem kot na magistrskem študiju smo se študenti pri mnogih predmetih izobraževali o tem, kako pomembno je družinam in otrokom omogočiti, da se sliši njihov glas in da vsi člani družine dobijo izkušnjo kompetentnega sogovornika v procesu soustvarjanja zelenih izidov. Na to, kakšne izkušnje sodelovanja imajo starši s šolsko svetovalno službo, sem se osredotočila v svojem magistrskem delu.

Pred izvedbo raziskave sem pregledala tudi nekatere že obstoječe raziskave, ki obravnavajo podobno temo. Kodele (2011) je v svojem magistrskem delu raziskovala, koliko in na kakšen način se v praksi uresničuje partnerski odnos med domom in šolo ter kako svetovalne delavke in vodstvo vidijo sodelovanje s starši. Ring (2020) je v svoji magistrski nalogi obravnavala in raziskala svetovalno službo z vidika socialnega dela, pri čemer se je osredotočila predvsem na sodelovanje med učiteljicami in svetovalnimi delavkami, pozornost je namenila t. i. preventivnemu in krizno-kurativnemu modelu ter temu, kaj lahko socialno delo doprinese v šolsko svetovalno službo. Poglobljeno se je o sodelovanju med svetovalnimi delavkami in starši v svojem magistrskem delu ukvarjala Zorli (2017), vendar se je osredotočila na svetovalno službo v vrtcu, medtem ko sem jaz svojo raziskavo izvedla na osnovnih šolah. Poljšak (2020) se je v svojem diplomskem delu prav tako osredotočila na osnovne šole, a je bil fokus njene

raziskave na šolskih svetovalnih delavkah, zlasti na socialnih delavkah. Avtorica je raziskovala, kako šolske socialne delavke razumejo sodelovanje z otrokovo družino, v kakšnih oblikah prihaja do sodelovanja in kaj jih ovira, da bi lahko pogostejše sodelovale z otrokovo družino. V svoji raziskavi sem se osredotočila zgolj na starše učencev, saj me zanimajo njihova perspektiva, njihove izkušnje in doživljanje sodelovanja s šolsko svetovalno službo. Tudi Vuk (2016) se je v svoji magistrski nalogi ukvarjala s sodelovanjem med šolsko svetovalno službo in družinami, pri čemer je izvedla kombinirano raziskavo (kvantitativno in kvalitativno), s pomočjo katere je prikazala različne poglede na sodelovanje. Med iskanjem že obstoječih raziskav sem naletela še na dve diplomski nalogi. V prvi je Arh (2010) poleg sodelovanja med starši in šolsko svetovalno službo v svojo kvantitativno raziskavo vključila še učitelje. V drugi diplomski nalogi pa se je Grbec (2013) s pomočjo kvantitativne raziskave osredotočila zgolj na eno osnovno šolo, kjer je s starši izvedla anonimne ankete in raziskala njihova pričakovanja do strokovnih delavk in ostalih zaposlenih na osnovni šoli.

Za razliko od navedenih obstoječih raziskav sem se v moji raziskavi osredotočila na družine s številnimi izzivi ter na njihove izkušnje, mnenja in perspektive. Namen moje raziskave je bil ugotoviti, kakšne izkušnje imajo starši iz družin s številnimi izzivi s šolsko svetovalno službo, kako doživljajo odnos s svetovalnimi delavkami in kakšni so morebitni predlogi za kakovostnejše in uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo. Želim, da bi rezultati raziskave služili v razmislek in priporočilo šolskim svetovalnim delavkam vseh profilov, s katerimi pristopi, metodami, koncepti nadaljevati v sodelovanju z otrokovo družino in katere morda opustiti, jih spremeniti, nadgraditi. Z raziskavo sem želela dati glas družinam s številnimi izzivi in spodbuditi vse šolske svetovalne delavke, da svetovalni delovni odnos in proces soustvarjajo v partnerstvu z otroki in njihovimi skrbniki.

Izbrana tema se mi z vidika socialnega dela zdi pomembna, ker so v svetovalni službi med drugim – v manjšem številu v primerjavi z drugimi poklicnimi profili – zaposlene tudi socialne delavke. Šola je za odrasčajočega otroka in njegovo družino zelo pomemben dejavnik. S tem imam v mislih predvsem različne odnose in izkušnje, ki jih otrok doživi med šolanjem. Starši in njihovi otroci, ki se tako v zasebnem življenju kot tudi na področju šolanja srečujejo s številnimi izzivi, potrebujejo v šoli kakovostno in dostopno podporo, da bodo bolje opremljeni za spoprijemanje z izzivi. Z rezultati svoje magistrske raziskave želim spodbuditi šolske svetovalne delavke k redni refleksiji svojega dela, h krepitvi tistega, kar gre dobro, in k spremembi oz. izboljšanju tistega, kar ne prinaša zelenih rezultatov. Hkrati pa želim tudi opogumiti družine s številnimi izzivi k zavedanju, da so pomemben in aktiven člen v procesu

spreminjanja in soustvarjanja zelenih izidov. Prispevati želim k razumevanju, da se lahko učinkovitost svetovalne službe poveča le, če bo svetovalnim delavkam uspelo povezati svoja prizadevanja s prizadevanji učiteljev in staršev v enoten vzgojno-izobraževalni koncept – za sodelovanje z vsemi skupinami otrok (ne le tistih s težavami) in staršev (Resman, 2008, str. 6).

2.1 Raziskovalna vprašanja

- Kakšni so razlogi za sodelovanje staršev⁶ s šolsko svetovalno službo?
- Kako vse sodelujejo starši s šolsko svetovalno službo, v katere oblike in dejavnosti podpore in pomoči so vključeni?
- Kako starši doživljajo odnos s šolskimi svetovalnimi delavkami, kako razumejo svojo vlogo v tem odnosu in kakšne so njihove izkušnje s posameznimi storitvami šolske svetovalne službe?
- Kakšne prednosti prinaša staršem sodelovanje s šolsko svetovalno službo?
- Kakšne ovire staršem po njihovi oceni onemogočajo uspešno sodelovanje s šolsko svetovalno službo?
- Kaj bi starši potrebovali oz. kaj predlagajo za kakovostnejše in uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo?

3 Metodologija

3.1 Vrsta raziskave

Izvedla sem raziskavo, ki je kvalitativna (empirično gradivo predstavljajo besedni opisi, ki se nanašajo na raziskovani pojav, torej na izkušnje, doživljanja, mnenja in potrebe družin, ki sodelujejo s šolsko svetovalno službo) in poizvedovalna oz. eksplorativna (namen je bil seznaniti se z določenimi aktualnimi značilnostmi na področju raziskovane problematike in jih opredeliti). V duhu kvalitativne raziskave sem se osredotočila na manjše število primerov. Moja raziskava je tudi empirična oz. izkustvena, saj sem s spraševanjem staršev zbirala novo,

⁶ V nadaljevanju poglavja se izraz nanaša na starše iz družin s številnimi izzivi.

neposredno izkustveno gradivo za namene odgovoriti na zastavljena raziskovalna vprašanja (Mesec, 1997, str. 6).

3.2 Teme raziskovanja

1. Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
2. Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
3. Doživljanje šolske svetovalne službe
4. Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
5. Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo

3.3 Vir podatkov

V raziskavi sem kot pripomoček za zbiranje empiričnih podatkov uporabila delno strukturiran vprašalnik. Vnaprej sem pripravila t. i. smernice za intervju, ki so predstavljale vodilo oz. seznam tem, o katerih sem se s sogovorniki pogovarjala. Vprašancem nisem zastavljala povsem enakih vprašanj, ampak sem jih prilagodila glede na vsebino, o kateri je tekel pogovor. Vprašanj nisem oblikovala preveč ozko, saj nisem želela omejiti sogovornikov pri njihovem odgovarjanju, hkrati pa vprašanja niso bila zastavljena preširoko, da sem se lahko še vedno držala posameznih raziskovanih tem. Smernice za intervju in posamezna vprašanja sem razporedila v smiselnem zaporedju, in sicer z namenom, da sta bila beleženje odgovorov in obdelovanje rezultatov sistematična in razumljiva. Izbrana vrsta vira podatkov mi je pomagala pri tem, da sem lahko z vsemi sogovorniki razpravljala o enakih temah, vendar z vsakim na svojevrsten način, odvisno od posameznega sogovornika oz. dinamike v odnosu. Smernice za intervju sem pred izvedbo intervjujev posredovala mentorici magistrskega dela in s tem preverila, ali so bila vprašanja ustrezno, razumljivo in nedvoumno zastavljena.

3.4 Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec

Populacijo v raziskavi predstavljajo starši iz družin s številnimi izzivi, katerih otroci so bili v šolskem letu 2021/22 vpisani v zadnjo triado redne osnovne šole ali osnovne šole s prilagojenim programom v Sloveniji in so sodelovali s socialno delavko v okviru šolske svetovalne službe. Stvarni pogoj izbrane populacije je, da gre za starše iz družin s številnimi izzivi, katerih otroci so bili vpisani v zadnjo triado redne osnovne šole ali osnovne šole s prilagojenim programom in so sodelovali s socialno delavko iz šolske svetovalne službe. Krajevni pogoj se nanaša na to, da gre za tiste starše iz ranljivih družin, katerih otroci so obiskovali zadnjo triado redne osnovne šole ali osnovne šole s prilagojenim programom v Sloveniji. Časovni pogoj, ki opredeljuje izbrano populacijo, pa je, da gre za tiste starše iz družin s številnimi izzivi, katerih otroci so bili v šolskem letu 2021/22 vpisani v zadnjo triado rednega osnovnošolskega izobraževanja ali v osnovno šolo s prilagojenim programom.

Glede na izbrano temo in vrsto raziskave je moj vzorec neslučajnostni, saj vsaka enota populacije (tj. vsaka družina s številnimi izzivi, ki je imela v šolskem letu 2021/22 svoje otroke vpisane v zadnjo triado redne osnovne šole ali osnovne šole s prilagojenim programom v Sloveniji) pri izboru ni imela enake možnosti, da pride v vzorec. Vzorec je priročni, saj je bila moja raziskava izvedena v sodelovanju z meni dostopnejšimi osnovnimi šolami oz. družinami (Mesec, 2009, str. 153). Pri izboru osnovnih šol sem bila pozorna, da je v sklopu šolske svetovalne službe zaposlena socialna delavka in da ima izkušnje sodelovanja s starši iz družin s številnimi izzivi. Najprej sem se obrnila na eno izmed ljubljanskih osnovnih šol, s katero sem v preteklosti že sodelovala v okviru študijske prakse. Tam zaposlena socialna delavka je bila v času prakse moja mentorica in na podlagi najinega preteklega uspešnega sodelovanja mi je bila pripravljena pomagati, tako da mi je priskrbelo kontakt dveh družin, s katerima sem kasneje opravila intervju. Kontaktne podatke od ostalih osnovnih šol sem poiskala na spletu. Osnovne šole sem izbrala po zaporedju, kot mi jih je ponudil spletni brskalnik, in potem sem prek elektronske pošte izbranim šolskim svetovalnim službam poslala povabilo za sodelovanje v mojem magistrskem delu. Če se katere izmed izbranih osnovnih šol niso odzvale oz. so odklonile sodelovanje, sem na spletu poiskala druge osnovne šole in jim poslala povabilo prek elektronske pošte. To sem počela toliko časa, dokler se na moja povabila niso odzvale štiri osnovne šole in sem s tem pridobila dostop do osmih staršev oz. družin, s katerimi sem opravila intervjuje.

V oblikovanem vzorcu je vsako družino, ki je sodelovala v moji raziskavi, zastopal po en starš. Vključila sem eno osnovno šolo iz osrednjeslovenske regije, dve osnovni šoli iz zasavske regije in eno osnovno šolo iz jugovzhodne regije. Glede na število prebivalcev v občinah,⁷ kjer se nahajajo izbrane osnovne šole, lahko rečem, da gre v vseh štirih primerih za mestno šolo.

Vzorec moje raziskave tako predstavlja osem staršev oz. družin s številnimi izzivi, ki so imeli v šolskem letu 2021/22 svoje otroke vpisane v zadnjo triado redne osnovne šole ali osnovne šole s prilagojenim programom v Sloveniji in so sodelovali s socialno delavko v okviru šolske svetovalne službe.

3.5 Zbiranje podatkov oz. empiričnega gradiva

Za metodo zbiranja empiričnega gradiva sem uporabila nestandardiziran intervju. Empirično gradivo sem zbiral v štirih različnih osnovnih šolah iz treh različnih statističnih regij v Sloveniji in na vsaki izbrani osnovni šoli je v okviru svetovalne službe zaposlen profil socialne delavke. Na vsaki izbrani osnovni šoli sem opravila po dva intervjuja. Skupno sem tako opravila osem intervjujev. Nestandardiziran individualni intervju se mi glede na izbrano temo raziskovanja in vrsto raziskave zdi ustrezen zato, ker so vprašanci na ta način lahko izrazili svoje mnenje, stališča, opisali so svoje izkušnje in doživljanja. Za individualne intervjuje sem se odločila zato, ker menim, da se pri tovrstnih odgovorih s strani staršev lahko pojavijo tudi precej osebne teme, o katerih pa morda v fokusnih skupinah ne bi želeli spregovoriti. Menim, da so individualni intervjuji za razliko od skupinskih intervjujev tudi bolj poglobljeni.

Z vsemi izbranimi osnovnimi šolami sem v kontakt stopila prek elektronske pošte. Podatke za pošiljanje sem pridobila na uradnih spletnih straneh posamezne osnovne šole. Obrnila sem se neposredno na šolske svetovalne službe. V elektronski pošti sem se na kratko predstavila, pojasnila svoj namen in na kratko opisala, za kakšno raziskavo gre. V priponki sem poslala tudi lastnoročno podpisano izjavo, s katero sem pojasnila, v kakšne namene se bodo uporabili pridobljeni podatki iz intervjujev in da bom vsem sodelujočim zagotovila anonimnost. Tiste osnovne šole oz. socialne delavke, ki so se odzvale mojemu povabilu, so mi (v dogovoru s starši) posredovale kontaktne podatke staršev (telefonska številka ali naslov elektronske pošte),

⁷ Podatki iz leta 2020 kažejo, da ima občina, v kateri se nahaja prva osnovna šola, ki je sodelovala v moji raziskavi, 294.050 prebivalcev. Občina, v kateri se nahaja druga osnovna šola, ima 15.590 prebivalcev. Občina, v kateri se nahaja tretja osnovna šola, ima 16.400 prebivalcev. Občina, v kateri se nahaja četrta osnovna šola, ima 14.320 prebivalcev (Statistični urad Republike Slovenije, b. d.).

ki so se odločili za sodelovanje v moji raziskavi. Starše sem kontaktirala po telefonu in se z njimi dogovorila za konkreten termin izvedbe intervjuja (datum, ura, lokacija). Šest intervjujev sem opravila v živo, dva intervjuja pa (na željo staršev) po telefonu. Nekateri intervjuvanci so izrazili željo, da jim predhodno na elektronski naslov pošljem smernice za intervju, da se bodo lažje pripravili na samo izvedbo. Vsakega sodelujočega v raziskavi sem pred izvedbo intervjuja vprašala, ali se strinja, da intervju glasovno posnamem, zato da bom lahko lažje sledila intervjuju in tudi lažje obdelala pridobljene empirične podatke. Vsi vprašanci so privolili.

Vseh osem intervjujev sem izvedla v obdobju od aprila do junija 2022. Intervjuji so trajali različno dolgo, odvisno od tega, koliko se je posamezen starš razgovoril in koliko časa je imel na razpolago. V povprečju so intervjuji trajali 1 uro.

3.6 Obdelava gradiva

Za obdelavo empiričnega gradiva sem uporabila postopek kvalitativne analize, kar pomeni, da sem gradivo analizirala na besedni način. Upoštevala sem vseh šest korakov kvalitativne analize: urejanje gradiva, določitev enot kodiranja, odprto kodiranje, osno kodiranje, odnosno kodiranje in oblikovanje teoretične formulacije. S pomočjo postopka kvalitativne analize sem na način kategoriziranja in klasificiranja enot gradiva oblikovala pojme, ki sem jih kasneje povezala med seboj ter oblikovala teoretične modele in pojasnitve (Mesec, 1998, str. 103–104).

Vseh osem intervjujev sem zvočno posnela (ob predhodnem soglasju vsakega udeleženega starša v raziskavi). Nato sem naredila transkripte teh intervjujev. V transkriptih sem vsak intervju sem označila s črko (npr. intervju A, intervju B, intervju C). Vsakemu zapisanemu intervjuju sem določila izjave oz. enote kodiranja. Izbrala sem tiste izjave, ki so se mi zdele smiselne, uporabne in pomembne za nadaljnjo analizo ter kasnejše oblikovanje rezultatov. V transkriptih sem vsako izbrano izjavo označila s poševnima črtama, pripisala izjavi črko in dodala zaporedno številko izjave, na primer: */gospa socialna delavka se je v tem času veliko z njim ukvarjala, ga poklicala/ (A8)*. Iz primera je razvidno, da gre za izjavo iz intervjuja A, z zaporedno številko 8. V poglavjih Rezultati in Razprava o rezultatih sem izbrane izjave označila z narekovaji, na primer: »*gospa socialna delavka se je v tem času veliko z njim ukvarjala, ga poklicala*« (A8). Zatem sem se lotila odprtega kodiranja. Izbrane in ustrezno označene izjave sem razvrstila v tabelo, kjer sem jim določila pojem, kategorijo in temo. Na podlagi te tabele sem kasneje opravila osno kodiranje. S pomočjo osnega kodiranja sem vzpostavila hierarhični

odnos med temami, kategorijami in pojmi. Zaradi velikega števila podobnih pojmov in kategorij sem te razvrstila še v skupine za boljšo preglednost in razumevanje. Ker sem opazila, da se med določenimi pojmi pojavljajo določeni odnosi oz. vzročno-posledične povezave, sem se zato lotila odnosnega kodiranja. Ko sem s tem zaključila, sem na podlagi podatkov iz kvalitativne analize zapisala rezultate, razpravo o rezultatih, sklepe in predloge ter na ta način oblikovala t. i. poskusno teorijo. Kordeš in Smrdu (2015, str. 58) pojasnita, da poskusna teorija (angl. *grounded theory*) nastane na empirični osnovi in je kontekstualno vezana ter postopno utemeljena. Predstavlja ponavljajoče se značilnosti dogodkov in interakcij. Pomemben poudarek je na tem, da ima poskusna teorija omejen doseg, kar pomeni, da se moramo zavedati, da ne gre za splošno teorijo, temveč da velja le za določen kontekst.

Vsi postopki kvalitativne analize, ki sem jih uporabila v svoji raziskavi, so priloženi v podpoglavju 9.2.

4 Rezultati

V tem poglavju predstavljam rezultate moje raziskave. Vsi dobljeni rezultati se nanašajo izključno na izbrani vzorec raziskave. Rezultate sem razvrstila po temah raziskovanja in kategorijah, ki sem jih oblikovala s pomočjo kvalitativne analize. Vrstni red oz. hierarhijo med temami in kategorijami sem določila s pomočjo osnega kodiranja. Pri oblikovanju rezultatov sem pri vsaki temi oz. kategoriji izpostavila ključne pojme, ki so označeni s krepko pisavo. Poleg sem dodala še izbrane oštevilčene izjave iz intervjujev, ki se nanašajo na ključne pojme. Izbrane izjave sem označila z ležečo pisavo.

4.1 Časovna opredelitev sodelovanja

Vseh osem staršev (sedem mater in ena babica⁸), ki so bili vključeni v raziskavo mojega magistrskega dela, s šolsko svetovalno službo sodeluje različno dolgo, a ne manj kot pet let. Število let sodelovanja med šolsko svetovalno službo in intervjuvanimi osebami, ki so sodelovale v raziskavi, se giblje od najmanj pet pa vse do več kot deset let, v povprečju pa se dolžina let sodelovanja giblje okoli osem let. Večina intervjuvank s šolsko svetovalno službo

⁸ V nadaljevanju uporabljam izraz *mama* tudi v primeru, ko je šlo za odgovore s strani babice, saj je zaradi spleta okoliščin babica začasno prevzela vlogo starša oz. skrbnika v otrokovem življenju.

sodeluje **od pet do sedem let** (*»vse od leta 2016 pa do danes« (A1), »okoli 5 let, odkar je šel moj sin v 3. razred, sedaj zaključuje 8. razred« (F1)*), sledijo tri, ki imajo za sabo **od sedem do deset let** izkušenj sodelovanja (*»odkar je šel sin v 1. razred, torej že 9 let« (C6), »to se vleče že od 1. razreda dalje« (H11)*), in ena, ki s šolsko svetovalno službo sodeluje že **več kot deset let** (*»moj mlajši sin trenutno obiskuje posebni program in je star 21 let« (D1)*).

4.2 Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

4.2.1 Pobuda za sodelovanje

Velika večina intervjuvank je v raziskavi poročala o tem, da so s šolsko svetovalno službo začele sodelovati na **lastno pobudo** (*»ja, takrat sem šla sama v šolo, v solzah, se pogovarjat« (A21), »jaz sem ves čas opozarjala na situacijo, več let« (E12), »sem pričela sodelovati na svojo pobudo, takrat ko sem začutila, da je zame to postajalo preveliko breme« (F7), »sama sem se obrnila na svetovalno službo« (H11)*). Ena mama je v intervjuju pojasnila, da se je sodelovanje začelo na **pobudo šole** (*»šola je dala pobudo, ker sta bila sinova problematična v 1. razredu, tako da so me oni poklicali in tako smo začeli sodelovati« (B5)*), druga pa, da so v stik s šolsko svetovalno službo stopili na **pobudo zdravstvene komisije** (*»o tem je odločala zdravstvena komisija v Ljubljani« (D5)*).

4.2.2 Družina

Na področju družine so intervjuvanke v raziskavi poročale o različnih težavah in stiskah, ki se nanašajo na **odnose v družini** (*»konec koncev je tukaj problem, ki ni v šoli, problem je družinski« (A27)*). Nekatere udeleženke v raziskavi so izpostavile **težave z bivšim partnerjem** (*»on govori take laži, zelo je spreten z besedami, in ko se znajde moja zgodba proti njegovi, potem so težave« (B17), »začeli so se pojavljati takšni in drugačni problemi, veliko nagajanja s strani bivšega partnerja« (G4)*) in **ločitev s partnerjem** (*»obstaja ati, ampak midva sva že 14 let ločena« (E9), »ločila sem se in sem ostala sama s tamalimi« (G3)*). Ena mama je v intervjuju izpostavila, da jim težave predstavlja **slab odnos med otrokom in očetom** (*»sin nima dobrega odnosa z mojim bivšim partnerjem« (H32)*). Babica je pojasnila, da je njihovo družino najbolj prizadela **izguba družinskega člana**, saj je otrok doživel **smrt mame zaradi bolezni** (*»mamica od mojega vnuka je zbolela in zdravniki so jasno povedali, da pomoči ni in da bo umrla« (A2)*).

Manj kot polovica mam je v intervjuju izpostavila, da doživljajo stisko zaradi **bolezni v družini**. V eni družini imajo doma **otroka z epilepsijo** (*»od takrat ima epileptične napade, ker so bili možgani toliko časa brez kisika« (D2)*), pri drugi pa so zdravniki **pri mami odkrili multiplo sklerozo** (*»kasneje odkrili, da imam multiplo sklerozo« (G7)*). Dve sodelujoči mami v raziskavi sta pojasnili, da jima težave v družini predstavljata **zloraba alkohola in agresivno vedenje očeta** (*»ene 5 let je bilo okej, pol je bilo pa vedno več alkohola, njemu ta selitev v naš kraj ni odgovarjala, mislim, saj alkohol je bil že prej, pa kreganje, samo postopoma je bilo tega vedno več, tudi tak odnos je imel do mene, da moram kot žena bit doma« (C1)*, *»to imamo tudi na sodišču tako urejeno, ni omejitev, samo alkohola ne sme v roke prijet, ko bo pa enkrat začel pit, potem pa tudi hčerke ne bo več videl in nič« (E10)*). Ena četrtna intervjuvank je izpostavila, da se doma soočajo s **psihičnim in fizičnim nasiljem v družini** (*»prizadel je tudi sina, zato smo ga dali potem v ta program s posebnimi potrebami« (C2)*, *»je bilo veliko in psihičnega in tudi fizičnega napadanja in sem mogla to vse pazljivo izpeljat« (H31)*). Ena mama je v intervjuju zaupala, da se sama **sooča z depresijo**, jemlje tudi zdravila in hodi na preglede (*»jaz sem v tako depresijo padla, pri živem telesu sem začela umirat« (D4)*). Dvema sodelujočima mamama iz dveh različnih družin predstavlja veliko breme tudi **ekonomska stiska**. Ena mama je svojo stisko opisala kot **življenje v pomanjkanju** (*»pomanjkanje, midve s hčerko živiva iz dneva v dan, midve ne dobivava nobene pomoči, tudi s strani CSD-ja ne« (E8)*), druga pa je izpostavila **finančne težave** (*»finančna kriza, za jest nismo imeli« (G5)*). Le ena mama je v raziskavi izpostavila, da njihova družina doživlja stisko zaradi **pripadnosti etnični manjšini**, in sicer gre za **romsko družino** (*»ne gre se za to, da bi sin v 1. razredu karkoli počel ali nagajal, pri mojemu sinu je bilo od začetka predvsem v ospredju to, ker prihaja iz romske družine« (H3)*). Ena mama je v intervjuju spregovorila tudi o soočanju s težavami v družini in dejala, da je njihova stiska **preveliko breme za starša** (*»na trenutke nisva zmogla sama in sem potem poiskala pomoč« (F6)*) in da ima **kot starš premalo znanja o otrokovi težavi** (*»zame je bilo to prvič in niti ne vem, kaj pričakovati« (F8)*). S tem namenom se je družina tudi obrnila na šolsko svetovalno službo po pomoč.

4.2.3 Otrok

Nekatere mame, ki so sodelovale v moji raziskavi, so izpostavile, da se razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo nanašajo tudi na **težave, s katerimi se sooča njihov otrok**. Dve družini sta pojasnili, da so njuni otroci zaradi vedenjskih težav in drugih stisk morali za nekaj

časa v **psihiatrično bolnico**, kjer so dobivali različne terapije in zdravila (*»pred tem, ko se je korona začela, so mi iz šole sporočili, da se grdo obnaša, in je pristala v Polju«* (C4), *»moja hčerka je bila tudi že v bolnici, na zaprtem oddelku, bila je tudi na pediatrični kliniki«* (E17)). Eden izmed razlogov, zakaj je otrok moral na pediatrično kliniko in se kasneje posledično vključil v sodelovanje s šolsko svetovalno službo, je **otrokovo samopoškodovanje** (*»se je moja hčerka rezala«* (E25)). Ena mama je v intervjuju pojasnila, da se njen otrok sooča z **depresijo** (*»ima pa moj sin težave z depresijo, saj gre na boljše, ampak pridejo težka obdobja«* (C5)), da se **agresivno vede do drugih otrok** (*»imel je agresivne izpade v šoli, spravljal se je na starejše«* (C7)) in da ima **težave pri izgovorjavi besed** (*»logopedinja, ki ga je imela v vrtcu, je opazila, da ima težave pri izgovorjavi oz. da dolgo premišljuje, da nekaj pove«* (C11)). O govorni napaki otroka je poročala še ena mama (*»posledica, ki jo je pustilo vse to skupaj, je tudi govorna napaka«* (D3)). Ena intervjuvanka je pojasnila, da se njihov otrok sooča z **blago motnjo pozornosti in hiperaktivnosti** (*»ima blago motnjo pozornosti in hiperaktivnosti«* (F2)), kar mu povzroča **težave z učenjem** (*»se malce težje uči«* (F3)), potrebuje **dodatno spodbudo pri učenju** in nasploh mora biti njegovo učenje zelo sistematično zastavljeno (*»rabi predvsem zadosti spodbude«* (F4), *»njegovo učenje mora biti organizirano«* (F5)). Mama iz te družine je v intervjuju še dodala, da skupaj s šolsko svetovalno službo opažajo, da ima otrok tudi **težave pri izražanju in opisovanju lastnih čustev** (*»čustev ni prepoznal in jih ni zmozel ali pokazati ali opisati«* (F13)).

4.2.4 Šola

Tri sodelujoče mame v moji raziskavi so kot razlog za sodelovanje s šolsko svetovalno službo izpostavile **nasilje, ki ga njihov otrok doživlja v šoli**. Ena intervjuvanka je poročala o **verbalnem nasilju s strani sošolcev** (*»sledila je pa še ena kruta izkušnja, 14 dni po pogrebu so nekateri sošolci izjavili: "Hvala bogu, da ti je mat' umrla!"«* (A13)), dve mami pa sta povedali, da njuna otroka doživljata **fizično in psihično nasilje s strani sošolcev** (*»hčerka zaradi zafrkavanja s strani sošolcev ni več hotela sodelovati pri pouku, ni hotela hodit v šolo, vse je ignorirala, potem so se pa začeli problemi«* (E15), *»imeli pa smo pred kratkim situacijo, ko so se drugi spravili nanj, in to še čakamo, če bo šla zadeva na zaslišanje«* (H14)).

4.3 Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

V sklopu te raziskovalne teme so intervjuvanke v moji raziskavi poročale o tem, kdo izmed staršev oz. skrbnikov je vključen v sodelovanje s šolsko svetovalno službo in kako pogosto. Povedale so tudi, na kakšne načine najpogosteje komunicirajo s šolskimi svetovalnimi delavkami in s katerimi strokovnimi profili iz svetovalne službe (poleg socialne delavke) še sodelujejo.

4.3.1 Vključenost v sodelovanje

Velika večina intervjuvank je poročala o tem, da je v sodelovanje s šolsko svetovalno službo **aktivno vključena predvsem mama** (*»jaz hodila na roditeljske sestanke, na govorilne ure, odgovarjala na maile, skratka vse, vse« (B41), »največkrat sem šla v to sama« (F11)*) oz. ponekod celo **samo mama** (*»samo jaz, mož cele dneve dela« (D17), »samo jaz sem sodelovala« (H29)*). Le ena mama je poročala o **občasni vključenosti očeta** (*»ja, je vpleten, ker je tamala pri njemu« (B40)*). Pri eni družini pa je zaradi smrti mame v sodelovanje **aktivno vključena babica**, saj oče otroka zavrača sodelovanje zaradi preteklih slabih izkušenj s šolskimi svetovalnimi delavkami, ko je bil še sam otrok (*»veliko sem sodelovala s šolo, ker moj sin ni mogel« (A12), »po definiciji sem res babica, ampak hodila sem na vse roditeljske sestanke, govorilne ure« (A17)*). Intervjuvanke so poročale o tem, da s šolsko svetovalno službo sodelujejo tako pogosto, kot to od njih zahteva situacija (*»z gospo socialno delavko sem bila potem sčasoma vsaj enkrat na mesec v stiku« (A18), »se pa občasno slišimo, samo toliko, da preverimo, če je vse OK« (D8)*).

4.3.2 Oblike in načini komuniciranja

Skoraj vse sodelujoče mame v moji raziskavi so poročale o tem, da s šolsko svetovalno službo najpogosteje komunicirajo **v živo** ali **po službenem telefonu** (*»veliko pogovorov sva opravili kar po telefonu, nekajkrat sem šla tudi tja na šolo« (A20), »največ v živo, da smo se dobili na sestanku« (B8), »občasno se pa slišimo seveda tudi po telefonu« (B10), »kakor kdaj, včasih v živo, včasih po telefonu« (C12), »odkar je prišla korona, so omejitve in večinoma gre vse preko*

telefona« (D7), »sodelujemo preko pogovora, ko je to pač potrebno, v živo ali po telefonu« (F10), »če je kakšen večji problem, potem tudi pridem v šolo na pogovor« (G13), »meni je najbolj praktično preko telefona, in to tudi največ uporabljam« (H15)). Izjemoma je ena mama poleg tega dodala še komunikacijo prek **elektronske pošte** in spletne platforme **eAsistent** (»dobivam maile in tudi sin, smo tako dogovorjeni s šolo, imam dostop do eAsistenta« (A30)). Ta mama je poročala tudi o tem, da je zaradi družinske stiske lahko poklicala socialno delavko tudi na njen **zasebni telefon** (»imam tudi njen privaten mobitel« (A31)).

Velika večina intervjuvank je povedala, da njihov otrok s socialno delavko na šoli najpogosteje sodeluje v obliki **individualnega pogovora v živo** (»vnuk, ko je šel na pogovor k socialni delavki, je sam povedal, kako se on razjezi« (A28), »ja, hodi, imata individualne pogovore« (C14), »ima socialna delavka pogovore z mojim sinom ena na ena« (D9), »je potem socialna delavka poklicala k sebi, da sta malo preletela dogodek, spodbujala ga je, da bi razmislil o svojem odzivu« (H33)). Ena mama je v intervjuju izpostavila, da socialna delavka z njenim otrokom sodeluje tudi v **razredu** (»včasih pa celo pride tudi v njihov razred in se skupaj o neki temi pogovarjajo« (D21)).

4.3.3 Sodelovanje s socialno delavko

Večina udeleženk v raziskavi je poročala o tem, da v sklopu šolske svetovalne službe sodelujejo **samo s socialno delavko** (»v šoli samo z gospo socialno delavko« (C17), »ne, z nobenim, samo s socialno delavko« (E26), »v sklopu svetovalne službe ne« (G16), »niti ne, samo s to našo socialno delavko« (H22)). Tri mame so izpostavile, da sicer sodelujejo tudi z drugimi strokovnimi delavci iz šolske svetovalne službe, ampak **najpogosteje sodelujejo s socialno delavko** (»ampak največ pa s socialno delavko« (A39), »največ pa še vedno s socialno delavko, ki dobro pozna vse tri moje otroke« (B3), »najbolj pogosto sodelujem s socialno delavko« (F17)).

Ena četrtnina mam je v intervjuju poročalo o tem, da njihova **družina ni imela skupnega pogovora s socialno delavko** na šoli (»ne, to pa ne« (D18), »ne, to pa nikoli« (E32)), tri intervjuvanke pa so izpostavile, da so bile **na pogovoru pri socialni delavki skupaj z otrokom** (»parkrat sva bila s sinom skupaj na pogovorih, to mislim predvsem na nižje razrede« (F12), »bila sem pa tudi jaz že zraven pri pogovoru, ali s starejšim ali pa z mlajšim sinom, ker je tako

predlagala socialna delavka» (G33), »smo ja, jaz s sinom, ker so bila nihanja glede mojega bivšega partnerja« (H30)).

4.3.4 Sodelovanje z drugimi zaposlenimi na šoli

Ena mama je v intervjuju poročala o tem, da je imela pri sodelovanju s šolsko svetovalno službo in drugimi zaposlenimi pozitivno izkušnjo, saj so **vsi zaposleni stopili skupaj in pripravili projekt pomoči in podpore za družino** (*»skupaj z učiteljico in socialno delavko smo naredili projekt, kako vnuka in njegov razred pripraviti na to, da bo njegova mami umrla zaradi bolezni« (A6)).*

Tri intervjuvanke so povedale, da so v sklopu šolske svetovalne službe (poleg socialne delavke) sodelovale še z drugimi strokovnimi delavkami, in sicer s **socialno pedagoginjo** (*»ja, nekaj smo sodelovali tudi s socialno pedagoginjo« (A38), »pa tudi s socialno pedagoginjo« (F18))* in **psihologinjo** (*»za hčerko, ki je pa v 7. razredu, pa sodelujem s psihologinjo« (B2)).*

Velika večina mater je v intervjujih poročala o tem, da so poleg šolske svetovalne službe sodelovale tudi z drugimi zaposlenimi na šoli, in sicer z **razredniki in učitelji** (*»pa z razredniki smo tudi sodelovali« (A40), »poskušamo reševati kakšne stvari direktno z učitelji« (B7), »sodelujem pa z učitelji mojih otrok« (G17), »pa z učitelji oz. razrednikom« (H23)), s podravnateljico (*»ko je bila korona, sva se z gospo podravnateljico pisali preko eAsistenta, to edino znam uporabljati« (E18))* in z **učitelji za dodatno strokovno pomoč** (*»tudi z drugimi učitelji za dodatno strokovno pomoč« (F19)).**

4.3.5 Sodelovanje z zunanjimi institucijami

Dve mami sta v intervjujih poročali o tem, da sta se poleg šolske svetovalne službe povezali tudi z nekaterimi zunanjimi institucijami, bodisi zaradi dodatne oblike pomoči in podpore bodisi ker za določene ukrepe šolska svetovalna služba ni imela ustreznih pooblastil. Intervjuvanki sta tako izpostavili **center za socialno delo** (*»ja, morali smo sodelovati tudi s CSD-jem« (B11)), Študijsko-raziskovalni center za družino (*»CSD mi je takrat priporočil in me usmeril tudi na ŠRCD« (B13))* in **Zvezo prijateljev mladine Ljubljana** (*»priporočili na ZPM in sem šla na 3 terapije« (B16), »povezali so nas z Zvezo prijateljev Ljubljana Moste Polje, v to Verigo dobrih ljudi, to smo še vedno vključeni« (G6)).**

4.4 Doživljanje šolske svetovalne službe

V sklopu te raziskovalne teme so mame v intervjujih za mojo raziskavo opisovale svoje izkušnje s šolsko svetovalno službo, kakšen odnos imajo s socialno delavko, kako jo doživljajo, kakšne pozitivne oz. negativne lastnosti opažajo pri njej, kako se socialna delavka odziva na njihovo stisko in kakšna komunikacija je vzpostavljena.

4.4.1 Izkušnje s šolsko svetovalno službo

Velika večina intervjuvank ima s šolsko svetovalno službo **pozitivne izkušnje** (*»šele zdaj vidim, kako zelo pomembno je, da imaš kot starš in sploh kot učenec takšno pozitivno izkušnjo s svetovalno službo v šoli«* (A36), *»ja, absolutno samo dobre izkušnje«* (G19)). Prav tako jih večina **doživlja socialno delavko na pozitiven način** (*»naša socialna delavka na šoli se mi zdi zelo korektna«* (B6), *»brez šolske svetovalne službe ne bi zmogla«* (G8), *»meni ogromno pomaga«* (H19), *»imam dobro mnenje o socialni delavki, tudi dobre izkušnje«* (D14), *»gospa socialna delavka na naši šoli je res čudovita oseba«* (H8)). Izjemoma je ena mama v intervjuju poročala o tem, da **doživlja socialno delavko na negativen način** (*»imam občutek, da je socialna delavka v bistvu nekako pod prisilo bila primorana sodelovati z mano«* (E4), *»socialna delavka je ves čas zagovarjala otroke, ki so se izživljali nad mojo hčerko«* (E5), *»socialna delavka bi lahko veliko več ukrepala po mojem mnenju«* (E21)).

Mama, ki ima s socialno delavko bolj negativne izkušnje, je v intervjuju še izpostavila, da tudi na splošno ni zadovoljna s podporo s strani šole, predvsem jo moti **nedostopnost ravnateljice** (*»hči hodi že 9 let v šolo, pa ravnateljica še danes ni stopila v stik z mano«* (E3)).

Dve intervjuvanki sta v sklopu te teme pojasnili tudi, da sta imeli **v preteklosti kot šoloobvezna otroka precej bolj negativne izkušnje** s šolsko svetovalno službo in da sedaj, ko njuni otroci hodijo v šolo, opažata bistvene **pozitivne spremembe v načinu delovanja in odzivanja današnje šolske svetovalne službe** (*»ni bilo tega odprtega prostora za pogovor, za poslušanje«* (A34), *»socialne delavke kličejo samo tiste, ki imajo vedenjske težave, pa psihične težave«* (A35), *»ja, čisto drugače, kot pa je bila moja lastna izkušnja«* (D28)).

4.4.2 Socialna delavka

Velika večina sodelujočih mam v raziskavi je poročala o **pozitivnih osebnostnih lastnostnih socialne delavke** na šoli (*»to ni bila njena dolžnost, ampak njena človeška nota« (A24), »kar je bilo meni dragoceno, je to, da socialna delavka na naši šoli deluje tako pomirjujoče, tako zelo je sočutna, takoj pripravljena pomagat in se odzvati« (A44), »zna prisluhniti, vpraša me za mnenje« (D16), »nam prisluhne, da ni samo tisto po njeno, ampak recimo mene kot mamo vpraša za mnenje, vedno se da pogovoriti« (H10), »imela sem občutek, da sem se lahko zanesla nanjo« (D12), »imajo čut za sočloveka« (F23), »ima empatijo do nas staršev, do otrok« (H9)).*

Prav tako so skoraj vse intervjuvanke pri socialni delavki zaznale **veliko pozitivnih strokovnih odzivov in ravnanj** glede njihovih stisk (*»prvič v življenju se mi je zgodilo, da sem naletela na tak topel odziv s strani socialne delavke« (A5), »gospa socialna delavka je takoj reagirala« (A14), »socialna delavka je prevzela naš primer, nas povezala z ostalimi, res se je zavzela« (B23), »potem se je pa itak zavzela, da se skupaj potrudimo za mojega sina, torej ne samo šola, ampak da tudi jaz sodelujem pri vsem tem« (C20), »ker sem morala iti na sodišče in me je usmerila, kaj in kako« (D11), »ona me je ves čas spodbujala, me vodila na nek način« (H20)).*

Kot poročajo nekatere mame v moji raziskavi, je socialna delavka glede določenih težav družine ukrepala na način, da je **sklicala roditeljski sestanek z vsemi vpletenimi** (*»sklicala je roditeljski sestanek vseh treh razredov in se pogovorila s starši teh štirih fantov« (A15))* ali pa je **poklicala starše** in se z njimi po telefonu **dogovorila za termin sestanka na šoli** (*»vedno me takoj pokličejo, včasih kakšne rešitve poiščemo že preko telefona, drugače se pa dogovorimo za termin in pridem v šolo in se pogovorimo« (B37)).*

Dve intervjuvanki sta v intervjuju izpostavili, da je socialna delavka na šoli **zelo dostopna** (*»ves ta čas sva pa bili z gospo socialno delavko v stiku, skoraj vsak dan« (A7), »kadarkoli sem lahko prišla, gospa socialna delavka mi je bila vedno, ampak res vedno na voljo« (A10), »svetovalni delavci na naši šoli so dostopni« (F26)).*

4.4.3 Odnosi

Ena mama je v intervjuju izpostavila, da je bila vzpostavitev odnosa s socialno delavko na šoli zanje **pomembna prelomna točka** (*»že ta prvi stik s socialno delavko mi še danes pomeni neko pomembno prelomno točko v mojem odnosu z njo« (A4)).*

Velika večina mater meni, da imajo s socialno delavko na šoli **čudovit, topel in spoštljiv odnos** (*»z gospo socialno delavko na šoli imam čudovit odnos, neizmerno sem hvaležna zanj«* (B14), *»sigurno me spoštujejo«* (F22), *»nisem nikoli naletela na hladen odnos«* (C31), *»s socialno delavko imam super odnos, ona je zakon«* (D25)), ki jim nudi **veliko podpore** (*»tudi meni se je takrat življenje spremenilo, ampak ob podpori celotne šole in gospe socialne delavke je bilo vsaj malo lažje«* (A22), *»ja, definitivno imam občutek podpore«* (F25)). Mame so v intervjuju poudarile, da se v odnosu s socialno delavko **čutijo slišane** (*»pri gospe socialni delavki se definitivno počutim slišano«* (B18), *»vsekakor se vedno počutim slišano«* (F20), *»čutim se slišana«* (H24)) in da svoji **socialni delavki zaupajo** (*»jim prepustim odločitve, ker jim zaupam, ker verjamem, da vedo, kaj delajo, imajo znanje, imajo izkušnje«* (G24), *»pa njenim besedam res verjamem, ker našo družino spremlja že od začetka«* (B26), *»jim zaupam, mislim oni so strokovnjaki, oni vejo svoje, obvladajo in jim prepustim določene zadeve«* (C23)). Nekateri intervjuvanke so poročale o **obojestranskem sodelovanju** (*»ob njih imam občutek, da res sodelujemo, obojestransko«* (F27), *»zelo mi je pomembno, da oboji sodelujemo, torej jaz kot starš in oni kot strokovnjaki«* (G15), *»se mi zdi, da se vsi trudimo za dobre odnose«* (H13)), kjer udeleženi lahko **skupno sprejemajo odločitve** (*»vsi, ki sodelujemo v primeru mojega sina, lahko vplivamo na odločitve, ki jih potem tudi skupaj sprejmemo«* (F24)) in kjer se **upoštevata mnenja starša** (*»pa tudi upoštevana in opažena«* (H25)). Ena mama je v intervjuju poročala tudi o tem, da se ji zdijo vsi **zaposleni iz svetovalne službe dobro povezani** (*»meni se zdi, da so povezani med sabo«* (G26)).

Dve mami v raziskavi sta omenili tudi, da opažata, da imajo tudi njuni **otroci dober odnos s socialno delavko**. Poročali sta o tem, da so njuni otroci **pogosto v stiku s socialno delavko** (*»gospa socialna delavka se je v tem času veliko z njim ukvarjala, ga poklicala«* (A8)), da **zaupajo socialni delavki** (*»šteje to, da je on socialni delavki zaupal«* (A29), *»v tem obdobju depresije mojega sina se je edino odprl in zaupal naši socialni delavki«* (C15)) in da se v **odnosu počutijo slišane** (*»zdi se mi, da se pri njej sin čuti slišan«* (C26)).

Izjemoma je ena mama v intervjuju izrazila **nezadovoljstvo z odnosom s socialno delavko** iz šolske svetovalne službe. Poročala je o tem, da čuti **zamero do socialne delavke** (*»jaz ji samo to zamerim, ker je rekla moji hčerki, da se mora spremenit«* (E22)), ima občutek, da kot starš **ne dobiva zadostne podpore** (*»ne čutim podpore s strani drugih staršev, niti s strani šole«* (E42)), da **ni slišana v odnosu** in da socialna delavka **ne upošteva njenega mnenja** (*»se mi zdi, da me nihče ne posluša ali upošteva«* (E41)). Zaradi konflikta s socialno delavko mama **nasprotuje individualnim pogovorom med njenim otrokom in socialno delavko** (*»sem pa*

rekla, da ne dovolim več socialni delavki, da se pogovarja z mojo hčerko, in če me ne bodo upoštevali, bom pa tožbo napisala» (E14)).

4.4.4 Komunikacija

Nekatere mame so v intervjuju opisovale, kako doživljajo komunikacijo s socialno delavko iz šolske svetovalne službe in kako komunikacijo z ostalimi zaposlenimi na šoli. Glede komunikacije s socialno delavko je večina vprašanih poročala o **tekoči, iskreni, spoštljivi in jasni komunikaciji** (*»z njo sem se res lahko o vsem pogovorila, brez filtra« (A23), »zdi se mi, da se da lepo pogovoriti z njo« (D15), »komunikacija poteka lepo, spoštljivo, sem zadovoljna« (F28)*) in menijo, da je **vzpostavljen odprt prostor za pogovor** (*»jaz, kar sem hotela, sem vedno povedala« (C18), »ja, lahko povem svoje« (G23)*). Dve mami sta izpostavili, da poteka **tekoča in jasna komunikacija tudi z ostalimi zaposlenimi na šoli** (*»lahko rečem, da se da z njimi pogovarjat, vse se da zmeniti« (G20), »vsi so se pripravljani pogovarjat« (H36)*).

4.5 Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo

4.5.1 Prednosti

Z mamami sem se v intervjujih pogovarjala o tem, kakšne prednosti jim prinaša sodelovanje s šolsko svetovalno službo. Intervjuvanke so poročale o tem, kakšne prednosti opažajo pri njihovih otrocih in kakšne pri sebi.

Mame, ki so sodelovale v moji raziskavi, opažajo **izboljšano vedenje svojih otrok** (*»otroci so se izboljšali glede vedenja, to se opazi« (B30)), izboljšane delovne navade za šolo* (*»kar se tiče obnašanja, delovnih navad za šolo, ocene, se je izboljšalo« (B31)*), **bolj sproščeno počutje otroka** (*»ko sin pride iz šole, takoj opazim, da je bil na pogovoru pri socialni delavki, deluje bolj sproščen« (D20)*) in da je sodelovanje pripomoglo tudi k temu, da **se otrok vse bolj zaveda svojih odgovornosti in dejanj** (*»sin se je začel zavedati svojih odgovornosti, predvsem kar se tiče učenja in opravljanja nalog« (F16), »to, da se otroka zamislita nad svojimi dejanji« (G29)*). Nekaterе mame so pojasnile, da prednost vidijo v tem, da je njihov **otrok deležen dodatne strokovne pomoči** (*»hodi na to dodatno strokovno pomoč« (C10)*), možnosti **individualnega**

pisanja šolskih testov (*»všeč mi je, da zdaj piše teste posebej, ni več v razredu, ker v razredu je ves čas vpitje in se hčerka ni mogla zbrat« (E28)*) in da ima zaradi svojih izzivov možnost **prilagojenega šolanja** (*»so ji prilagodili šolanje« (E29)*). Intervjuvanke so pojasnile, da jim veliko pomeni tudi to, da ima otrok **podporo tudi zunaj doma** (*»da čuti podporo tudi zunaj doma, torej takrat, ko s partnerjem res ne zmoreva« (F31)*), da je **deležen pomoči pri šolskih potrebščinah** (*»veliko pomagala pri šolskih potrebščinah za moje otroke« (H5)*) in da mu **socialna delavka pomaga pri vpisu v srednjo šolo** (*»pa zdaj, ko poteka vpis v srednjo šolo, mu pomagajo« (H7)*).

Mame, ki so sodelovale v moji raziskavi, pri sebi prepoznavajo številne prednosti, ki jim jih prinaša sodelovanje s šolsko svetovalno službo. Poročale so o **občutku povezanosti in podpore** (*»imela sem vse odprto, vsak trenutek, nisem se nikoli počutila sama v tem« (A33)*, *»bolj težko bi bilo brez te podpore, počutila bi se bolj sama« (C27)*, *»velike prednosti, ne gre samo za pomoč mojemu otroku pri šoli, ampak oni meni pomagajo tudi kot staršu« (G27)*), o njihovem **bolj sproščenem počutju** (*»počutim se bolj sproščeno« (D24)*), o **izboljšanju njihove situacije** (*»zdi se mi, da grejo stvari na boljše« (F14)*), **čutijo se razbremenjene** (*»ko imam pogovor s socialno delavko, imam občutek, da se kot neka skala zvali z mene« (D23)*) in **lažje obvladujejo svoje težave** (*»bolj obvladljive« (F15)*). Nekatere mame so v intervjujih izpostavile, da so s strani šolske svetovalne službe dobile **potrditve za dobro opravljanje starševske vloge** (*»če pač z ene strani dobivaš stalne kritike, da si slab starš, je na drugi strani lepo slišati, da ni s tabo nič narobe in da si čisto okej starš« (B27)*, *»da se sin zaveda, da sem kot mama skrbna in da mi ni vseeno, kaj se dogaja z njim« (F30)*), dobili so tudi kar nekaj **koristnih nasvetov za vzgojo otroka** (*»meni je najbolj všeč to, da kot starš dobivam neke nasvete« (B28)*, *»s kakšnimi nasveti, kako naj pristopam pri vzgoji, ker se sama včasih ne najdem« (G28)*, *»so mi ogromno svetovali« (D26)*, *»vedno sem dobila dober nasvet, ki sem ga v danem trenutku rabila in sem ga potem tudi upoštevala« (F21)*) in **kako bolj konstruktivno reagirati v odnosu z njihovim otrokom** (*»to mi veliko pomeni, kako naj se jaz v določenih primerih obnašam oz. kako odreagiram« (B29)*).

Ena mama je v raziskavi poročala, da je zaradi sodelovanja s šolsko svetovalno službo deležna **pomoči pri plačevanju šolskih ekskurzij** (*»recimo te šolske ekskurzije, jih prosim, če mi lahko dajo na obroke, in nič ne komplicirajo in mi prisluhnejo« (C29)*), druga pa **pomoči pri nakupu šolskih potrebščin** (*»veliko pomagala pri šolskih potrebščinah za moje otroke« (H5)*).

Nekaj mater je v intervjujih izpostavilo, da jim veliko pomeni, ker so s strani šolske svetovalne službe **obveščene o otrokovem napredku** (*»pa mi svetovalna služba pomaga tudi pri tem, da sin dela naloge, da ne šprica« (H6)*) in ker se **svetovalna služba zavzame za njihove stiske** in se tako ne počutijo same v težkih situacijah (*»pa iskreno nimam izkušnje, da se kdo ne bi zavzel« (B36)*).

Ena intervjuvanka je pojasnila, da v sodelovanju s šolsko svetovalno službo **vidi smisel** (*»to, da se obrnem na šolsko svetovalno službo, se mi je zdela smiselna poteza, saj so se težave pojavile prav v povezavi s šolo« (F9)*), predvsem ji veliko pomeni, ker ji omogoča **ozaveščanje družinskih vzorcev** (*»da ozavestim še kakšne družinske vzorce« (F32)*), **delo na sebi** (*»me spodbudi, da veliko delam na sebi« (F33)*) in ker lahko družina postopoma **opušča nefunkcionalne družinske vzorce** (*»prekinemo tiste vzorce, ki nam ne služijo več« (F34)*).

4.5.2 Ovire

Večina mater je v intervjujih poročala, da pri sodelovanju s šolsko svetovalno službo **ne opazajo bistvenih ovir** (*»glejte, morda bo preveč kičasto zvenelo, ampak nimam ene črke, da kaj pa ni bilo v redu« (A41)*, *»ne vidim ovir, iskreno« (F35)*). Ena mama je izpostavila le to, da jo moti **razpršenost pomoči in podpore**, torej da je v proces pomoči in podpore družini vključenih preveč strokovnjakov in mora družina vsakemu strokovnjaku vsakič znova opisovati svojo stisko, kar pa jim povzroča še dodaten stres (*»najtežje je ta razpršenost, toliko enih strokovnjakov na kupu, pa maš psihologa, pa kliničnega psihologa, pa take in drugačne strokovnjake, pa vsakemu posebej se moraš razgalit« (A51)*). Enakega mnenja je bila še ena mama, ki je sodelovala v moji raziskavi (*»najraje bi videla, da bi vsa pomoč, ki jo hčerka dobiva, da bi bila samo znotraj šole« (E30)*, *»to moram različnim zdravnikom in strokovnjakom razlagat eno in isto stvar, in to vse od začetka, to je zelo stresno in naporno zame« (E31)*).

Ena intervjuvanka je pojasnila, da jo moti, da ima **socialna delavka na njihovi šoli preveč otrok v obravnavni** (*»ne more tam ena socialna delavka rešiti vse glede mojega otroka, tam je veliko otrok, z vsemi imajo delo« (C8)*) in da bi bilo zato lahko nekoliko **več podpore za otroke s strani učiteljev**, a kot je povedala, je po njenem mnenju tudi te **podpore premalo** (*»ni mi všeč, da mu ne dajo podpore« (C9)*).

Ena mama pa je v intervjuju izpostavila, da vidi oviro v tem, da je **šolska svetovalna služba slabo odzivna** (*»glede šole skratka ni moja hčerka dobila nobene pomoči, razen gospa M., ona*

je namestnica ravnateljice, po njeni zaslugi imam jaz še hčerko K. živo, ona je reagirala, ukrepala, vsi ostali pa nič« (E6)), zmotile so jo **neprimerne izjave o otroku s strani socialne delavke** (*»veste, kaj mi je rekla socialna delavka, da se mora moja hčerka spremeniti«* (E7)) in meni, da je **komunikacija s socialno delavko zelo pomanjkljiva** (*»s socialno delavko ne komunicirava kaj dosti, kot sem vam že pojasnila«* (E19), *»komunikacije s strani svetovalne službe je premalo«* (E34)). Pojasnila je tudi, da jo moti **pomanjkanje podpore** (*»na sestanku sveta staršev sem izpostavila ta problem, in kaj se je zgodilo, nihče me ni podprl«* (E37)) in **neodzivnost ravnateljice** na šoli (*»moti me glede ravnateljice, da se ona v vseh teh letih ni odzvala in me poklicala na razgovor«* (E36)).

4.6 Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo

V okviru te raziskovalne teme sem se z intervjuvankami pogovarjala o tem, kakšne so njihove potrebe in pričakovanja glede sodelovanja s šolsko svetovalno službo in kaj predlagajo, da bi bilo njihovo sodelovanje uspešnejše in kakovostnejše. Nekatere mame v moji raziskavi niso imele nobenih specifičnih potreb in predlogov, saj so, kot pravijo same, zadovoljne z odnosom in sodelovanjem s šolsko svetovalno službo.

4.6.1 Potrebe

Dve mami sta v intervjujih izpostavili, da bi potrebovali **skupen pogovor s celotno družino** oz. vsaj **skupen pogovor s prisotnostjo otroka** (*»bi si želela, ja, tudi skupnega pogovora«* (D19), *»jaz bi si, hčerka pa ne«* (E33)). Ena izmed intervjuvank je pojasnila, da bi potrebovala **več komunikacije s socialno delavko** (*»bi želela več«* (E20)) in **več spoštljivih pogovorov** (*»samo pogovor, en tak spoštljiv pogovor«* (E23), *»več spoštovanja in več iskrene komunikacije«* (E38)). Ista mama bi si želela tudi **več obveščanja in seznanjenosti z dogajanjem v šoli** (*»samo toliko, da bi bila jaz seznanjena, kaj se dogaja v šoli, da bi bila toliko poštena do mene«* (E24), *»rada bi, da bi me večkrat socialna delavka poklicala sama od sebe in mi povedala, kaj se dogaja«* (E27)). Druga mama pa je v raziskavi pojasnila, da bi si želela, da bi bilo **boljše poskrbljeno za otrokovo dobro počutje v šoli** (*»počutim se tako, da sem srečna, če je moj otrok srečen v šoli«* (H35)) in da bi šolska svetovalna služba nudila **več**

pomoči za romske otroke (*»morda bi si želela edino še nekoliko več pomoči za romske otroke, se mi zdi, da je prostor za izboljšave« (H37)*).

4.6.2 Pričakovanja

Nekatere mame so v intervjujih izpostavile kar nekaj pričakovanj, ki jih imajo do socialnih delavk iz šolske svetovalne službe. Ena intervjuvanka je povedala, da bi si morale vse **bodoče socialne delavke pridobiti poučne praktične izkušnje na šolah**, t. i. »ekskurzije« na šolah (*»če na kratko povem, bi jih poslala na ekskurzijo k naši gospe socialni delavki« (A43)*). Dodala je tudi, da pričakuje, da vse strokovne delavke, ki so zaposlene v šolski svetovalni službi, poskrbijo za **redno ozaveščanje in predelovanje osebnih izkušenj** ter s tem ne projicirajo svojih težav na otroke in starše (*»moraš pa pri tem delu imet res kot strokovna delavka svoje stvari predelane, razčiščene, da prihaja do projekcij« (A46)*). Mame, ki so govorile o pričakovanjih, so izpostavile tudi, da so za socialno delavko na šoli nujno potrebne lastnosti **človeškost in toplina** (*»bi moralo biti to poslanstvo v ospredju, ta človeškost, to da človeku verjameš, brez obsojanja« (A47)*) ter **razumevanje in proaktivnost** (*»nekdo, ki razume, ki se ne dela norca, nekdo, ki bo probal pomagat, ne pa samo papirji, papirji, papirji« (H27)*). Dodale so tudi, da od socialne delavke pričakujejo, da **ohranja nevtrarno držo** in se **pri svojem delu opira na dejstva** (*»da se socialna delavka opre na dejstva in da razišče situacijo« (B35)*), da **ravna v korist otroka** (*»hotela sem, da naredijo tako, da bo za sina prav« (C19)*) in da **starše redno obvešča o dogajanju v šoli** (*»želim biti o vsem obveščena« (C21)*).

4.6.3 Predlogi

Mame so v intervjujih naštele nekaj predlogov, za katere menijo, da bi prispevali k uspešnejšemu in kakovostnejšemu sodelovanju med njimi in šolsko svetovalno službo. Nekatere mame v intervjujih **niso izpostavile nobenih predlogov**, saj so, kot pravijo same, zadovoljne z odnosom in sodelovanjem s šolsko svetovalno službo (*»nimam nobenih posebnih predlogov za izboljšave« (F39)*).

Nekaj intervjuvank je predlagalo, da je v odnosu med starši in šolsko svetovalno službo nujna **vzpostavitev zaupanja in iskrenosti** (*»zaupanje v odnosu je ključno, zaupanje se mora vzpostaviti« (A48)*, *»iskrenost, to mora biti« (B33)*, *»da imamo mi kot starši vzpostavljeno neko*

zaupanje s svetovalno službo, no, pa tudi s šolo nasploh, ker to otroci doma opazijo« (B34)). Ena mama je v intervju poudarila, da sta zelo pomembni **pripravljenost in odprtost starša za sodelovanje** (*»veliko na nas starših in na tem, koliko smo pripravljeni sodelovati, jaz recimo sem odprta za vse opcije«* (B32)). Druga pa je bila mnjenja, da je za uspešen odnos in sodelovanje nujno potrebno **obojestransko spoštovanje** (*»spoštovanje mora itak biti obojestransko, ne morem samo jaz njih spoštovat ali samo oni mene«* (G21)).

Tri mame so v raziskavi podale tudi nekaj predlogov glede obravnave stisk družin. Predlagale so, da bi se **na roditeljskih sestankih in govorilnih urah več opozarjalo na določene težave** (*»jaz na sestankih, ki jih imamo na svetu staršev, probam opozarjat na to«* (E40), *»izpostaviti pisno ravnatelju, potem morda na kakšnih govorilnih urah ali roditeljskem sestanku«* (H38)). Ena izmed intervjuvank je še dodala, da bi se **morali starši zavedati, da šolska svetovalna služba ne more rešiti vseh njihovih problemov** (*»zavedam se, da svetovalna služba ne more rešiti vseh mojih problemov«* (G32)).

5 Razprava

5.1 Razprava o rezultatih

V tem poglavju sem na podlagi dobljenih rezultatov moje raziskave povzela ključne ugotovitve in jih povezala s teoretičnimi izhodišči, ki sem jih predstavila v uvodnem delu magistrskega dela. Z ugotovitvami sem poskušala odgovoriti na predhodno zastavljena raziskovalna vprašanja.

Vseh osem družin s številnimi izzivi, ki so vključene v mojo raziskavo, ima s šolsko svetovalno službo večletne izkušnje. V raziskavi je sodelovalo sedem mater in ena babica, ki opravlja roditeljsko vlogo svojemu vnuku. S šolsko svetovalno službo sodelujejo od pet pa vse do več kot deset let. Med izvajanjem in zapisovanjem intervjujev nisem zasledila, da bi različna dolžina sodelovanja med družino s številnimi izzivi in šolsko svetovalno službo pomembno vplivala na dobljene rezultate. Že pred raziskavo sem določila pogoj glede dolžine sodelovanja, saj sem na intervjuje povabila zgolj tiste družine s številnimi izzivi, ki imajo svoje otroke vpisane v zadnjo triado redne osnovne šole ali osnovne šole s prilagojenim programom. Na podlagi tega sem namreč sklepala, da imajo družine za sabo že nekaj let izkušenj s šolsko svetovalno službo in bodo tako njihovi odgovori bolj smiselni za mojo raziskavo.

Kakšni so razlogi za sodelovanje staršev iz ranljivih družin s šolsko svetovalno službo?

Vse družine, ki bile vključene v raziskavo, se srečujejo s številnimi izzivi, zaradi katerih so bodisi na pobudo starša bodisi na pobudo šole (v enem primeru celo na pobudo zunanje institucije – zdravstvena komisija) stopile v stik s šolsko svetovalno službo, da bi jim ta pomagala in podprla njihove otroke oz. celotno družino. Po besedah Ghesquière (1993, v Tausendfreund idr., 2016, str. 7–8) so težave teh družin opisane kot številne, različne in kompleksne. Prav ta vidik mnogoterosti težav pomeni, da se morajo družine soočiti z več težavami hkrati, poleg tega pa se te kažejo na različnih področjih njihovega življenja. Problemi se med seboj običajno tudi prepletajo, zato so situacije teh družin kompleksne. Težave, s katerimi se najpogosteje soočajo družine s številnimi izzivi, so: težave s starševstvom, finančni dolgovi, duševne težave, težave v odnosih, zdravstvene in stanovanjske težave ter težave s kazenskopravnim sistemom. Z omenjenimi izzivi se srečujejo tudi družine, ki so sodelovale v moji raziskavi. V večini sodelujočih družin sta starša ločena, pri čemer imajo matere zaradi slabih odnosov s svojimi bivšimi partnerji številne težave. Intervjuvanke so v raziskavi izpostavile tudi težave, ki se nanašajo na zlorabo alkohola in agresivno vedenje očeta, fizično in psihično nasilje, izgubo družinskega člana, telesne in duševne bolezni, diskriminacijo zaradi pripadnosti etnični manjšini in na tisto, kar je skupno večini vprašanih, tj. na finančno stisko. Kot zapiše Čačinovič Vogrinčič (2020, str. 166), pa revščina pri ranljivih družinah povzroča socialno izključenost, ker družine ne zmorejo plačevati, na primer šole v naravi za otroke, izletov in obiskov kulturnih prireditev.

Težave, s katerimi se soočajo ranljive družine, so torej večdimenzionalne in prepletene. Lahko bi jih opisali s pojmom »sevanja«, pri katerem medsebojni vplivi težav na različnih področjih življenja negativno vplivajo drug na drugega (Turnšek idr., 2016, str. 33). In težave v družini s številnimi izzivi se pogosto odražajo tudi v šoli, ki jo obiskuje otrok. Tako so tudi mame in babice, ki so sodelovale v moji raziskavi, naštele nekaj izzivov, s katerimi se srečujejo njihovi otroci in zaradi katerih so začele sodelovati s šolsko svetovalno službo. Nekateri otroci iz družin v raziskavi so zaradi vedenjskih in duševnih težav pristali na pediatrični kliniki, od koder so se po določenem času sicer vrnili v šolo, nakar sta sledila nadaljnja obravnava in podrobno spremljanje otroka. Nekateri otroci se soočajo z depresijo, imajo učne težave in motnje pozornosti, agresivno se vedejo do drugih otrok ali pa so celo sami žrtve nasilnega vedenja s strani sošolcev. V Tausendfreund idr. (2016, str. 8) lahko preberemo, da so lahko otroci, ki odraščajo v okolju z veliko stresorji, bistveno omejeni pri svojih nadaljnjih življenjskih priložnostih. Deležni so diskriminacije v izobraževalnem sistemu in pogosto kažejo epizodno

deviantno vedenje. Ti otroci imajo običajno manj možnosti, da se na konstruktiven način spoprimejo oz. trajno umaknejo od negativnih posledic življenjskih dogodkov, ki pritiskajo nanje.

Stresne okoliščine, v katerih odraščajo otroci iz ranljivih družin, pa pogosto vplivajo na proces šolanja otrok iz ranljivih družin. Pri teh otrocih se lahko pojavijo različne učne in vedenjske težave ter duševne motnje. Te ovirajo otroka pri njegovem učnem procesu in največkrat zaradi njih družina s številnimi izzivi stopi v sodelovanje s šolsko svetovalno službo.

S kom in na kakšne načine sodelujejo starši iz družin s številnimi izzivi? V katere dejavnosti podpore in pomoči so vključeni?

Matere iz ranljivih družin v moji raziskavi izmed vseh strokovnih delavk v sklopu šolske svetovalne službe najpogosteje sodelujejo s socialno delavko, nekatere pa izključno samo s socialno delavko. Nekateri intervjuvanke v šoli sodelujejo še s socialno pedagoginjo in psihologinjo, drugih strokovnjakov niso omenjale. Za bolj optimalno pomoč in podporo se pogosto obrnejo tudi na razredničarke, učiteljice in vodstvo šole. Nekateri so se obrnili tudi na zunanje institucije, na primer center za socialno delo, Študijsko-raziskovalni center za družino in Zvezo prijateljev mladine. Izmed vseh intervjuvanih oseb je največkrat (ali izključno) v stik s socialno delavko na šoli stopila mama, v enem primeru je to bila babica (ki opravlja vlogo starša oz. skrbnice svojemu vnuku), zelo redko oče (če sploh) oz. drugi roditelj. Kot razloge za tako situacijo so intervjuvanke naštele razvezo oz. ločitev, odsotnost enega izmed staršev zaradi smrti oz. bolezni in nesoglasja v odnosu z bivšim partnerjem.

S šolsko svetovalno službo intervjuvanke komunicirajo na različne načine, največkrat v živo (v obliki individualnih sestankov, govorilnih ur ali roditeljskih sestankov) in po telefonu. Malo je takih, ki s socialno delavko iz šolske svetovalne službe komunicirajo prek elektronske pošte ali prek spletne platforme eAsistent. Zelo pomembno je, da je svetovalna služba vsem udeležencem v šoli enako dostopna in da je dostopnost vsem dovolj razvidna. Svetovalne delavke morajo poskrbeti, da najdejo pot zlasti do tistih podsistemov oz. posameznih udeležencev, na primer družine s številnimi izzivi, ki se ne čutijo nagovorjene (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 16). Gregorčič Mrvar idr. (2020, str. 52) poudarjajo, naj delo svetovalne delavke na šoli poteka na različne načine in v različnih oblikah – individualno in skupinsko. Svetovalna delavka naj se s starši iz ranljivih družin srečuje v obliki individualnih pogovornih

ur, na roditeljskih sestankih in govorilnih urah, v sklopu različnih šolskih projektov in interesnih dejavnosti.

Velika večina sodelujočih v raziskavi je izpostavila, da njihov otrok s socialno delavko v šolski svetovalni službi najpogosteje sodeluje v obliki individualnih pogovorov v njeni pisarni. Na šoli je na voljo kar nekaj oblik pomoči učencem, a so te pogosto usmerjene tako, da se otrokov glas ne sliši. Dodatni pouk, dopolnilni pouk, individualna in skupinska pomoč, dodatna strokovna pomoč – vse to so sicer povsem koristne oblike pomoči in podpore, a le v okoliščinah, kakršne potrjujejo raziskave socialnega dela v šoli (Šugman Bohinc, 2011)⁹, torej če so svetovalne delavke in učitelji spoštljivi in odgovorni zavezniki učencev, ki so s strani pomagajočih in izobraževalcev razumljeni in nagovorjeni kot največji izvedenci iz svojih lastnih izkušenj. Pomembno je, da socialna delavka v sklopu svetovalne službe na šoli vzpostavi delovni odnos z otrokom in mu zagotavlja odprt prostor za soustvarjanje želenih sprememb (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 167)

Nekatere mame iz ranljivih družin so v moji raziskavi poročale o tem, da še nikoli niso imeli skupnega pogovora s socialno delavko na šoli, kjer bi bila prisotna celotna družina ali vsaj otrok. Tri mame v moji raziskavi pa so izpostavile, da je socialna delavka na šoli organizirala in omogočila skupni pogovor s staršem in otrokom, vendar je bilo raziskavi teh roditeljev s takšno izkušnjo bolj malo. Čačinovič Vogrinčič (2020, str. 16) poudarja, da mora ob uporabi različnih strokovnih ter specialnih postopkov in preizkusov steči proces, t. i. raziskovalni pogovor o težavah družine z vsemi udeleženi v projektu pomoči, torej skupaj s starši in otroki. Nekatere mame so v intervjujih izrecno poudarile, da bi si želele skupnega pogovora s socialno delavko in ostalimi družinskimi člani.

Kako starši iz ranljivih družin doživljajo odnos s šolsko svetovalno delavko, kako razumejo svojo vlogo v tem odnosu in kakšne so njihove izkušnje s posameznimi storitvami?

Roditelji iz ranljivih družin v moji raziskavi imajo v veliki večini dobre izkušnje s šolsko svetovalno službo in dobro mnenje o socialni delavki, ki je zaposlena na šoli. Večina sodelujočih v raziskavi pripisuje socialni delavki na šoli veliko pozitivnih lastnosti, na primer to, da je človeška, pomirjujoča, sočutna, zavzeta, odgovorna, dostopna, zanesljiva, dosegljiva

⁹ Šugman Bohinc, L. (ur.) (2011). *Učenci z učnimi težavami: izvirni delovni projekt pomoči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

in prilagodljiva. V veliki večini so zadovoljni tudi s strokovnimi odzivi in ravnanji (intervencijami) socialne delavke na šoli. Pravijo, da hitro in natančno ukrepa, da spodbuja starše, jih redno obvešča o tem, kaj se dogaja z njihovim otrokom na šoli, opazi napredke pri otroku in jih tudi podeli s starši, krepi moč družine in jo povezuje z ostalimi strokovnjaki, če je to potrebno. Socialno delo v šolski svetovalni službi je dinamičen in zahteven poklic, ki od socialne delavke zahteva različna znanja in veščine. Ne glede na to, ali so te veščine prirojene ali pridobljene, uspeh na tem področju zahteva, da jih socialne delavke pri delu z družinami s številnimi izzivi nenehno razvijajo. Gre za razvijanje veščin, ki jih je naštel večina intervjuvank v moji raziskavi, na primer empatijo, komunikacijske spretnosti, organiziranost, kritično razmišljanje, aktivno poslušanje, potrpežljivost in strokovno kompetentnost (University at Buffalo - School of Social Work, 2022). Tudi na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (2010) lahko zasledimo kratek zapis o nujno potrebnih znanjih in spretnostih socialnih delavk, zaposlenih v šolski svetovalni službi. Poleg ustrezne strokovne izobrazbe mora svetovalna delavka za samostojno opravljanje svojega poklica v šoli imeti veselje do dela z otroki, mladostniki in njihovimi družinami, pri svojem delu mora biti sistematična, imeti mora razvite komunikacijske spretnosti in različna didaktična znanja. Pomembno je, da je svetovalna delavka zrela in odgovorna, ima spoštljiv odnos do drugih, zna prisluhniti ljudem, zna presoјati, se odločati in predvideti posledice. S pomočjo odnosnega kodiranja¹⁰ sem v sklopu te raziskovalne teme na podlagi dobljenega empiričnega gradiva opazila oz. interpretirala določene povezave. Tako ocenjujem, da imajo starši iz ranljivih družin, ki so pri socialnih delavkah iz šolske svetovalne službe prepoznali več pozitivnih lastnosti in odzivov, kot tudi njihovi otroci s socialnimi delavkami kakovostne in prijetne odnose, kar lahko vodi do kakovostnejšega in uspešnejšega sodelovanja med svetovalno službo in družino s številnimi izzivi. Ta ugotovitev se nanaša izključno na ranljive družine, ki so prek mater in babic sodelovale v moji raziskavi.

Večina intervjuvank v raziskavi svojo vlogo v odnosu doživlja pozitivno, v smislu, da so lahko aktivne udeleženke v odnosu sodelovanja, lahko izrazijo svoje mnenje, vplivajo na odločitve ter prispevajo k iskanju rešitev zase in za svoje otroke.

Večina ranljivih družin v raziskavi ima s socialno delavko na šoli dober in kakovosten odnos. Nekatere mame so v intervjujih povedale, da imajo s socialno delavko iz šolske svetovalne službe vzpostavljen dober, spoštljiv in topel odnos, kjer so prisotni zaupanje in obojestransko

¹⁰ V poglavju 9. Priloge.

sodelovanje, družina in svetovalne delavke skupaj sprejemajo odločitve, vzpostavljen je odprt prostor za pogovor in izražanje različnih mnenj. Do podobnih rezultatov so prišli tudi v raziskavi (Mešl in Kodele, 2016, str. 117), v kateri so ugotovili, da družinam s številnimi izzivi veliko pomeni, če je pomoč hitra in dostopna ter če ima družina ob sebi nekoga, na kogar se lahko obrne po pomoč in si vzame čas za sodelovanje, se osebno zavzame, jim prisluhne in gradi odnos na zaupanju.

Komunikacijo s socialno delavko intervjuvane osebe iz družin s številnimi izzivi večinoma ocenjujejo kot tekočo, jasno, spoštljivo in iskreno. Komunikacija – tako verbalna kot neverbalna – je namreč ena izmed bistvenih veščin socialnih delavk pri delu z ranljivimi družinami. Pomembno je, da zmore socialna delavka na šoli razumeti verbalno in prepoznavati neverbalno govorico staršev iz takšnih družin, saj ji to omogoča ustrezno in učinkovito sporazumevanje z roditelji (University at Buffalo - School of Social Work, 2022). Za strokovnjaka, ki dela v šolski svetovalni službi, je nujno, da obvlada različne komunikacijske tehnike, kot na primer: sprejemanje informacij, poudarjanje določenih izjav, opogumljajoče pripombe, razjasnjevanje z vprašanji, postavljanje eksplorativnih vprašanj, reflektiranje, povzemanje, aktivno poslušanje. Pomanjkljivo ali povsem odsotno izpopolnjevanje svojega znanja in neupoštevanje značilnosti specifičnih tehnik komuniciranja lahko vodi v slabšanje odnosa z družino s številnimi izzivi, v škodljivo načenjanje obrambnih mehanizmov družine in – kar je sploh sporno – v zavestno manipulativno zasledovanje lastnih ciljev na račun sogovornika (Vec, 2002, str. 406–428).

Res je, da gre za izjemo, pa vendar se mi zdi pomembno, da izpostavim tudi mamu, ki poleg številnih družinskih stisk doživlja tudi nezadovoljstvo s šolsko svetovalno službo. Roditeljica je v intervjujih poudarila, da se v odnosu s socialno delavko na šoli ne počuti slišana in spoštovana, socialna delavka naj ne bi upoštevala njenih mnenj, njej in njeni družini nudi premalo podpore, sodelovanje pa doživlja kot prisilno. Do nje čuti zamero, ker naj bi socialna delavka njenemu otroku rekla, da se mora ta spremeniti. Intervjuvanka meni, da njen otrok ne dobiva ustrezne podpore s strani svetovalne službe. Čačinovič Vogrinčič (2020, str. 164) poudari, da starši, ki prihajajo iz družin s številnimi izzivi, želijo, da bi bili njihovi otroci v šoli uspešni, a se pogosto srečujejo s sistemom, ki onemogoča, da bi njihovi otroci v šoli dobili podporo in pomoč, ki je sami ne morejo zagotoviti. Zelo pomembno je, da v socialnem delu ne spregledamo staršev in otrok, ki prihajajo iz družin z veliko izzivi. Dogaja se, da revni starši, starši učencev s težavami, socialno izključeni starši in njihovi otroci, starši, ki imajo težave s slovenščino, niso povabljeni k sodelovanju. S tem se izgubljajo dragocene izkušnje in prispevki

teh družin, predvsem pa je nedopustno, da se socialno izključenost in razslojevanje potrjuje in vzdržuje v šoli, kjer tega ne bi smelo biti. Naloga socialne delavke v šolski svetovalni službi je, da vsem staršem ponudi priložnost za sodelovanje v šolski skupnosti. Pogosto izpadejo prav tisti starši, ki se spoprijemajo s številnimi izzivi, zato je na tem mestu vloga šolske svetovalne službe ključnega pomena (prav tam, 2020, str. 172).

Kakšne prednosti prinaša staršem iz ranljivih družin sodelovanje s šolsko svetovalno službo? Katere ovire staršem po njihovi oceni onemogočajo uspešno sodelovanje s šolsko svetovalno službo?

Velika večina sodelujočih predstavnic ranljivih družin je poročala o tem, da jim sodelovanje s šolsko svetovalno službo prinaša številne prednosti, tako zanje kot starše kot tudi za njihove otroke. Matere in babica v moji raziskavi pri svojih otrocih opažajo bolj sproščeno počutje, izboljšano vedenje in izboljšane delovne navade za šolo. Vključenost v dodatno strokovno pomoč njihovim otrokom omogoča individualno pisanje šolskih testov in nasploh bolj prilagojeno šolanje zaradi izzivov, s katerimi se ti otroci srečujejo. Večina intervjuvank pa zase pravi, da jim je šolska svetovalna služba pomembna dodatna oblika podpore, kjer dobijo številne koristne nasvete za vzgojo svojih otrok, počutijo se razbremenjene, lažje priskrbijo svojim otrokom šolske potrebščine in jim omogočajo udeležbo na šolskih izletih. Pa vendar je nekaj intervjuvanih oseb izpostavilo tudi ovire, ki jih opažajo pri sodelovanju s šolsko svetovalno službo. Ena izmed njih je poročala o tem, da ima socialna delavka delo s preveč otroki in da posledično ne dobijo vsi otroci enako kakovostne obravnave, druga pa je izpostavila, da ovire vidi v neodzivnosti socialne delavke, v pomanjkljivi komunikaciji in pomanjkanju podpore zanje in za njenega otroka. Poudarila bi rada oviro, ki so jo navedli nekateri sodelujoči starši iz ranljivih družin, in sicer da se jim zdita pomoč in podpora, ki ju dobivajo sami in tudi njihovi otroci, preveč razpršeni in posledično tudi manj kakovostni. Pojasnjujejo, da je v njihov proces podpore in pomoči vključenih preveč strokovnjakov z različnih področij in ustanov. Ravno zato, ker se te družine srečujejo s številnimi izzivi na različnih področjih v življenju, tudi prejemajo pomoč s strani različnih strokovnjakov, ki sodelujejo z družino le na posameznem področju, kot so finančna stiska, stanovanjska stiska, razveza, rejništvo, nasilje (Mešl in Kodele, 2016, str. 44). Avtorici opozarjata na to, da je za družine s številnimi izzivi lahko izkušnja specializirane in poglobljene pomoči na enem področju sicer dobrodošla, a v praksi žal pogosto preveč razdrobljena. Družina tako postane

preobremenjena z raznoliko pomočjo, do zelenih sprememb pa ne prihaja, saj je vsak strokovna delavka usmerjena predvsem v reševanje zgolj enega dela problema, zaradi katerega je stopila v sodelovanje z družino (prav tam, 2016, str. 44). Na podobno situacijo opozarjajo tudi Turnšek idr. (2016, str. 34), in sicer da je za družine s številnimi izzivi pogosto značilna dolga zgodovina neuspeha procesov podpore in pomoči, pri čemer se neuspešnost intervencij velikokrat pripisuje kar družini sami, češ da je nepripravljena sodelovati in prejemati podporo. S pomočjo odnosnega kodiranja sem med odgovori sodelujočih ranljivih družin opazila še druge povezave, in sicer da tiste družine s številnimi izzivi, ki so v intervjujih poročale o dobrem, uspešnem in kakovostnem sodelovanju s šolsko svetovalno službo, prepoznavajo tudi več prednosti, ki jim jih tovrstno sodelovanje prinaša tako zanje kot starše kot za otroke. Mama, ki je v intervjuju poročala o neuspešnem in nekovostnem sodelovanju s šolsko svetovalno službo, je poročala tudi o več ovirah, ki jih tovrstno sodelovanje prinaša njej in njenemu otroku.

Kaj bi starši iz družin s številnimi izzivi potrebovali oz. kaj predlagajo za uspešnejše in kakovostnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo?

Družine, ki so sodelovale v moji raziskavi, na podlagi večletnih izkušenj prepoznavajo določene potrebe in pričakovanja glede sodelovanja s strokovnimi delavkami iz šolske svetovalne službe. Naštete so tudi nekaj predlogov, za katere menijo, da bi njihovo uresničevanje prispevalo k izboljšanju odnosov in sodelovanja med njimi in šolskimi svetovalnimi delavkami. Nekateri intervjuvanke bi potrebovale več skupnih pogovorov celotne družine s socialno delavko, več komunikacije, zlasti obveščanja in seznanjenosti z dogajanjem na šoli, več povabil na pogovor v šolo in več pomoči za otroke iz etničnih manjšin.

Moje sogovornice v raziskavi od šolskih svetovalnih delavk pričakujejo, da imajo ustrezno strokovno znanje in razvite socialne spretnosti, ki so nujne za delo z družinami s številnimi izzivi. Od njih pričakujejo, da bodo redno reflektirale svoje delo in svoje občutke, ki se ob delu pojavljajo, z namenom, da se izognejo projiciranju svojih težav na starše in otroke. Od svetovalnih delavk na šoli pričakujejo tudi, da bodo vedno ravnale v korist njihovih otrok, da so razumevajoče, pozorne, odprte in dostopne za ranljive družine ter da se pri svojem delu opirajo na dejstva in ne zgolj na zgodbo enega izmed članov družine.

Družine v moji raziskavi za izboljšanje odnosov in sodelovanja s šolsko svetovalno službo predlagajo, naj bodo v odnosu vzpostavljeni zaupanje, iskrenost in spoštovanje. Ena izmed sodelujočih je v intervjuju poudarila, da se ji zdita za kakovosten odnos nujno potrebna

pripravljenost in odprtost starša za sodelovanje, saj se po njenem mnenju v odnosu pogosto zatakne že na začetku, ko starši iz ranljivih družin zaradi takšnih in drugačnih razlogov niso pripravljeni sodelovati. Strinjam se, da ima vsaka družina s številnimi izzivi pravico odkloniti sodelovanje s šolsko svetovalno službo, pa vendar se moramo ob tem zavedati, da je za dobrobit otroka in navsezadnje za dobrobit celotne družine zelo dobrodošlo, da v projektu pomoči in podpore sodelujejo vsi udeleženci, torej svetovalna služba, učitelji, otroci in zagotovo tudi starši. Le na ta način lahko pridemo do optimalnih rezultatov oz. do uresničitve želenih sprememb.

Na dileme in stiske, s katerimi se srečujejo otroci in starši iz ranljivih družin, bi sodelujoči v moji raziskavi opozarjali na roditeljskih sestankih in govorilnih urah, v skrajnih primerih bi se obrnili tudi na vodstvo šole. Čačinovič Vogrinčič (v Resman, 1999, str. 181) v sklopu modela intervencije svetovalne službe na šoli poudari, da je pomembno, da šolska svetovalna služba posreduje usluge, ki jih družine s številnimi izzivi potrebujejo, da povabi družine v šolski sistem in jih vključi v dejavnosti, kjer lahko izrazijo svoja mnenja, dileme in predloge ter ob tem pridobijo tudi nova uporabna znanja.

5.2 Razprava o metodologiji

V raziskavo sem poskušala vključiti družine s številnimi izzivi iz različnih krajevnih območij po Sloveniji, saj je bil moj namen, da bi dobila nekoliko širši pregled nad situacijo, če bi mi majhen vzorec to dopuščal. Žal se na moje povabilo v raziskavo niso odzvale čisto vse nagovorjene šole, a mi je kljub temu uspelo stopiti v stik z osnovnimi šolami iz različnih regij po državi. Tako sem na koncu v raziskavo vključila eno osnovno šolo iz osrednjeslovenske regije, dve iz zasavske regije in eno iz jugovzhodne regije.

Preden sem kontaktirala izbrane šole, sem se pozanimala, ali je na šoli res zaposlena socialna delavka, in kasneje pri vsaki socialni delavki preverila, ali ima izkušnje z delom z družinami s številnimi izzivi. Izbira ranljivih družin, ki so sodelovale v moji raziskavi, je bila povsem v rokah socialnih delavk, s katerimi sem stopila v stik. Pri vsaki izbrani osnovni šoli sem nagovorila socialno delavko prek elektronske pošte, kjer sem zapisala, katere družine želim povabiti k sodelovanju. Socialne delavke so tako na podlagi mojih kriterijev same izbrale določene družine, ki so bile pripravljene sodelovati, in mi posredovale kontakt od starša. Težko rečem, na podlagi katerih ostalih kriterijev so socialne delavke izbrale dotičnih osem ranljivih

družin, saj se o tem z njimi nisem pogovarjala. Zato lahko samo sklepam, da so socialne delavke teh osem družin izbrale zaradi dostopnosti ali/in dobrega odnosa z njimi. Glede drugega kriterija nisem prepričana, saj je v raziskavi sodelovala tudi mama, ki s šolsko svetovalno službo nima dobrih izkušenj.

Če bi vzorec v moji raziskavi bistveno povečala in predvsem zagotovila njegovo reprezentativnost na ravni celotne Slovenije, bi lahko z večjo gotovostjo sklepala, ali imajo družine s številnimi izzivi v Sloveniji več pozitivnih ali več negativnih izkušenj s šolsko svetovalno službo, ali pozitivno ali negativno doživljajo svetovalne delavke, kakšne prednosti in ovire se največkrat pojavljajo pri sodelovanju s šolsko svetovalno službo in kaj večina ranljivih družin potrebuje za uspešno in kakovostno sodelovanje s šolsko svetovalno službo.

Na povabilo za sodelovanje v raziskavi so se odzvale družine s številnimi izzivi, ki imajo večletne izkušnje sodelovanja s šolsko svetovalno službo. Odzvale so se samo mamice in ena babica, ki zaradi spleta okoliščin v družini opravlja vlogo roditeljice oz. skrbnice svojemu vnuku. V raziskavi ni sodeloval noben oče. Morda zaradi razveze (in težav, ki jih je razveza povzročila) očetje niso vpleteni v družinsko življenje, morda pa slabo komunicirajo s šolsko svetovalno službo oz. niso vpeti v dogajanje na šoli in posledično niso bili nagovorjeni s strani svetovalnih delavk.

Zanimivo bi bilo v intervjuje vključiti tudi otroke iz ranljivih družin, ki so sodelovale v moji raziskavi. S tem bi omogočila otrokom, da se sliši njihov glas in da sami predstavijo svoje izkušnje, prednosti, ovire, potrebe in predloge glede sodelovanja s šolsko svetovalno službo. Tako bi pridobila dodaten pogled in zanesljivejše rezultate glede tega, kako uspešno in kakovostno družina s številnimi izzivi sodeluje s šolsko svetovalno službo.

Za še natančnejše rezultate bi intervjuje opravila tudi s socialnimi delavkami, ki so me povezale z izbranimi družinami s številnimi izzivi, nakar bi primerjala različna mnenja in izkušnje glede sodelovanja ranljivih družin s šolsko svetovalno službo.

6 Sklepi

Vse sklepne ugotovitve, ki sem jih zapisala v tem poglavju, se nanašajo izključno na izbrani vzorec v moji raziskavi, tj. na družine s številnimi izzivi, ki so sodelovale v intervjujih za mojo raziskavo. Ker je v raziskavi sodeloval nereprezentativen (in maloštevilen) vzorec staršev oz. matere in ena babica iz družin s številnimi izzivi, moje sklepne ugotovitve ne veljajo za celotno populacijo družin s številnimi izzivi, ki sodelujejo s šolsko svetovalno službo, in za vsako s tem povezano situacijo.

- Ranljive družine se v svojem vsakdanjem življenju soočajo s številnimi kompleksnimi izzivi (npr. razveza, težave v odnosu z bivšim partnerjem, izguba družinskega člana, telesne in duševne bolezni, alkoholizem, psihično in fizično nasilje, finančna stiska, diskriminacija na podlagi etnične pripadnosti). Vse naštetu vpliva na proces šolanja otrok iz ranljivih družin. Pri teh otrocih se lahko pojavijo različne učne in vedenjske težave ter duševne motnje (npr. agresivno vedenje do/s strani drugih otrok, samopoškodovanje, težave z učenjem, depresija, težave pri izgovorjavi besed, blaga motnja pozornosti in hiperaktivnosti, nezmožnost izražanja in opisovanja lastnih čustev), zaradi katerih družina s številnimi izzivi stopi v sodelovanje s šolsko svetovalno službo.
- V sodelovanje s šolsko svetovalno službo ranljive družine pogosto vstopijo same, včasih da pobudo za sodelovanje šola, v redkih primerih pa pobudo da zunanja institucija.
- V sodelovanje s šolsko svetovalno službo je vključen zgolj en starš (mama oz. babica) iz družine s številnimi izzivi, zelo redko ali nikoli oba starša.
- Mame iz ranljivih družin s šolsko svetovalno službo sodelujejo v obliki individualnih pogovorov bodisi v živo v pisarni bodisi na daljavo prek telefona, elektronske pošte ali drugih spletnih platform (npr. eAsistent). Sodelujejo tudi na roditeljskih sestankih in govorilnih urah na šoli.
- Otroci iz družin s številnimi izzivi s šolsko svetovalno službo največkrat sodelujejo v obliki izvajanja dodatne strokovne pomoči, individualnih pogovorov v pisarni socialne delavke ali pa skupnega dela s svetovalno delavko v razredu.
- Nekaj roditeljic iz ranljivih družin je občasno prisotnih na skupnem pogovoru s svojim otrokom in socialno delavko iz šolske svetovalne službe. Druge te izkušnje nimajo in še nikoli niso imele skupnega pogovora s svetovalno delavko na šoli, kjer bi bili prisotni vsi družinski člani in ostali pomembni udeleženci.

- Družine s številnimi izzivi v sklopu šolske svetovalne službe najpogosteje sodelujejo s socialnimi delavkami, socialnimi pedagoginjami in psihologinjami. V sodelovanje z ranljivimi družinami in šolsko svetovalno službo so vključeni tudi drugi zaposleni na šoli (npr. razredničarke, učiteljice in vodstvo šole).
- Ranljive družine poleg šolske svetovalne službe sodelujejo tudi z nekaterimi zunanjimi institucijami (npr. centrom za socialno delo, Študijsko-raziskovalnim centrom za družino, Zvezo prijateljev mladine), bodisi ker potrebujejo dodatno pomoč in podporo bodisi ker šolska svetovalna služba nima ustreznih pooblastil za izvajanje določenih nalog.
- Mame iz družin s številnimi izzivi pri strokovnem ravnanju in odzivih šolske socialne delavke prepoznavajo številne pozitivne značilnosti (npr. delo opravlja korektno, natančno, hitro reagira in ukrepa, prisluhne sogovorniku, redno obvešča starša, spodbuja družino, deluje v korist otroka). Ena mama pa je pri socialni delavki zaznala več negativnih značilnosti njenega delovanja (npr. ne daje ustrezne podpore otroku in staršu, je nedostopna, premalo se odziva na težave, daje občutek prisilnega sodelovanja).
- Ranljive družine pri socialni delavki iz šolske svetovalne službe prepoznavajo veliko pozitivnih osebnostnih lastnosti (npr. človeška, pomirjujoča, zavzeta, odgovorna, odprta, zanesljiva, dosegljiva, prilagodljiva).
- Večina družin s številnimi izzivi ima s socialno delavko iz šolske svetovalne službe dobre in prijetne odnose. Socialni delavki zaupajo, imajo občutek, da je vzpostavljeno obojestransko spoštovanje, čutijo se slišane in dobijo potrebno podporo. Svojo vlogo v odnosu doživljajo v smislu, da imajo možnost biti aktivne udeleženke v odnosu sodelovanja, lahko izrazijo svoje mnenje, vplivajo na odločitve ter prispevajo k iskanju rešitev zase in za svoje otroke. Tudi komunikacija mater s socialnimi delavkami je v večini dobra, tekoča, iskrena in jasna. Ena mama pa do socialne delavke iz šolske svetovalne službe čuti zamero, ne počuti se slišano in spoštovano, meni, da njena družina ne dobiva ustrezne podpore in da je v sodelovanju pogosto spregledana. Prav tako ni zadovoljna s komunikacijo s socialno delavko (npr. nesoglasja, nespoštovanje, pomanjkljiva komunikacija).
- Otrokom iz družin s številnimi izzivi sodelovanje s šolsko svetovalno službo prinaša številne prednosti (npr. oblika dodatne podpore zunaj doma, izboljšano vedenje otroka, izboljšane delovne navade za šolo, možnost prilagojenega šolanja, bolj sproščeno

počutje otroka, pomoč pri priskrbi šolskih potrebščin, otrokova refleksija lastnih dejanj in občutkov).

- Tudi staršem iz družin s številnimi izzivi sodelovanje s šolsko svetovalno službo prinaša številne prednosti (npr. oblika dodatne podpore zunaj doma, koristni nasveti za vzgojo otrok, bolj sproščeno počutje starša, obročno plačevanje šolskih ekskurzij, pomoč pri priskrbi šolskih potrebščin, razbremenitev, obvladovanje težav, delo na sebi, opuščanje nefunkcionalnih družinskih vzorcev).
- Nekateri ranljive družine pri sodelovanju s šolsko svetovalno službo opažajo tudi določene ovire (npr. preobremenjenost socialne delavke, slabo odzivnost svetovalne službe, pomanjkljivo komunikacijo, neustrezno podporo, razpršenost pomoči in podpore).
- Družine s številnimi izzivi bi za uspešnejši odnos in sodelovanje s šolsko svetovalno službo potrebovale več skupnih pogovorov s celotno družino oz. vsaj skupaj z otrokom, več spoštljive komunikacije, več seznanjenosti z dogajanjem na šoli, več ukrepanja in več pomoči za otroke iz etničnih manjšin.
- Družine s številnimi izzivi od šolskih svetovalnih delavk pričakujejo, da so za svoje delo ustrezno strokovno in praktično usposobljene, da skrbijo za redno refleksijo svojih izkušenj in občutkov, da so do staršev in otrok prijazne, človeške, razumevajoče in dostopne, se pri svojem delu in odločitvah opirajo na dejstva, ravna v korist otroka ter starše redno obveščajo o dogajanju na šoli in o otrokovem napredku.
- Za uspešnejše in kakovostnejše odnose s šolsko svetovalno službo družine s številnimi izzivi predlagajo vzpostavitev zaupanja v odnosu, svojo lastno (večjo) pripravljenost in odprtost za sodelovanje in obojestransko spoštovanje. Predlagajo tudi, da bi se o določenih težavah v povezavi s šolo več govorilo in o tem obveščalo tudi druge zaposlene na šoli ter starše in otroke (npr. opozarjanje na težave in izpostavitve problemov na roditeljskih sestankih in govorilnih urah).

7 Predlogi

Glede na zgoraj navedene sklepne ugotovitve sem oblikovala tudi nekaj predlogov.

- Predlagam, da naj se v proces podpore in pomoči na šoli pogosteje vključi celotna družina, torej otrok, oba starša in drugi pomembni člani družine, seveda če bi to družinska situacija dopuščala. Na podlagi dobljenih rezultatov moje raziskave in na podlagi lastnih izkušenj na študijski praksi menim, da je v proces podpore in pomoči žal še vedno prevečkrat vključen samo en starš, ponekod so iz sodelovanja izvzeti tudi otroci. Zato spodbujam šolske svetovalne delavke, da v delovni odnos povabijo celo družino.
- Strinjam se, da družine s številnimi izzivi »povezujejo« podobne težave, a vseeno menim, da ne gre za homogeno skupino ljudi z enakim doživljanjem in enakimi potrebami. Na podlagi tega razloga predlagam, da naj si šolska svetovalna služba večkrat vzame čas, da prisluhne staršem in otrokom iz ranljivih družin ter njihovim specifičnim potrebam, čemur naj sledijo tudi bolj prilagojena obravnava, ukrepi in rešitve.
- Predlagam, da naj svetovalne delavke na šolah skupaj z družinami s številnimi izzivi večkrat izvedejo evalvacijo svojega dela oz. sodelovanja. Na ta način se bodo slišali glasovi obeh strani, torej šolske svetovalne službe in članov ranljivih družin. Čim bolj sprotne skupne evalvacije dela oz. sodelovanja se mi zdijo smiselne, ker omogočajo preverjanje učinkovitosti sodelovanja in odpravljanje morebitnih težav ter nesporazumov v odnosu, kar potencialno dvigne kakovost sodelovanja in uspešnost procesa pomoči.
- Kot sem omenila že v teoretičnem uvodu in razpravi, starši in otroci iz ranljivih družin pogosto ostanejo spregledani in preslišani s strani šolske svetovalne službe, kar se ne bi smelo dogajati. S tem razlogom predlagam, da naj šolske svetovalne službe povečajo svojo dostopnost in prepoznavnost na šoli. Šolske svetovalne delavke naj večkrat nagovorijo družine s številnimi izzivi, poskrbijo za svojo »promocijo« skozi različne načine in oblike ter na ta način povabijo ranljive družine k sodelovanju, četudi bi družine

kasneje sodelovanje odklonile. Pomembno se mi zdi, da šola tem družinam na različne načine omogoči sodelovanje in jih povabi v proces pomoči in podpore.

- V povezavi z zgornjo alinejo šolskim svetovalnim službam predlagam, da naj šola staršem in otrokom iz ranljivih družin ponudi različne dejavnosti, ki potencialno spodbujajo družino k vključevanju v šolsko skupnost (npr. interesne dejavnosti, kjer bi otroci in starši pokazali, s kakšnimi hobiji se ukvarjajo, kaj znajo, v čem so dobri ipd.). S tem se verjetno ne bi samo povečala njihova pripadnost šoli, ampak bi se po mojem mnenju ponudila tudi priložnost, da starši in otroci iz družin s številnimi izzivi za spremembo od njihove ustaljene vloge pomoči potrebnega stopijo v vlogo tistega, ki nekomu pomaga, svetuje in predaja novo znanje.
- Ker so nekatere ranljive družine v moji raziskavi izpostavile, da jim oviro predstavlja razpršenost pomoči in podpore, v ta namen predlagam, da se družini ponudita pomoč in podpora v bolj zgoščeni oz. strnjeni obliki (npr. enotna strokovna pomoč na območju, kjer družina živi, manjše število strokovnjakov – pri tem predlogu velja opozoriti, da to ne bi smelo pomeniti manj kakovostne pomoči). Če to ne bi bilo izvedljivo, predlagam, da bi bili strokovnjaki, ki so vključeni v proces pomoči družini, med seboj bolj povezani, da bi več in kakovostneje komunicirali med sabo, zato da družini ne bi bilo treba vsakemu strokovnjaku posebej opisovati in pojasnjevati svojih stisk.
- Za nadaljnje raziskovanje predlagam bolj poglobljeno raziskavo, vključno s starši in otroki iz ranljivih družin ter s šolskimi svetovalnimi delavkami. Na ta način bi se slišal glas z vsake strani in bi prišli do natančnejše oz. bolj celostne perspektive o tem, kako družine s številnimi izzivi doživljajo šolsko svetovalno službo in kako uspešno je njihovo sodelovanje.

8 Seznam literature

- American National Association of Social Workers (2020). *Social School Work*. Pridobljeno 13. 3. 2022 s <https://www.socialworkers.org/Practice/School-Social-Work>.
- Arh, M. (2010). *Sodelovanje med domom, učitelji in svetovalno službo* (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor. Pridobljeno 10. 4. 2022 s <https://dk.um.si/Dokument.php?id=14048&lang=slv>.
- Barle, N. (2016). Prikaz procesa dela v izvirnem delovnem projektu pomoči družini s številnimi izzivi. V: Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti* (str. 97–112). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Bauer, P., & Wieszorek, C. (2016). Vulnerable families: Reflections on a difficult category. *CEPS Journal*, 6(4), 11–28.
- Bluestein, J. (2001). *Creating Emotionally Safe Schools: A Guide for Educators and Parents*. Deerfield Beach, Florida: Health Communications.
- Bouwkamp, R., & Bouwkamp, S. (2014). *Blizu doma: priročnik za delo z družinami. Ravnanje z interakcijskimi vzorci v družini, pri procesih podpore in pomoči ter na področjih psihosocialnega dela*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1999). Svetovalno delo s starši, svetovalno delo u družinami. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezič, T., Čačinovič Vogrinčič, G., & Musek, J. (ur.), *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (str. 175–191). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezič, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanovič, S., & Šmuk, B. (1999). *Programske smernice*. Seja Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2000). Svetovalno delo v vrtcih in šolah: prispevek socialnega dela: teze. *Šolsko svetovalno delo*, 5(3), 22–29.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2003). *Jezik socialnega dela*, 42(4/5). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

- Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezič, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanovič, S., & Šmuk, B. (2008). *Programske smernice: svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2016). Socialno delo z družino: soustvarjanje procesov podpore in pomoči. V: Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti* (str. 21–40). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2020). Socialno delo v osnovni šoli: soustvarjanje podpore in pomoči družinam s številnimi izzivi in preprečevanje socialne izključenosti. *Socialno delo*, 59(2/3), 163–176.
- Černič Istenič, M. (1991). Koncept družine pri Rousseauju in Kantu. *Časopis za kritiko znanosti*, 19(136/137), 66–72.
- Early, T. J., & GlenMaye, L. F. (2000). Valuing Families: Social Work Practice with Families from a Strengths Perspective. *Social Work*, 45(2), 118–130.
- Ferbežer, I. (2013). Šolski svetovalni študij učencev v konceptu šolskega svetovalnega dela F. Pedička. V: Šinkovec, S. (ur.), *Franč Pediček, slovenski pedagog* (str. 231–236). Ljubljana: Inštitut Franca Pedička.
- Flaker, V. (2006). Social work as a science of doing: in the praise of a minor profession. V: Flaker, V., & Schmid, T. (ur.), *Von der Idee zur Forschungsarbeit: Forschen in Sozialarbeit und Sozialwissenschaft, (Böhlau Studienbücher BSB)* (str. 55–78). Wien: Böhlau Verlag, Herbst.
- Grbec, D. (2013). *Pričakovanja staršev do strokovnih delavcev v izbrani osnovni šoli* (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana. Pridobljeno 10. 4. 2022 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/1848/1/Da%C5%A1a_Grbec_Pricakovanja_star%C5%A1ev_do_strokovnih_delavcev_v_izbrani_osnovni_%C5%A1oli.pdf.
- Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Kalin, J., Kroflič, R., Mažgon, J., Šarić, M., & Šteh, B. (2020). *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Haralambos, M., & Holborn, M. (1999). *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.

- Inštitut Franca Pedička. (2022). *Kratek življenjepisa*. Pridobljeno 3. 4. 2022 s <https://pedagogika.si/franc-pedicek/biografija/>.
- Jagrič, A. (2016). Družine s številnimi izzivi o spodbudnih ravnanjih socialnih delavk za doseganje želenih izidov. V: Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti* (str. 78–96). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Kalin, J., Govekar Okoliš, M., Mažgon, J., Gregorčič Mrvar, P., Resman, M., & Šteh, B. (2008). *Vzводи uspešnega sodelovanja med domom in šolo: sodobne rešitve in perspektive: zaključno poročilo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Kodele, T. (2011). *Partnerstvo med domom in šolo – mit ali resnica?* (Magistrsko delo). Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana. Pridobljeno 9. 4. 2022 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/734/1/magistrsko_delo_Tadeja_Kodele.pdf.
- Kodele, T., & Mešl, N. (ur.) (2016). *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Kordeš, U., & Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Lesar, I. (2008). Analiza diskurzov in paradigem pri uresničevanju integracijskih in inkluzivnih teženj v šolskih sistemih. *Sodobna pedagogika*, 59 (3), 90–109.
- Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2 (skripta)*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave z osnovami informatike (študijsko gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Mešl, N. (2013). Od razumevanja pojava naučene nemoči k razvijanju odpornosti v socialnem delu. *Socialno delo*, 52(6), 351–360.
- Mešl, N., & Kodele, T. (2016). Udejanjanje sodobne doktrine socialnega dela: od obravnavanja strank k sodelovanju z ljudmi. *Socialno delo*, 55(3), 109–122.
- Mešl, N., & Ilešič, V. (2020). Sodelovalno socialno delo z družino na centrih za socialno delo. *Socialno delo*, 59(2/3), 113–132.

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2022). *Potrjene spremembe družinskega zakonika*. Pridobljeno 6. 10. 2022 s <https://www.gov.si/novice/2022-10-05-potrjene-spremembe-druzinskega-zakonika/>.
- Murdock, P. (1949). *Social Structure*. New York, London: The Free Press, Collier-Macmillan Limited.
- Mynarska, M., Riederer, B., Jaschinski, I., Krivanek, D., Neyer, G., & Oláh, L. (2015). Vulnerability of families with children: Major risks, future challenges and policy recommendations. Pridobljeno 3. 4. 2022 s <http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2015/11/WP49MynarskaEtAl2015.pdf>.
- Openshaw, L. (2008). *The Role and Function of the School Social Worker*. New York, London: The Guilford Press.
- Poljšak, M. (2020). *Sodelovanje šolske svetovalne službe z otrokovo družino* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 10. 4. 2022 s <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=136962&lang=slv>.
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije (2021). *Družinski zakonik* (DZ) (2017). Ur. l. RS 15/2017. Pridobljeno 6. 3. 2022 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>.
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije (2021). *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (ZOFVI) (1996). Ur. l. RS 12/1996. Pridobljeno 13. 3. 2022 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>.
- Rapuš Pavel, J., Turnšek, N., Poljšak Škraban, O., & Razpotnik, Š. (2017). Uvajanje prožne podpore otrokom iz ranljivih družin. V: Sardoč, M., Žagar, I., & Mlekuž, A. (ur.), *Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju danes* (str. 53–64). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Renner, T. (2006). Težave s pojmom družine. V: Renner, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (ur.), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 13–26). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Resman, M. (2008). Svetovalno delo v vrtcih in šolah. *Sodobna pedagogika*, 59(2), 6–25.
- Ring, J. (2020). *Svetovalna služba v osnovni šoli z vidika socialnega dela* (Magistrsko delo). Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Ljubljana. Pridobljeno 10. 4. 2022 s <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=134211&lang=slv>.
- Singapore Ministry of Social and Family Development (2015). *Working with Vulnerable Families Practitioner's Resource Guide*. Pridobljeno 2. 10. 2022 s

<https://www.msf.gov.sg/publications/Documents/MSF%20SFT%20Practitioner%27s%20Resource%20Guide%20VOL%201.pdf>.

- Sitar Surič, S. (2016). Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti [Recenzija knjige *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti* T. Kodele & N. Mešl]. *Socialno delo*, 55(3), 163–164.
- Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. (b. d.). *Družina*. Pridobljeno 4. 3. 2022 s <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=dru%C5%BEina>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (b. d.). *Občine*. Pridobljeno 2. 10. 2022 s <https://www.stat.si/obcine/sl>.
- Švab, A. (2006). Družinske spremembe. V: Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (ur.), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 63–87). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Tausendfreund, T., Knot-Dickscheit, J., Schulze, G. C., Knorth, E. J., & Grietens, H. (2016). Families in multi-problem situations: Backgrounds, characteristics, and care services. *Child & Youth Services*, 37(1), 4–22.
- Tomori, M. (1994). *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.
- Turnšek, N., Poljšak Škraban, O., Razpotnik, Š., & Rapuš Pavel, J. (2016). Challenges and responses to the vulnerability of families in a preschool context. *CEPS Journal*, 6(4), 29–49.
- Praprotnik, A. (ur.) (1863). *Učiteljski tovariš*, 3(3). J.U.U. sekcija za dravsko banovino.
- University at Buffalo - School of Social Work. (2022). *Essential Skills and Traits for Social Workers*. Pridobljeno 25. 9. 2022 s <https://socialwork.buffalo.edu/admissions/is-social-work-right-career-for-me/list-of-essential-skills-in-social-work.html>.
- Vec, T. (2002). Specifične komunikacijske tehnike v svetovalno-terapevtski praksi. *Socialna pedagogika*, 6(4), 405–429.
- Vogrinc, J., & Krek, J. (2012). *Delovanje svetovalne službe*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Vršnik Perše, T., Kozina, A., & Rutar Leban, T. (2008). Šolska svetovalna služba v osnovnih šolah. *Sodobna pedagogika*, 59(2), 82–98.
- Vuk, V. (2016). *Sodelovanje šolske svetovalne službe z družino* (Magistrsko delo). Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Ljubljana.

- Zaviršek, D. (2011). Otrok je subjekt javnih razprav in konsenzualnih zakonov. *Delo*, 14. 5. Pridobljeno 4. 3. 2022 s <https://old.delo.si/druzba/panorama/darja-zavir-ek-otrok-je-subjekt-javnih-razprav-in-konsenzualnih-zakonov.html>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2010). *Opis poklica*. Pridobljeno 25. 9. 2022 s https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=633.
- Zorli, M. (2017). *Svetovalna služba v vrtcu s poudarkom na sodelovanju med svetovalnimi delavci in starši* (Magistrsko delo). Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor. Pridobljeno 10. 4. 2022 s <https://dk.um.si/Dokument.php?id=108852&lang=slv>.
- Walsh, F. (1996). The Concept of Family Resilience: Crisis and Challenge. *Family Process*, 35(3), 261–281.
- Wikipedia (2022). *Carl Rogers*. Pridobljeno 5. 4. 2022 s https://en.wikipedia.org/wiki/Carl_Rogers.

9 Priloge

9.1 Smernice za intervju

Časovna opredelitev sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

- Koliko časa sodelujete s šolsko svetovalno službo?

Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

- Zaradi kakšnih razlogov ste začeli sodelovati s šolsko svetovalno službo?
- Na čigavo pobudo ste začeli sodelovati s šolsko svetovalno službo?

Oblike sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

- Na kakšne načine sodelujete s šolsko svetovalno službo? Kakšne oblike pomoči ste deležni s strani šolske svetovalne službe?
- Ali ste v sodelovanje s šolsko svetovalno službo vključeni samo vi ali tudi vaši otroci? Ste vsi skupaj prisotni na pogovorih?
- S katerimi profili, ki so zaposleni v šolski svetovalni službi, sodelujete?

Doživljanje šolske svetovalne službe

- Kako doživljate svojo vlogo v odnosu s šolskimi svetovalnimi delavkami? Se počutite slišani? So vaše želje, predlogi upoštevani? Vas spoštujejo? Imate občutek, da lahko vplivate na odločitve?
- Kako doživljate vlogo šolskih svetovalnih delavk? So dostopne? Jih doživljate kot podporo? Imate občutek sodelovanja?
- Kakšne so vaše izkušnje glede sodelovanja, storitev in intervencij šolske svetovalne službe?
- Kako ste zadovoljni s komunikacijo s svetovalno službo?

Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo

- Kakšne prednosti prinaša sodelovanje s šolsko svetovalno službo za vašega otroka oz. kako to nanj vpliva?
- Kakšne prednosti prinaša sodelovanje s šolsko svetovalno službo za vašo celotno družino?
- Kje vidite ovire, zaradi katerih sodelovanje s šolsko svetovalno službo morda ni kakovostno in uspešno?

Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za večjo participacijo in uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo

- Kaj bi vi potrebovali za večjo, kakovostnejšo in uspešnejšo vključenost ter sodelovanje s šolsko svetovalno službo?
- Kakšni so vaši predlogi, kako bi to dosegli?

9.2 Analiza intervjujev – postopek kvalitativne analize

9.2.1 Odprto kodiranje

Tabela 1: Odprto kodiranje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	<i>Vse od leta 2016 pa do danes.</i>	šest let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
A2	<i>mamica od mojega vnuka je zbolela in zdravniki so jasno povedali, da pomoči ni in da bo umrla</i>	smrt mame zaradi raka	izguba družinskega člana	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A3	<i>potrkala sem v razred, poklicala ven učiteljico, kar pa se je hkrati izkazalo, da je bila to ravno gospa socialna delavka, ki je v tistem času nekaj nadomeščala pri pouku</i>	pobuda starša	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A4	<i>že ta prvi stik s socialno delavko mi še danes pomeni neko pomembno prelomno točko v mojem odnosu z njo</i>	pomembna prelomna točka	stik s socialno delavko	Doživljanje šolske svetovalne službe
A5	<i>prvič v življenju se mi je zgodilo, da sem naletela na tak topel odziv s strani socialne delavke</i>	topel odziv	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A6	<i>skupaj z učiteljico in socialno delavko smo naredili projekt, kako vnuka in njegov razred pripraviti na to, da bo njegova mami umrla zaradi bolezni</i>	priprava projekta pomoči in podpore	timsko sodelovanje družine in zaposlenih na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A7	<i>ves ta čas sva pa bili z gospo socialno delavko v stiku, skoraj vsak dan</i>	na voljo vsak dan	dostopnost socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A8	<i>gospa socialna delavka se je v tem času veliko z njim ukvarjala, ga poklicala</i>	pogosto v stiku	odnos med socialno delavko in otrokom	Doživljanje šolske svetovalne službe
A9	<i>obe učiteljici in gospa socialna delavka so prišle na pogreb</i>	udeležba na pogrebu otrokovega starša	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A10	<i>kadarkoli sem lahko prišla, gospa socialna delavka mi je bila vedno, ampak res vedno na voljo</i>	vedno in kadarkoli	dostopnost socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A11	<i>tudi po smrti mamice sva bili z gospo socialno delavko zelo veliko na vezi</i>	pogosto v stiku	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe

A12	<i>veliko sem sodelovala s šolo, ker moj sin ni mogel</i>	aktivna vključenost babice	vključenost ostalih družinskih članov	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A13	<i>sledila je pa še ena kruta izkušnja, 14 dni po pogrebu so nekateri sošolci izjavili: "Hvala bogu, da ti je mat' umrla!"</i>	verbalno nasilje nad otrokom s strani sošolcev	nasilje v šoli	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A14	<i>gospa socialna delavka je takoj reagirala</i>	hitro reagiranje	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A15	<i>sklicala je roditeljski sestanek vseh treh razredov in se pogovorila s starši teh štirih fantov</i>	sklic roditeljskega sestanka	intervencije socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A16	<i>se mi je zdelo zelo pomembno, da ima vnuk občutek in izkušnjo, da ga ščitimo</i>	zaščita otroka	cilj sodelovanja	Doživljanje šolske svetovalne službe
A17	<i>po definiciji sem res babica, ampak hodila sem na vse roditeljske sestanke, govorilne ure</i>	udeležba babice na roditeljskih sestankih in govorilnih urah	vključenost ostalih družinskih članov	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A18	<i>z gospo socialno delavko sem bila potem sčasoma vsaj enkrat na mesec v stiku</i>	enkrat na mesec	pogostost srečanj	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A19	<i>vedno je bila pripravljena poklicat</i>	vedno pripravljena poklicat	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A20	<i>veliko pogovorov sva opravili kar po telefonu, nekajkrat sem šla tudi tja na šolo</i>	po telefonu in v živo	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A21	<i>ja, takrat sem šla sama v šolo, v solzah, se pogovarjat</i>	pobuda starša	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A22	<i>tudi meni se je takrat življenje spremenilo, ampak ob podpori celotne šole in gospe socialne delavke je bilo vsaj malo lažje</i>	velika podpora	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
A23	<i>z njo sem se res lahko o vsem pogovorila, brez filtra</i>	tekoča, iskrena in jasna komunikacija	komunikacija med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
A24	<i>to ni bila njena dolžnost, ampak njena človeška nota</i>	človeška	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A25	<i>gospa socialna delavka je tudi vsem potem nadaljnjim učiteljicam, ki so učile mojega vnuka, povedala, kdo sem jaz, razložila je situacijo</i>	tekoča in jasna komunikacija	komunikacija med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe

A26	<i>ga je takratna socialna delavka poklicala in ga zaslišala in mu postavila neke prognoze in mu razlagala za težave v družini, skratka, kaj vam želim reči, moj sin je dobil odpor do svetovalne službe</i>	slabe izkušnje	pretekle izkušnje staršev s svetovalno službo v času njihovega šolanja	Doživljanje šolske svetovalne službe
A27	<i>koncu koncev je tukaj problem, ki ni v šoli, problem je družinski</i>	družinski problem	težave v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A28	<i>vnuk, ko je šel na pogovor k socialni delavki, je sam povedal, kako se on razjezi</i>	individualni pogovor z otrokom v živo	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A29	<i>šteje to, da je on socialni delavki zaupal</i>	zaupanje socialni delavki	odnos med socialno delavko in otrokom	Doživljanje šolske svetovalne službe
A30	<i>dobivam maile in tudi sin, smo tako dogovorjeni s šolo, imam dostop do eAsistenta</i>	elektronska pošta in eAsistent	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A31	<i>imam tudi njen privaten mobilni telefon</i>	zasebni telefon socialne delavke	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A32	<i>bile so šolske počitnice takrat in gospa socialna delavka se je odzvala</i>	na voljo v času šolskih počitnic	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A33	<i>imela sem vse odprto, vsak trenutek, nisem se nikoli počutila sama v tem</i>	občutek povezanosti in podpore	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
A34	<i>ni bilo tega odprtega prostora za pogovor, za poslušanje</i>	brez odprtega prostora za pogovor	pretekle izkušnje staršev s svetovalno službo v času njihovega šolanja	Doživljanje šolske svetovalne službe
A35	<i>socialne delavke kličejo samo tiste, ki imajo vedenjske težave, pa psihične težave</i>	pokroviteljski odnos do učencev	pretekle izkušnje staršev s svetovalno službo v času njihovega šolanja	Doživljanje šolske svetovalne službe
A36	<i>še zdaj vidim, kako zelo pomembno je, da imaš kot starš in sploh kot učenec takšno pozitivno izkušnjo s svetovalno službo v šoli</i>	pozitivne izkušnje za otroka	izkušnje	Doživljanje šolske svetovalne službe
A37	<i>všeč mi je, da se je prekinil ta vzorec v naši družini, ta odnos in izkušnja s svetovalno službo</i>	pozitivne izkušnje za starša	izkušnje	Doživljanje šolske svetovalne službe
A38	<i>ja nekaj smo sodelovali tudi s socialno pedagoginjo</i>	socialna pedagoginja	sodelovanje družine z drugimi strokovnimi profili svetovalne službe	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

A39	<i>ampak največ pa s socialno delavko</i>	zelo pogosto	sodelovanje družine s socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A40	<i>pa z razredniki smo tudi sodelovali</i>	razrednik	sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
A41	<i>glejte, morda bo preveč kičasto zvenelo, ampak nimam ene črke, da kaj pa ni bilo v redu</i>	brez ovir	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
A42	<i>v tej situaciji, v kateri smo se znašli, je to res najbolj realna slika moje izkušnje s svetovalno službo</i>	občutek povezanosti in podpore	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
A43	<i>če na kratko povem, bi jih poslala na ekskurzijo k naši gospe socialni delavki</i>	»ekskurzija« na šoli za bodoče socialne delavce	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A44	<i>kar je bilo meni dragoceno, je to, da socialna delavka na naši šoli deluje tako pomirjujoče, tako zelo je sočutna, takoj pripravljena pomagat in se odzvat</i>	pomirjujoča in sočutna	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A45	<i>mi je še posebej všeč, da nima tistega vzvišenega odnosa, v smislu jaz vem, kaj je prav</i>	ni vzvišena	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A46	<i>moraš pa pri tem delu imet res kot strokovna delavka svoje stvari predelane, razčiščene, da prihaja do projekcij</i>	ozaveščanje in predelovanje osebnih izkušenj strokovnih delavcev	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A47	<i>bi moralo biti to poslanstvo v ospredju, ta človeškost, to, da človeku verjameš, brez obsojanja</i>	človeškost in toplina	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A48	<i>zaupanje v odnosu je ključno, zaupanje se mora vzpostaviti</i>	vzpostavitev zaupanja v odnosu	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
A49	<i>naša socialna delavka se res zavzame, ne prelaga odgovornosti na druge</i>	zavzeta in odgovorna	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
A50	<i>marsikaj naredi, kar morda sploh ni v njeni dolžnosti, in mi gre na roko, res da občutek, da je tu zame, za mojega vnuka, konec koncev za celotno našo družino</i>	dostopna	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe

A51	<i>najtežje je ta razpršenost, toliko enih strokovnjakov na kupu, pa maš psihologa, pa kliničnega psihologa, pa take in drugačne strokovnjake, pa vsakemu posebej se moraš razgalit</i>	razpršenost pomoči in podpre	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B1	<i>sodelujem z gospo socialno delavko, zaradi dvojčkov</i>	aktivna vključenost mame	vključenost staršev	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B2	<i>za hčerko, ki je pa v 7. razredu, pa sodelujem s psihologinjo</i>	psihologinja	sodelovanje družine z drugimi strokovnimi profili svetovalne službe	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B3	<i>največ pa še vedno s socialno delavko, ki dobro pozna vse tri moje otroke</i>	zelo pogosto	sodelovanje družine s socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B4	<i>ja enih pet, šest let, nekaj takega</i>	od pet do šest let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
B5	<i>šola je dala pobudo, ker sta bila sinova problematična v 1. razredu, tako da so me oni poklicali in tako smo začeli sodelovati</i>	pobuda šole	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
B6	<i>naša socialna delavka na šoli se mi zdi zelo korektna</i>	zelo korektna socialna delavka	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B7	<i>poskušamo reševati kakšne stvari direktno z učitelji</i>	učitelji	sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B8	<i>največ v živo, da smo se dobili na sestanku</i>	v živo	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B9	<i>všeč mi je, da tudi če je bila kdaj situacija, da je bil kakšen otrok, ki je bil vpleten v težave z mojimi otroki, da je bil tudi potem ta problematičen otrok prisoten na sestanku, da smo se vsi vse pogovorili</i>	vključitev vseh udeležениh v pogovor	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B10	<i>občasno se pa slišimo seveda tudi po telefonu</i>	občasno po telefonu	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B11	<i>ja morali smo sodelovati tudi s CSD-jem</i>	center za socialno delo	povezovanje družine z drugimi zunanjimi institucijami	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B12	<i>se je šlo za hčerko, ker so šle stvari že tako daleč, da sem potem imela tudi z bivšim partnerjem težave</i>	težave z bivšim partnerjem	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

B13	<i>CSD mi je takrat priporočil in me usmeril tudi na ŠRCD</i>	Študijsko-raziskovalni center za družino	povezovanje družine z drugimi zunanjimi institucijami	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B14	<i>z gospo socialno delavko na šoli imam čudovit odnos, neizmerno sem hvaležna zanjo</i>	čudovit odnos	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
B15	<i>vidi se, da se osebno zavzame in da ji ni to samo služba</i>	osebna zavzetost za težave	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B16	<i>priporočili na ZPM in sem šla na 3 terapije</i>	Zveza prijateljev mladine	povezovanje družine z drugimi zunanjimi institucijami	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B17	<i>on govori take laži, zelo je spreten z besedami, in ko se znajde moja zgodba proti njegovi, potem so težave</i>	težave z bivšim partnerjem	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
B18	<i>pri gospe socialni delavki se definitivno počutim slišano</i>	občutek slišnosti	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
B19	<i>cenim jo zato, ker se ni postavila na eno ali drugo stran, ampak se je res pozanimala o naši situaciji</i>	natančno poizvedovanje o družinski situaciji	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B20	<i>je res opazila, da sem v stiski</i>	prepoznavanje stiske starša	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B21	<i>kar se tiče socialne delavke na šoli, nimam ene slabe besede, res super opravlja svoje delo</i>	kakovostno opravljanje svojega dela	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B22	<i>bolj sem zadovoljna s socialno delavko kot s psihologinjo</i>	kakovostno opravljanje svojega dela	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B23	<i>socialna delavka je prevzela naš primer, nas povezala z ostalimi, res se je zavzela</i>	povezovanje družine z ostalimi strokovnjaki	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B24	<i>me socialna delavka včasih poklicala samo zato, da je pohvalila moje otroke, kar je redkost, ker običajno kličejo, da ti povejo, kaj je otrok slabega naredil</i>	pohvale in komplimenti za otroka	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B25	<i>prav rekla mi je »bravo, mami«, ker jaz sem bila takrat ravno v obdobju, ko je moj bivši mene zelo kritiziral glede mojega materinstva in je bilo res lepo slišat od gospe socialne delavke, da dobro opravljam svoje delo</i>	krepitev moči starša	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B26	<i>pa njenim besedam res verjamem, ker našo družino spremlja že od začetka</i>	zaupanje socialni delavki	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe

B27	<i>če pač z ene strani dobivaš stalne kritike, da si slab starš, je na drugi strani lepo slišati, da ni s tabo nič narobe in da si čisto okej starš</i>	potrditve za dobro opravljanje starševske vloge	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B28	<i>meni je najbolj všeč to, da kot starš dobivam neke nasvete</i>	koristni nasveti za vzgojo otroka	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B29	<i>to mi veliko pomeni, kako naj se jaz v določenih primerih obnašam oziroma kako odreagiram</i>	koristni nasveti za bolj konstruktivne reakcije starša	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B30	<i>otroci so se izboljšali glede vedenja, to se opazi</i>	izboljšano vedenje otrok	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B31	<i>kar se tiče obnašanja, delovnih navad za šolo, ocene, se je izboljšalo</i>	izboljšane delovne navade za šolo	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B32	<i>veliko na nas starših in na tem, koliko smo pripravljeni sodelovati, jaz recimo sem odprta za vse opcije</i>	pripravljenost in odprtost staršev za sodelovanje	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
B33	<i>iskrenost, to mora bit</i>	iskrenost v odnosu	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
B34	<i>da imamo mi kot starši vzpostavljeno neko zaupanje s svetovalno službo, no, pa tudi s šolo nasploh, ker to otroci doma opazijo</i>	vzpostavitev zaupanja v odnosu	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
B35	<i>da se socialna delavka opre na dejstva in da raziše situacijo</i>	oprto na dejstva	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
B36	<i>pa iskreno nimam izkušnje, da se kdo ne bi zavzel</i>	zavzetost svetovalne službe	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B37	<i>vedno me takoj pokličejo, včasih kakšne rešitve poiščemo že preko telefona, drugače se pa dogovorimo za termin in pridem v šolo in se pogovorimo</i>	klic staršem in dogovor za sestanek na šoli	intervencije socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
B38	<i>vedno mi kaj predlagajo, ampak nič ne vsiljujejo, in to mi odgovarja</i>	predlogi in nasveti brez vsiljevanja	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
B39	<i>imam občutek, da me na ta način spoštujejo</i>	spoštljiv odnos	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe

B40	<i>ja, je vpleten, ker je tamala pri njemu</i>	občasna vključenost očeta	vključenost staršev	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
B41	<i>jaz hodila na roditeljske sestanke, na govorilne ure, odgovarjala na maile, skratka vse, vse</i>	aktivna vključenost mame	vključenost staršev	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
C1	<i>ene 5 let je bilo okej, pol je bilo pa vedno več alkohola, njemu ta selitev v naš kraj ni odgovarjala, mislim, saj alkohol je bil že prej, pa kreganje, samo postopoma je bilo tega vedno več, tudi tak odnos je imel do mene, da moram kot žena bit doma</i>	zloraba alkohola in agresivno vedenje očeta	alkoholizem v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C2	<i>prizadel je tudi sina, zato smo ga dali potem v ta program s posebnimi potrebami</i>	nasilje do otroka	nasilje v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C3	<i>z možem sva se ločila, hčera je šla v srednjo, pa mi je težave povzročala, sin je bil še majhen, mogla sem ga pazit, res sem se spraševala, ali bom zdržala</i>	ločitev staršev	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C4	<i>pred tem, ko se je korona začela, so mi iz šole sporočili, da se grdo obnaša, in je pristala v Polju</i>	otrok v psihiatrični bolnici	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C5	<i>ima pa moj sin težave z depresijo, saj gre na boljše, ampak pridejo težka obdobja</i>	otrok z depresijo	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C6	<i>odkar je šel sin v 1. razred, torej že 9 let</i>	devet let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
C7	<i>imel je agresivne izpade v šoli, spravljal se je na starejše</i>	agresivno vedenje do drugih otrok	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C8	<i>ne more tam ena socialna delavka rešiti vse glede mojega otroka, tam je veliko otrok, z vsemi imajo delo</i>	preveč otrok za eno socialno delavko	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C9	<i>ni mi všeč, da mu ne dajo podpore</i>	premalo podpore za otroka s strani učiteljev	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C10	<i>hodi na to dodatno strokovno pomoč</i>	dodatna strokovna pomoč za otroka	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C11	<i>logopedinja, ki ga je imela v vrtcu, je opazila, da ima težave pri izgovorjavi oziroma da dolgo premišljuje, da nekaj pove</i>	težave pri izgovorjavi besed	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

C12	<i>kakor kdaj, včasih v živo, včasih po telefonu</i>	po telefonu in v živo	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
C13	<i>ko je bila korona, smo prakticirali bolj po telefonu, kar pa meni tudi bolj ustreza, ker imam tako malo časa</i>	po telefonu	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
C14	<i>ja, hodi, imata individualne pogovore</i>	individualni pogovor z otrokom v živo	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
C15	<i>v tem obdobju depresije mojega sina se je edino odprl in zaupal naši socialni delavki</i>	zaupanje socialni delavki	odnos med socialno delavko in otrokom	Doživljanje šolske svetovalne službe
C16	<i>če tega sodelovanja ne bi imel oziroma teh pogovorov, bi najbrž bilo še slabše</i>	pozitivni vplivi pogovorov	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C17	<i>v šoli samo z gospo socialno delavko</i>	zgolj s socialno delavko	sodelovanje družine s socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
C18	<i>jaz, kar sem hotela, sem vedno povedala</i>	odprt prostor za pogovor	komunikacija med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
C19	<i>hotela sem, da naredijo tako, da bo za sina prav</i>	ravnanje v korist otroka	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C20	<i>potem se je pa itak zavzela, da se skupaj potrudimo za mojega sina, torej ne samo šola, ampak da tudi jaz sodelujem pri vsem tem</i>	vklučitev vseh udeležencev v pogovor	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
C21	<i>želim biti o vsem obveščena</i>	redno obveščanje staršev o dogajanju v šoli	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
C22	<i>zdi se mi korektno</i>	zelo korektna socialna delavka	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
C23	<i>jim zaupam, mislim oni so strokovnjaki, oni vejo svoje, obvladajo in jim prepustim določene zadeve</i>	zaupanje socialni delavki	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
C24	<i>tudi če me je kaj takega zmotilo, sem povedala, svoje mišljenje sem povedala</i>	odprt prostor za izražanje svojega mnenja	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C25	<i>ja, nimam kaj reči</i>	veliko zadovoljstvo z odnosom	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe

C26	<i>zdi se mi, da se pri njej sin čuti slišan</i>	občutek slišanosti	odnos med socialno delavko in otrokom	Doživljanje šolske svetovalne službe
C27	<i>sin me je večkrat sicer vprašal: »Mami, zakaj moram hodit k tej socialni delavki?«, pa sem mu rekla: »Lej, eno podporo morava imet, jaz doma ti ne morem tega nuditi, ne znam!«</i>	dodatna oblika podpore	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C28	<i>bolj težko bi bilo brez te podpore, počutila bi se bolj sama</i>	dodatna oblika podpore	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C29	<i>recimo te šolske ekskurzije, jih prosim, če mi lahko dajo na obroke, in nič ne komplicirajo in mi prisluhnejo</i>	obročno plačevanje šolskih ekskurzij	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
C30	<i>jaz sem potrebovala, da me vsaj nekdo posluša, in na šoli sem dobila ta odprta vrata</i>	odprta in pripravljena prisluhnit	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
C31	<i>nisem nikoli naletela na hladen odnos</i>	topel odnos	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
D1	<i>moj mlajši sin trenutno obiskuje posebni program in je star 21 let</i>	več kot deset let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
D2	<i>od takrat ima epileptične napade, ker so bili možgani toliko časa brez kisika</i>	epilepsija pri otroku	bolezen v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
D3	<i>posledica, ki jo je pustilo vse to skupaj, je tudi govorna napaka</i>	govorna napaka otroka	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
D4	<i>jaz sem v tako depresijo padla, pri živem telesu sem začela umirati</i>	soočanje z depresijo	težave pri starših	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
D5	<i>o tem je odločala zdravstvena komisija v Ljubljani</i>	pobuda zdravstvene komisije	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
D6	<i>pred korono sem lahko prišla v šolo</i>	v živo	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
D7	<i>odkar je prišla korona, so omejitve in večinoma gre vse preko telefona</i>	po telefonu	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
D8	<i>se pa občasno slišimo, samo toliko, da preverimo, če je vse OK</i>	občasno	pogostost srečanj	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

D9	<i>ima socialna delavka pogovore z mojim sinom ena na ena</i>	individualni pogovor z otrokom v živo	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
D10	<i>gospa N. mi je takrat res zelo pomagala, veliko svetovala</i>	velika pomoč	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
D11	<i>ker sem morala it na sodišče in me je usmerila, kaj in kako</i>	usmerjanje in podpora pri sodelovanju s sodiščem	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
D12	<i>imela sem občutek, da sem se lahko zanesla nanjo</i>	zanesljiva	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
D13	<i>z njegovo razredničarko, z drugimi iz svetovalne službe pa ne</i>	razrednik	sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
D14	<i>imam dobro mnenje o socialni delavki, tudi dobre izkušnje</i>	dobro mnenje o socialni delavki	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
D15	<i>zdi se mi, da se da lepo pogovoriti z njo</i>	dobra komunikacija	komunikacija med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
D16	<i>zna prisluhnit, vpraša me za mnenje</i>	prisluhne in vpraša za mnenje	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
D17	<i>samo jaz, mož cele dneve dela</i>	samo mama	vklučenost staršev	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
D18	<i>ne, to pa ne</i>	brez skupnega pogovora	pogovor socialne delavke s celotno družino	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
D19	<i>bi si želela ja tudi skupnega pogovora</i>	skupen pogovor s celo družino	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
D20	<i>ko sin pride iz šole, takoj opazim, da je bil na pogovoru pri socialni delavki, deluje bolj sproščen</i>	bolj sproščeno počutje otroka	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
D21	<i>včasih pa celo pride tudi v njihov razred in se skupaj o neki temi pogovarjajo</i>	delo z otrokom v razredu	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
D22	<i>če en dan sina ni v šolo, šola takoj mene pokliče, kje je sin, ali je vse v redu z njim</i>	redno poizvedovanje pri starših o izostankih otroka	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe

D23	<i>ko imam pogovor s socialno delavko, imam občutek, da se kot neka skala zvali z mene</i>	razbremenitev	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
D24	<i>počutim se bolj sproščeno</i>	bolj sproščeno počutje starša	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
D25	<i>s socialno delavko imam super odnos, ona je zakon</i>	odličen odnos	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
D26	<i>so mi ogromno svetovali</i>	veliko nasvetov	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
D27	<i>imam občutek, da so se zavzeli za našo družino</i>	zavzetost za družino	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
D28	<i>ja čisto drugače kot pa je bila moja lastna izkušnja</i>	slabe izkušnje	pretekle izkušnje staršev s svetovalno službo v času njihovega lastnega šolanja	Doživljanje šolske svetovalne službe
E1	<i>že od začetka, zadnje 3 leta bolj pogosto, prej pa tudi nekaj malega</i>	devet let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
E2	<i>meni šola, kamor hodi hčerka, ni kaj dosti pomagala</i>	premalo v pomoč staršu	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
E3	<i>hči hodi že 9 let v šolo, pa ravnateljica še danes ni stopila v stik z mano</i>	nedostopna ravnateljica	doživljanje ostalih zaposlenih na šoli	Doživljanje šolske svetovalne službe
E4	<i>imam občutek, da je socialna delavka v bistvu nekako pod prisilo bila primorana sodelovati z mano</i>	občutek prisilnega sodelovanja	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
E5	<i>socialna delavka je ves čas zagovarjala otroke, ki so se izživljali nad mojo hčerko</i>	neustrezna podpora otroku	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
E6	<i>glede šole skratka ni moja hčerka dobila nobene pomoči, razen gospa M., ona je namestnica ravnateljice, po njeni zaslugi imam jaz še hčerko K. živo, ona je reagirala, ukrepala, vsi ostali pa nič</i>	neodzivnost svetovalne službe	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E7	<i>veste, kaj mi je rekla socialna delavka, da se mora moja hčerka spremeniti</i>	neprimerne izjave o otroku s strani socialne delavke	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E8	<i>pomanjkanje, midve s hčerko živiva iz dneva v dan, midve ne dobivava nobene pomoči, tudi s strani CSD-ja ne</i>	življenje v pomanjkanju	ekonomska stiska	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

E9	<i>obstaja ati, ampak midva sva že 14 let ločena</i>	ločitev staršev	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E10	<i>to imamo tudi na sodišču tako urejeno, ni omejitev, samo alkohola ne sme v roke prijet, ko bo pa enkrat začel pit, potem pa tudi hčerke ne bo več videl in nič</i>	zloraba alkohola in agresivno vedenje očeta	alkoholizem v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E11	<i>to se vleče že od 1. razreda dalje</i>	devet let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
E12	<i>jaz sem ves čas opozarjala na situacijo, več let</i>	pobuda starša	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E13	<i>tudi moja hčerka je mogla it na pogovor</i>	individualni pogovor z otrokom v živo	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
E14	<i>sem pa rekla, da ne dovolim več socialni delavki, da se pogovarja z mojo hčerko, in če me ne bodo upoštevali, bom pa tožbo napisala</i>	nasprotovanje individualnemu pogovoru med otrokom in socialno delavko	odzivi staršev	Doživljanje šolske svetovalne službe
E15	<i>hčerka zaradi zafrkavanja s strani sošolcev ni več hotela sodelovati pri pouku, ni hotela hodit v šolo, vse je ignorirala, potem so se pa začeli problemi</i>	fizično in psihično nasilje nad otrokom s strani sošolcev	težave v šoli	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E16	<i>sem se obrnila tudi na socialno delavko tukaj pri nas na CSD-ju</i>	usmeritev za sodelovanje s centrom za socialno delo	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E17	<i>moja hčerka je bila tudi že v bolnici, na zaprtem oddelku, bila je tudi na pediatrični kliniki</i>	otrok v psihiatrični bolnici	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E18	<i>ko je bila korona, sva se z gospo podravnateljico pisali preko eAsistenta, to edino znam uporabljati</i>	podravnateljica	sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
E19	<i>s socialno delavko ne komunicirava kaj dosti, kot sem vam že pojasnila</i>	pomanjkljiva komunikacija s socialno delavko	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E20	<i>bi želela več</i>	več komunikacije s socialno delavko	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E21	<i>socialna delavka bi lahko veliko več ukrepala po mojem mnenju</i>	premalo ukrepanja	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe

E22	<i>jaz ji samo to zamerim, ker je rekla moji hčerki, da se mora spremenit</i>	zamera do socialne delavke	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
E23	<i>samo pogovor, en tak spoštljiv pogovor</i>	spoštljiv pogovor	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E24	<i>samo toliko, da bi bila jaz seznanjena, kaj se dogaja v šoli, da bi bila toliko poštena do mene</i>	več seznanjenosti z dogajanjem v šoli	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E25	<i>se je moja hčerka rezala</i>	samopoškodovanje	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E26	<i>ne z nobenim, samo s socialno delavko</i>	z nobenim drugim strokovnjakom	sodelovanje družine z drugimi strokovnimi profili svetovalne službe	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
E27	<i>rada bi, da bi me večkrat socialna delavka poklicala sama od sebe in mi povedala, kaj se dogaja</i>	več obveščanja s strani socialne delavke	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E28	<i>všeč mi je, da zdaj piše teste posebej, ni več v razredu, ker v razredu je ves čas vpitje in se hčerka ni mogla zbrat</i>	individualno pisanje šolskih testov	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E29	<i>so ji prilagodili šolanje</i>	prilagojeno šolanje	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E30	<i>najraje bi videla, da bi vsa pomoč, ki jo hčerka dobiva, da bi bila samo znotraj šole</i>	razpršenost pomoči in podpre	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E31	<i>to moram različnim zdravnikom in strokovnjakom razlagat eno in isto stvar, in to vse od začetka, to je zelo stresno in naporno zame</i>	razpršenost pomoči in podpre	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E32	<i>ne, to pa nikoli</i>	brez skupnega pogovora	pogovor socialne delavke s celotno družino	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
E33	<i>jaz bi si, hčerka pa ne</i>	skupen pogovor z otrokom pri socialni delavki	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E34	<i>komunikacije s strani svetovalne službe je premalo</i>	pomanjkljiva komunikacija s socialno delavko	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo

E35	<i>želela bi si, da bi me večkrat povabili na kakšen pogovor</i>	več povabil na pogovor	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E36	<i>moti me glede ravnateljice, da se ona v vseh teh letih ni odzvala in me poklicala na razgovor</i>	neodzivnost ravnateljice	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E37	<i>na sestanku sveta staršev sem izpostavila ta problem, in kaj se je zgodilo, nihče me ni podprl</i>	premalo podpore za starša	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
E38	<i>več spoštovanja in več iskrene komunikacije</i>	več spoštovanja in iskrena komunikacija	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E39	<i>več ukrepanja, ne pa, da so otroci prepuščeni sami sebi</i>	več ukrepanja s strani šole	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E40	<i>jaz na sestankih, ki jih imamo na svetu staršev, probam opozarjat na to</i>	opozarjanje na težave na roditeljskih sestankih	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
E41	<i>se mi zdi, da me nihče ne posluša ali upošteva</i>	občutek neslišnosti in neupoštevanje mnenja	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
E42	<i>ne čutim podpore s strani drugih staršev, niti s strani šole</i>	brez podpore	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
F1	<i>okoli 5 let, odkar je šel moj sin v 3. razred, sedaj zaključuje 8. razred</i>	pet let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
F2	<i>ima blago motnjo pozornosti in hiperaktivnosti</i>	blaga motnja pozornosti in hiperaktivnosti	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F3	<i>se malce težje uči</i>	težave z učenjem	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F4	<i>rabi predvsem zadosti spodbude</i>	potreba po večji spodbudi pri učenju	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F5	<i>njegovo učenje mora biti organizirano</i>	potreba po bolj sistematičnem učenju	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

F6	<i>na trenutke nisva zmogla sama in sem potem poiskala pomoč</i>	preveliko breme za starša	soočanje s težavami v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F7	<i>sem pričela sodelovati na svojo pobudo, takrat, ko sem začutila, da je zame to postajalo preveliko breme</i>	pobuda starša	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F8	<i>zame je bilo to prvič in niti ne vem kaj pričakovati</i>	premalo znanja o otrokovi težavi	soočanje s težavami v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F9	<i>to, da se obrnem na šolsko svetovalno službo, se mi je zdela smiselna poteza, saj so se težave pojavile prav v povezavi s šolo</i>	občutek smiselnosti sodelovanja	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F10	<i>sodelujemo preko pogovora, ko je to pač potrebno, v živo ali po telefonu</i>	po telefonu in v živo	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
F11	<i>največkrat sem šla v to sama</i>	aktivna vključenost mame	vključenost staršev	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
F12	<i>parkrat sva bila s sinom skupaj na pogovorih, to mislim predvsem na nižje razrede</i>	skupaj z mamo in otrokom	pogovor socialne delavke s celotno družino	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
F13	<i>čustev ni prepoznal in jih ni zmozel ali pokazati ali opisati</i>	nezmožnost izražanja in opisovanja lastnih čustev	težave pri otroku	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F14	<i>zdi se mi, da grejo stvari na boljše</i>	izboljšanje situacije	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F15	<i>bolj obvladljive</i>	bolj obvladljive težave	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F16	<i>sin se je začel zavedati svojih odgovornosti, predvsem kar se tiče učenja in opravljanja nalog</i>	ozaveščanje svojih dejanj	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F17	<i>najbolj pogosto sodelujem s socialno delavko</i>	zelo pogosto	sodelovanje družine s socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
F18	<i>pa tudi s socialno pedagoginjo</i>	socialna pedagoginja	sodelovanje družine z drugimi strokovnimi profili svetovalne službe	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
F19	<i>tudi z drugimi učitelji za dodatno strokovno pomoč</i>	učitelji za dodatno strokovno pomoč	sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

F20	<i>vsekakor se vedno počutim slišano</i>	občutek slišnosti	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
F21	<i>vedno sem dobila dober nasvet, ki sem ga v danem trenutku rabila in sem ga potem tudi upoštevala</i>	uporabni nasveti	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F22	<i>sigurno me spoštujejo</i>	spoštljiv odnos	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
F23	<i>imajo čut za sočloveka</i>	čut za sočloveka	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
F24	<i>vsi, ki sodelujemo v primeru mojega sina, lahko vplivamo na odločitve, ki jih potem tudi skupaj sprejmemo</i>	skupno sprejemanje odločitev	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
F25	<i>ja, definitivno imam občutek podpore</i>	velika podpora	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
F26	<i>svetovalni delavci na naši šoli so dostopni</i>	zelo dostopna	dostopnost socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
F27	<i>ob njih imam občutek, da res sodelujemo obojestransko</i>	obojestransko sodelovanje	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
F28	<i>komunikacija poteka lepo, spoštljivo, sem zadovoljna</i>	spoštljiva komunikacija	komunikacija med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
F29	<i>primer, ko je bilo potrebno hitro ukrepati, pa tudi natančno, torej se poglobiti v zgodbo in doživljanje najstnikov, in menim, da se je svetovalna služba takrat dobro odzvala</i>	hitro in natančno ukrepanje	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
F30	<i>da se sin zaveda, da sem kot mama skrbna in da mi ni vseeno, kaj se dogaja z njim</i>	potrditve za dobro opravljanje starševske vloge	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F31	<i>da čuti podporo tudi zunaj doma, torej takrat, ko s partnerjem res ne zmoreva</i>	podpora otroku zunaj doma	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F32	<i>da ozaveštim še kakšne družinske vzorce</i>	ozaveščanje družinskih vzorcev	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F33	<i>me spodbudi, da veliko delam na sebi</i>	delo na sebi	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo

F34	<i>prekinemo tiste vzorce, ki nam ne služijo več</i>	prekinitev nefunkcionalnih družinskih vzorcev	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F35	<i>ne vidim ovir, iskreno</i>	brez ovir	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F36	<i>nimam takšnih izkušenj</i>	brez ovir	ovire	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
F37	<i>delo naše svetovalne službe se mi zdi kakovostno</i>	kakovostno opravljanje svojega dela	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
F38	<i>v kritičnih situacijah so zelo odzivni</i>	dobra odzivnost v kritičnih situacijah	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
F39	<i>nimam nobenih posebnih predlogov za izboljšave</i>	brez predlogov	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
F40	<i>sem zadovoljna s stanjem, kakršno je trenutno</i>	veliko zadovoljstvo z odnosom	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
G1	<i>en zdaj zaključuje 7. razred, drugi pa 5. razred, s svetovalno službo pa sodelujem, že odkar je šel ta starejši v 1. razred, torej že od samega začetka</i>	sedem let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
G2	<i>že od samega začetka stojijo ob strani in meni in mojima otrokoma</i>	podpora staršem in otrokom	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
G3	<i>ločila sem se in sem ostala sama s tamalimi</i>	ločitev staršev	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
G4	<i>začeli so se pojavljati takšni in drugačni problemi, veliko nagajanja s strani bivšega partnerja</i>	težave z bivšim partnerjem	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
G5	<i>finančna kriza, za jest nismo imeli</i>	finančne težave	ekonomska stiska	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
G6	<i>povezali so nas z Zvezo prijateljev Ljubljana Moste Polje, v to Verigo dobrih ljudi, to smo še vedno vključeni</i>	Zveza prijateljev mladine	povezovanje družine z drugimi zunanjimi institucijami	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
G7	<i>kasneje odkrili, da imam multiplo sklerozo</i>	mama z multiplo sklerozo	bolezen v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

G8	<i>brez šolske svetovalne službe ne bi zmogla</i>	velika pomoč	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
G9	<i>še dobro, da je šola ukrepala, da sem lahko na ta način zaščitila otroka</i>	zaščita otroka	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
G10	<i>bila je moja pobuda</i>	pobuda starša	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
G11	<i>povedala sem, kakšna je situacija, in takoj so se zavzeli</i>	hitro reagiranje	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
G12	<i>večinoma se slišimo po telefonu, sploh za te kakšne sprotne zadeve</i>	po telefonu	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
G13	<i>če je kakšen večji problem, potem tudi pridem v šolo na pogovor</i>	v živo	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
G14	<i>starejši sin se je pri tej prejšnji socialni delavki navadil hodit na pogovore ena na ena</i>	individualni pogovor z otrokom v živo	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
G15	<i>zelo mi je pomembno, da oboji sodelujemo, torej jaz kot starš in oni kot strokovnjaki</i>	obojestransko sodelovanje	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
G16	<i>v sklopu svetovalne službe ne</i>	z nobenim drugim strokovnjakom	sodelovanje družine z drugimi strokovnimi profili svetovalne službe	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
G17	<i>sodelujem pa z učitelji mojih otrok</i>	učitelji	sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
G18	<i>kadarkoli sem koga rabila za nek nasvet ali vprašanje, pa je to lahko socialna delavka ali nek učitelj, vedno so se odzvali</i>	dostopna	lastnostni socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
G19	<i>ja absolutno samo dobre izkušnje</i>	samo dobre izkušnje	izkušnje sodelovanja s svetovalno službo	Doživljanje šolske svetovalne službe
G20	<i>lahko rečem, da se da z njimi pogovarjat, vse se da zmenit</i>	tekoča in jasna komunikacija	komunikacija med starši in ostalimi zaposlenimi	Doživljanje šolske svetovalne službe
G21	<i>spoštovanje mora itak biti obojestransko, ne morem samo jaz njih spoštovat ali samo oni mene</i>	obojestransko spoštovanje	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo

G22	<i>pri tej socialni delavki prisotno obojestransko spoštovanje in nimam kaj za reči, to meni veliko pomeni</i>	obojestransko spoštovanje	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
G23	<i>ja, lahko povem svoje</i>	odprt prostor za pogovor	komunikacija med starši in socialno delavko	Doživljanje šolske svetovalne službe
G24	<i>jim prepustim odločitve, ker jim zaupam, ker verjamem, da vedo, kaj delajo, imajo znanje, imajo izkušnje</i>	zaupanje socialni delavki	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
G25	<i>včasih sama rečem socialni delavki, da me ima najbrž že vrh glave, ampak ona mi odgovori, da to je njena služba in da naj se ne obremenjujem s tem</i>	zavzeta in odgovorna	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
G26	<i>meni se zdi, da so povezani med sabo</i>	občutek povezanosti	odnosi med strokovnimi delavci v svetovalni službi	Doživljanje šolske svetovalne službe
G27	<i>velike prednosti, ne gre samo za pomoč mojemu otroku pri šoli, ampak oni meni pomagajo tudi kot staršu</i>	podpora staršu	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
G28	<i>s kakšnimi nasveti, kako naj pristopam pri vzgoji, ker se sama včasih ne najdem</i>	koristni nasveti za vzgojo otroka	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
G29	<i>to, da se otroka zamislita nad svojimi dejanji</i>	ozaveščanje svojih dejanj	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
G30	<i>morda se sliši kičasto, ampak sem res zadovoljna, kako sodelujemo</i>	veliko zadovoljstvo z odnosom	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
G31	<i>jaz mislim, da se socialna delavka trudi maksimalno po svoje</i>	kakovostno opravljanje svojega dela	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
G32	<i>zavedam se, da svetovalna služba ne more rešiti vseh mojih problemov</i>	zavedanje staršev, da svetovalna služba ne more rešiti vseh problemov	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
G33	<i>bila sem pa tudi jaz že zraven pri pogovoru, ali s starejšim ali pa z mlajšim sinom, ker je tako predlagala socialna delavka</i>	skupaj z mamo in otrokom	pogovor socialne delavke s celotno družino	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H1	<i>v bistvu od kar je šel sin v 1. razred, torej zdaj že 9. leto</i>	devet let	število let sodelovanja	Časovna opredelitev sodelovanja s šolsko svetovalno službo
H2	<i>vedno pridem na govorilne ure, kličem in vse to, karkoli jih vprašam, mi informativno odgovorijo</i>	obojestransko sodelovanje	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe

H3	<i>ne gre se za to, da bi sin v 1. razredu karkoli počel ali nagajal, pri mojemu sinu je bilo od začetka predvsem v ospredju to, ker prihaja iz romske družine</i>	romska družina	družina iz etnične manjšine	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H4	<i>veliko časa sem bila sama, ker sem prej imela enega partnerja, s katerim ni bilo to to, pa sva šla narazen</i>	težave z bivšim partnerjem	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H5	<i>veliko pomagala pri šolskih potrebščinah za moje otroke</i>	pomoč pri šolskih potrebščinah	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
H6	<i>pa mi svetovalna služba pomaga tudi pri tem, da sin dela naloge, da ne šprica</i>	obveščanje o otrokovem napredku	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
H7	<i>pa zdaj, ko poteka vpis v srednjo šolo, mu pomagajo</i>	pomoč pri vpisu v srednjo šolo	prednosti	Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo
H8	<i>gospa socialna delavka na naši šoli je res čudovita oseba</i>	čudovita oseba	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H9	<i>ima empatijo do nas staršev, do otrok</i>	empatična	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H10	<i>nam prisluhne, da ni samo tisto po njeno, ampak recimo mene kot mamo vpraša za mnenje, vedno se da pogovoriti</i>	prisluhne in vpraša za mnenje	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H11	<i>sama sem se obrnila na svetovalno službo</i>	pobuda starša	pobuda za sodelovanje	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H12	<i>pri sinu se zdaj, ko odrasča, morda malo večkrat zgodi, da me kdaj pokličejo iz šole</i>	obveščanje staršev	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H13	<i>se mi zdi, da se vsi trudimo za dobre odnose</i>	obojestransko sodelovanje	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
H14	<i>imeli pa smo pred kratkim situacijo, ko so se drugi spravili nanj, in to še čakamo, če bo šla zadeva na zaslišanje</i>	fizično in psihično nasilje nad otrokom s strani sošolcev	težave v šoli	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H15	<i>meni je najbolj praktično preko telefona, in to tudi največ uporabljam</i>	po telefonu	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H16	<i>če pa imam neko konkretno vprašanje oziroma gre za kakšne bolj zakomplicirane stvari, se potem dogovorim s socialno delavko na šoli za termin in pridem do nje v pisarno</i>	v živo	oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

H17	<i>ustreza mi to, da je dosegljiva na več načinov, ker ne najdem vedno časa, da pridem fizično</i>	dosegljiva in prilagodljiva	lastnosti socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H18	<i>ona je res taka socialna delavka z dušo, jaz pravim, da je bila ustvarjena za ta poklic</i>	kakovostno opravljanje svojega dela	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H19	<i>meni ogromno pomaga</i>	velika pomoč	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H20	<i>ona me je ves čas spodbujala, me vodila na nek način</i>	spodbujanje in vodenje starša	odzivi socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H21	<i>daje podporo mojima otrokoma in tudi meni kot staršu</i>	podpora staršem in otrokom	doživljanje socialne delavke	Doživljanje šolske svetovalne službe
H22	<i>niti ne, samo s to našo socialno delavko</i>	z nobenim drugim strokovnjakom	sodelovanje družine z drugimi strokovnimi profili svetovalne službe	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H23	<i>pa z učitelji oziroma razrednikom</i>	učitelji	sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H24	<i>čutim se slišana</i>	občutek slišanosti	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
H25	<i>pa tudi upoštevana in opažena</i>	upoštevanje mnenj	odnos med socialno delavko in staršem	Doživljanje šolske svetovalne službe
H26	<i>tako so sinu tudi potem omogočili, da ima ta DSP</i>	dodatna strokovna pomoč	vklučenost otroka	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H27	<i>nekdo, ki razume, ki se ne dela norca, nekdo, ki bo probal pomagat, ne pa samo papirji, papirji, papirji</i>	razumevajoč in proaktiven svetovalni delavec	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H28	<i>da si vzame čas, da se usede, da ti prisluhne</i>	pozoren svetovalni delavec	pričakovanja	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H29	<i>samo jaz sem sodelovala</i>	samo mama	vklučenost staršev	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H30	<i>smo ja, jaz s sinom, ker so bila nihanja glede mojega bivšega partnerja</i>	skupaj z mamo in otrokom	pogovor socialne delavke s celotno družino	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

H31	<i>je bilo veliko in psihičnega in tudi fizičnega napadanja in sem mogla to vse pazljivo izpeljat</i>	psihično in fizično nasilje	nasilje v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H32	<i>sin nima dobrega odnosa z mojim bivšim partnerjem</i>	slab odnos med otrokom in očetom	odnosi v družini	Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H33	<i>je potem socialna delavka poklicala k sebi, da sta malo preletela dogodek, spodbujala ga je, da bi razmislil o svojem odzivu</i>	individualni pogovor z otrokom v živo	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H34	<i>včasih se z njim pogovori tudi glede njegovih ocen</i>	individualni pogovor z otrokom v živo	oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko	Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo
H35	<i>počutim se tako, da sem srečna, če je moj otrok srečen v šoli</i>	otrokovo dobro počutje v šoli	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H36	<i>vsi so se pripravljani pogovarjat</i>	tekoča in jasna komunikacija	komunikacija med starši in ostalimi zaposlenimi na šoli	Doživljanje šolske svetovalne službe
H37	<i>morda bi si želela edino še nekoliko več pomoči za romske otroke, se mi zdi, da je prostor za izboljšave</i>	več pomoči za romske otroke	potrebe	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo
H38	<i>izpostaviti pisno ravnatelju, potem morda na kakšnih govorilnih urah ali roditeljskem sestanku</i>	izpostavitev problemov na govorilnih urah in roditeljskih sestankih	predlogi	Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo

9.2.2 Osno kodiranje

Časovna opredelitev sodelovanja

število let sodelovanja

• 6 let (A1)• od 5 do 6 let (B4)• 9 let (C6, E1, E11, H1)• več kot 10 let (D1)• 5 let (F1)• 7 let (G1)	}

od 5 do 7 let (A1, B4, F1, G1)od 7 do 10 let (C6, E1, E11, H1)več kot 10 let (D1)

Razlogi za sodelovanje s šolsko svetovalno službo

POBUDA ZA SODELOVANJE

pobuda za sodelovanje

- pobuda starša (A3, A21, E12, F7, G10, H11)
- pobuda šole (B5)
- pobuda zdravstvene komisije (D5)

DRUŽINA

odnosi v družini

- težave z bivšim partnerjem (B12, B17, G4, H4)
- ločitev staršev (C3, E9, G3)
- slab odnos med otrokom in očetom (H32)

težave v družini

- družinski problem (A27)

izguba družinskega člana

- smrt mame zaradi raka (A2)

bolezen v družini

- epilepsija pri otroku (D2)
- mama z multiplo sklerozo (G7)

alkoholizem v družini

- zloraba alkohola in agresivno vedenje očeta (C1, E10)

nasilje v družini

- nasilje do otroka (C2)
- psihično in fizično nasilje (H31)

težave pri starših

- *soočanje z depresijo (D4)*

ekonomska stiska

- *življenje v pomanjkanju (E8)*
- *finančne težave (G5)*

soočanje s težavami v družini

- *preveliko breme za starša (F6)*
- *premalo znanja o otrokovi težavi (F8)*

družina iz etnične manjšine

- *romska družina (H3)*

OTROK

težave pri otroku

- *otrok v psihiatrični bolnici (C4, E17)*
- *otrok z depresijo (C5)*
- *agresivno vedenje do drugih otrok (C7)*
- *težave pri izgovorjavi besed (C11)*
- *govorna napaka (D3)*
- *samopoškodovanje (E25)*
- *blaga motnja pozornosti in hiperaktivnosti (F2)*
- *težave z učenjem (F3)*
- *potreba po večji spodbudi pri učenju (F4)*
- *potreba po bolj sistematičnem učenju (F5)*
- *nezmožnost izražanja in opisovanja lastnih čustev (F13)*

ŠOLA

nasilje v šoli

- *verbalno nasilje nad otrokom s strani sošolcev (A13)*
- *fizično in psihično nasilje nad otrokom s strani sošolcev (E15, H14)*

Oblike in načini sodelovanja staršev s šolsko svetovalno službo

VKLJUČENOST V SODELOVANJE

vključenost staršev

- *aktivna vključenost mame* (B1, B41, F11)
- *občasna vključenost očeta* (B40)
- *samo mama* (D17, H29)

vključenost ostalih družinskih članov

- *aktivna vključenost babice* (A12)
- *udeležba babice na roditeljskih sestankih in govorilnih urah* (A17)

vključenost otroka

- *dodatna strokovna pomoč* (H26)

SREČANJA

pogostost srečanj

- *enkrat na mesec* (A18)
- *občasno* (D8)

OBLIKE IN NAČINI KOMUNICIRANJA

oblike in načini komuniciranja med starši in socialno delavko

- *v živo* (A20, B8, C12, D6, F10, G13, H16)
- *po službenem telefonu* (A20, B10, C12, C13, D7, F10, G12, H15)
- *elektronska pošta* (A30)
- *eAsistent* (A30)
- *zasebni telefon socialne delavke* (A31)

oblike in načini komuniciranja med otrokom in socialno delavko

- *individualni pogovor z otrokom v živo* (A28, C14, D9, E13, G14, H33, H34)
- *delo z otrokom v razredu* (D21)

SODELOVANJE S SOCIALNO DELAVKO

sodelovanje družine s socialno delavko

- *zelo pogosto* (A39, B3, F17)
- *zgolj s socialno delavko* (C17)

pogovor socialne delavke s celotno družino

- *brez skupnega pogovora* (D18, E32)
- *skupaj z mamo in otrokom* (F12, G33, H30)

SODELOVANJE Z DRUGIMI ZAPOSLENIMI NA ŠOLI

timsko sodelovanje družine in zaposlenih na šoli

- *priprava projekta pomoči in podpore (A6)*

sodelovanje družine z drugimi strokovnimi profili svetovalne službe

- *socialna pedagoginja (A38, F18)*
- *psihologinja (B2)*
- *z nobenim drugim strokovnjakom (E26, G16, H22)*

sodelovanje družine z drugimi zaposlenimi na šoli

- *razrednik (A40, D13)*
- *učitelji (B7, G17, H23)*
- *podravnateljica (E18)*
- *učitelji za dodatno strokovno pomoč (F19)*

SODELOVANJE Z ZUNANJIMI INSTITUCIJAMI

povezovanje družine z drugimi zunanjimi institucijami

- *center za socialno delo (B11)*
- *Študijsko-raziskovalni center za družino (B13)*
- *Zveza prijateljev mladine (B16, G6)*

Doživljanje šolske svetovalne službe

IZKUŠNJE

izkušnje s socialno delavko

- *pozitivne izkušnje za otroka (A36)*
- *pozitivne izkušnje za starša (A37)*
- *samo dobre izkušnje (G19)*

doživljanje socialne delavke

- *zelo korektna socialna delavka (B6, C22)*
- *osebna zavzetost za težave (B15)*
- *natančno poizvedovanje o družinski situaciji (B19)*
- *prepoznavanje stiske starša (B20)*
- *kakovostno opravljanje svojega dela (B21, B22, F37, G31, H18)*
- *velika pomoč (D10, G8, H19)*
- *dobro mnenje o socialni delavki (D14)*
- *zavzetost za družino (D27)*

- *premalo v pomoč staršu* (E2)
- *občutek prisilnega sodelovanja* (E4)
- *neustrezna podpora otroku* (E5)
- *premalo ukrepanja* (E21)
- *podpora staršem in otrokom* (G2, H21)
- *čudovita oseba* (H8)

doživljanje ostalih zaposlenih na šoli

- *nedostopna ravnateljica* (E3)

pretekle izkušnje staršev s svetovalno službo v času njihovega šolanja

- *slabe izkušnje* (A26, D28)
- *brez odprtega prostora za pogovor* (A34)
- *pokroviteljski odnos do učencev* (A35)

SOCIALNA DELAVKA

lastnosti socialne delavke

- *človeška* (A24)
- *pomirjujoča in sočutna* (A44)
- *ni vzvišena* (A45)
- *zavzeta in odgovorna* (A49, G25)
- *dostopna* (A50, G18)
- *odprta in pripravljena prisluhniti* (C30, D16, H10)
- *zanesljiva* (D12)
- *vpraša za mnenje* (D16, H10)
- *čut za sočloveka* (F23)
- *empatična* (H9)
- *dosegljiva in prilagodljiva* (H17)

odzivi socialne delavke

- *topel odziv* (A5)
- *udeležba na pogrebu otrokovega starša* (A9)
- *hitro reagiranje* (A14, G11)
- *hitro in natančno ukrepanje* (F29)
- *vedno pripravljena poklicati* (A19)
- *na voljo v času šolskih počitnic* (A32)
- *vključitev vseh udeležениh v pogovor* (B9, C20)
- *povezovanje družine z ostalimi strokovnjaki* (B23)
- *pohvale in komplimenti za otroka* (B24)
- *krepitev moči starša* (B25)
- *usmerjanje in podpora pri sodelovanju s sodiščem* (D11)
- *redno poizvedovanje pri starših o izostankih otroka* (D22)
- *dobra odzivnost v kritičnih situacijah* (F38)
- *zaščita otroka* (G9)
- *obveščanje staršev* (H12)
- *spodbujanje in vodenje starša* (H20)

intervencije socialne delavke

- *sklic starševskega sestanka* (A15)
- *klic staršem in dogovor za sestanek na šoli* (B37)

dostopnost socialne delavke

- *na voljo vsak dan* (A7)
- *vedno in kadarkoli* (A10)
- *zelo dostopna* (F26)

ODNOSI

cilji sodelovanja

- *zaščita otroka* (A16)

stik s socialno delavko

- *pomembna prelomna točka* (A4)

odnos med socialno delavko in otrokom

- *pogosto v stiku* (A8)
- *zaupanje socialni delavki* (A29, C15)
- *občutek slišnosti* (C26)

odnos med socialno delavko in staršem

- *pogosto v stiku* (A11)
- *velika podpora* (A22, F25)
- *čudovit odnos* (B14)
- *občutek slišnosti* (B18, F20, H24)
- *zaupanje socialni delavki* (B26, C23, G24)
- *spoštljiv odnos* (B39, F22)
- *topel odnos* (C31)
- *odličen odnos* (D25)
- *zamera do socialne delavke* (E22)
- *občutek neslišnosti in neupoštevanje mnenja* (E41)
- *brez podpore* (E42)
- *skupno sprejemanje odločitev* (F24)
- *obojestransko sodelovanje* (F27, G15, G22, H2, H13)
- *veliko zadovoljstvo z odnosom* (C25, F40, G30)
- *upoštevanje mnenj* (H25)

odnosi med strokovnimi delavci v svetovalni službi

- *občutek povezanosti* (G26)

odzivi staršev

- *nasprotovanje individualnemu pogovoru med otrokom in socialno delavko* (E14)

KOMUNIKACIJA

komunikacija med socialno delavko in staršem

- *tekoča, iskrena in jasna komunikacija (A23, A25)*
- *odprt prostor za pogovor (C18, G23)*
- *dobra komunikacija (D15)*
- *spoštljiva komunikacija (F28)*

komunikacija med starši in ostalimi zaposlenimi na šoli

- *tekoča in jasna komunikacija (G20, H36)*

Prednosti in ovire pri sodelovanju staršev s šolsko svetovalno službo

PREDNOSTI

za otroka

- *izboljšano vedenje otrok (B30)*
- *izboljšane delovne navade za šolo (B31)*
- *dodatna strokovna pomoč za otroka (C10)*
- *individualno pisanje šolskih testov (E28)*
- *prilagojeno šolanje (E29)*
- *pozitivni vplivi pogovorov (C16)*
- *podpora otroku zunaj doma (F31)*
- *bolj sproščeno počutje otroka (D20)*
- *pomoč pri šolskih potrebščinah (H5)*
- *ozaveščanje svojih dejanj (F16, G29)*
- *pomoč pri vpisu v srednjo šolo (H7)*

za starše

- *občutek povezanosti in podpore (A33, A42)*
- *potrditve za dobro opravljanje starševske vloge (B27, F30)*
- *koristni nasveti za vzgojo otroka (B28, G28)*
- *koristni nasveti za bolj konstruktivne reakcije starša (B29)*
- *bolj sproščeno počutje starša (D24)*
- *odprt prostor za izražanje svojega mnenja (C24)*
- *dodatna oblika podpore (C27, C28)*
- *obročno plačevanje šolskih ekskurzij (C29)*
- *pomoč pri šolskih potrebščinah (H5)*
- *razbremenitev (D23)*
- *veliko nasvetov (D26)*
- *uporabni nasveti (F21)*
- *usmeritev za sodelovanje s centrom za socialno delo (E16)*
- *občutek smiselnosti sodelovanja (F9)*
- *izboljšanje situacije (F14)*

- *bolj obvladljive težave* (F15)
- *ozaveščanje družinskih vzorcev* (F32)
- *delo na sebi* (F33)
- *prekinitev nefunkcionalnih družinskih vzorcev* (F34)
- *podpora staršu* (G27)
- *obveščanje o otrokovem napredku* (H6)
- *zavzetost svetovalne službe* (B36)
- *predlogi in nasveti brez vsiljevanja* (B38)

OVIRE

sodelovanje s svetovalno službo

- *brez ovir* (A41, F35, F36)
- *preveč otrok za eno socialno delavko* (C8)
- *neodzivnost svetovalne službe* (E6)
- *neprimerne izjave o otroku s strani socialne delavke* (E7)
- *pomanjkljiva komunikacija s socialno delavko* (E19, E34)
- *premalo podpore za starša* (E37)

sodelovanje z drugimi zaposlenimi na šoli

- *premalo podpore za otroka s strani učiteljev* (C9)
- *neodzivnost ravnateljice* (E36)

druge ovire

- *razpršenost pomoči in podpore* (A51, E30, E31)

Potrebe, pričakovanja, predlogi staršev za uspešnejše sodelovanje s šolsko svetovalno službo

POTREBE

potrebe staršev

- *skupen pogovor s celo družino* (D19)
- *več komunikacije s socialno delavko* (E20)
- *spoštljiv pogovor* (E23)
- *več seznanjenosti z dogajanjem v šoli* (E24)
- *več obveščanja s strani socialne delavke* (E27)
- *skupen pogovor z otrokom pri socialni delavki* (E33)
- *več povabil na pogovor* (E35)
- *več spoštovanja in iskrena komunikacija* (E38)

- *več ukrepanja s strani šole (E39)*
- *otrokovo dobro počutje v šoli (H35)*
- *več pomoči za romske otroke (H37)*

PRIČAKOVANJA

pričakovanja do svetovalnih delavcev

- *»ekskurzija« na šoli za bodoče socialne delavce (A43)*
- *ozaveščanje in predelovanje osebnih izkušenj strokovnih delavcev (A46)*
- *človeškost in toplina (A47)*
- *odprtost na dejstva (B35)*
- *ravnanje v korist otroka (C19)*
- *redno obveščanje staršev o dogajanju v šoli (C21)*
- *razumevajoč in proaktiven svetovalni delavec (H27)*
- *pozoren svetovalni delavec (H28)*

PREDLOGI

odnosi

- *vzpostavitev zaupanja v odnosu (A48, B34)*
- *pripravljenost in odprtost staršev za sodelovanje (B32)*
- *iskrenost v odnosu (B33)*
- *obojestransko spoštovanje (G21)*
- *brez predlogov (F39)*

obravnavna težav

- *opozarjanje na težave na roditeljskih sestankih (E40)*
- *izpostavitev problemov na govorilnih urah in roditeljskih sestankih (H38)*
- *zavedanje staršev, da svetovalna služba ne more rešiti vseh problemov (G32)*

9.2.3 Odnosno kodiranje

Tabela 2: Vpliv lastnosti šolske socialne delavke ter odnosa med šolsko socialno delavko in družino s številnimi izzivi na njihovo sodelovanje (z upoštevanjem, da gre za perspektivo staršev)

Lastnosti in odzivi socialne delavke		Odnos med socialno delavko in staršem		Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo
• človeška (A24) • pomirjujoča in sočutna (A44) • ni vzvišena (A45) • zavzeta in odgovorna (A49, G25) • dostopna (A50, G18) • odprta in pripravljena prisluhniti (C30, D16) • zanesljiva (D12) • vpraša za mnenje (D16, H10) • čut za sočloveka (F23) • empatična (H9) • dosegljiva in prilagodljiva (H17) • hitro in natančno ukrepanje (F29) • vedno pripravljena poklicati (A19) • vključitev vseh udeležениh v pogovor (B9, C20) • povezovanje družine z ostalimi strokovnjaki (B23) • krepitev moči starša (B25) • obveščanje staršev (H12) • spodbujanje in vodenje starša (H20) • pohvale in komplimenti za otroka (B24) • zaščita otroka (G9)		• pogosto v stiku (A11) • velika podpora (A22, F25) • čudovit odnos (B14) • občutek slišanosti (B18, F20, H24) • zaupanje socialni delavki (B26, C23, G24) • spoštljiv odnos (B39, F22) • topel odnos (C31) • odličen odnos (D25) • skupno sprejemanje odločitev (F24) • obojestransko sodelovanje (F27, G15, G22, H2, H13) • veliko zadovoljstvo z odnosom (C25, F40, G30) • upoštevanje mnenj (H25)		uspešno kakovostno
		Odnos med socialno delavko in otrokom		Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo
		• pogosto v stiku (A8) • zaupanje socialni delavki (A29, C15) • občutek slišanosti (C26) • pozitivne izkušnje za otroka (A36)		uspešno kakovostno

TABELA 2 – utemeljitev povezav oz. odnosov

Na podlagi zgornje sheme (tabela 2) sklepam, da s strani staršev iz ranljivih družin ocenjene lastnosti in odzivi socialnih delavk, ki so zaposlene v sklopu šolske svetovalne službe, pomembno vplivajo na njihove odnose s starši, katerih otroci obiskujejo osnovno šolo. Glede na prikaz zgornje sheme (tabela 2) sklepam, da imajo starši, ki so pri socialnih delavkah iz šolske svetovalne službe prepoznali več pozitivnih lastnosti in odzivov, tako sami kot tudi njihovi otroci, s socialnimi delavkami kakovostnejše in prijetnejše odnose (kot tam, kjer niso prepoznali takih lastnosti socialnih delavk), kar pa lahko vodi do kakovostnejšega in uspešnejšega sodelovanja med svetovalno službo, starši in otroki.

Razen enega so vsi sodelujoči starši v moji raziskavi v intervjuju pojasnili, da pri svoji socialni delavki v šoli opažajo številne pozitivne lastnosti in odzive na njihove stiske. Isti starši so potem poročali tudi o zadovoljujočih, vzajemnih in kakovostnih odnosih s socialno delavko na šoli. Samo en starš je pri socialni delavki na šoli doživel več negativnih odzivov, kar je vodilo tudi v slabši odnos z njo in posledično je bilo tudi sodelovanje ocenjeno kot manj kakovostno.

Z upoštevanjem, da gre za perspektivo staršev, lahko sklepamo (tabela 2):

pozitivne lastnosti in odzivi šolske svetovalne delavke	➔	bolj prijetni, zadovoljujoči, jasni, kakovostni odnosi med starši, otroki in šolsko svetovalno delavko	➔	uspešnejše in kakovostnejše sodelovanje med družino in šolsko svetovalno službo
---	---	--	---	---

oziroma (tabela 2):

negativne lastnosti in odzivi šolske svetovalne delavke	➔	nezadovoljstvo ter nejasni in manj kakovostni odnosi med starši, otroki in šolsko svetovalno delavko	➔	manj uspešno in kakovostno sodelovanje med družino in šolsko svetovalno službo
---	---	--	---	--

Ker gre za poročanje s strani nereprezentativnega vzorca (in majhnega števila) staršev v moji raziskavi, **rezultatov in vzročno-posledičnih odnosov ne morem posplošiti na širšo populacijo in vsako situacijo. Zato tudi ne morem z gotovostjo trditi, da tovrstne povezave veljajo na splošno vedno in v vsaki situaciji.**

Prav tako zaradi zgolj enega starša, ki je v intervjuju za mojo raziskavo poročal o zaznavanju negativnih lastnosti in odzivov šolske socialne delavke, ne morem z gotovostjo trditi, da s strani staršev negativno ocenjene lastnosti in odzivi šolskih svetovalnih delavcev vedno posledično pomenijo tudi nezadovoljstvo in slabe odnose med starši, otroki in šolskimi svetovalnimi delavkami.

Tabela 3: Vpliv odnosa med šolsko socialno delavko in staršem iz družine s številnimi izzivi na odnos med šolsko socialno delavko in otrokom iz družine s številnimi izzivi (z upoštevanjem, da gre za perspektivo staršev)

Odnos med socialno delavko in staršem		Odnos med socialno delavko in otrokom		Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo
• pogosto v stiku (A11) • velika podpora (A22, F25) • čudovit odnos (B14) • občutek slišnosti (B18, F20, H23) • zaupanje socialni delavki (B26, C23, G24) • spoštljiv odnos (B39, F22) • topel odnos (C31) • odličen odnos (D25) • skupno sprejemanje odločitev (F24) • obojestransko sodelovanje (F27, G15, G22, H2, H13) • veliko zadovoljstvo z odnosom (C25, F40, G30) • upoštevanje mnenj (H24) • dobro mnenje o socialni delavki (D14) • tekoča, iskrena in jasna komunikacija (A23) • odprt prostor za pogovor (C18, G23)	➡	• pogosto v stiku (A8) • zaupanje socialni delavki (A29, C15) • občutek slišnosti (C26) • pozitivne izkušnje za otroka (A36) • individualni pogovor z otrokom v živo (A28, C14, D9, E13, G14, H33, H34)	➡	<i>uspešno</i> <i>kakovostno</i>
Odnos med socialno delavko in staršem		Odnos med socialno delavko in otrokom		Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo
• zamera do socialne delavke (E22) • občutek neslišnosti in neupoštevanje mnenja (E41) • brez podpore (E42) • premalo v pomoč staršu (E2) • občutek prisilnega sodelovanja (E4) • premalo ukrepanja (E21)	➡	• neustrezna podpora otroku (E5)	➡	<i>neuspešno</i> <i>nekakovostno</i>

TABELA 3 – utemeljitev povezav oz. odnosov

Na podlagi zgornje sheme (tabela 3) sklepam, da s strani staršev ocenjeni prijetni, zadovoljujoči, kakovostni odnosi med socialno delavko iz šolske svetovalne službe in njimi pozitivno vplivajo na odnose med isto socialno delavko in otroki, ki obiskujejo posamezno šolo. Glede na prikaz zgornje sheme (tabela 3) sklepam, da imajo otroci staršev, ki imajo s socialno delavko iz šolske svetovalne službe dobre in kakovostne odnose, posledično tudi dobre in kakovostne odnose s socialno delavko, kar pa lahko posledično vodi v uspešno in kakovostno sodelovanje celotne družine s šolsko svetovalno službo. En starš, ki je sodeloval v moji raziskavi, je v intervjuju poročal o slabem odnosu s socialno delavko iz šolske svetovalne službe, kar se je po njegovem mnenju izražalo tudi v slabem odnosu njegovega otroka s to socialno delavko. Intervjuja z omenjenim otrokom nisem opravila. Na podlagi intervjuja z omenjenim staršem in zgornje sheme (tabela 3) lahko sklepam, da s strani staršev ocenjeni slabi, nekovostni in nejasni odnosi med njimi in socialno delavko iz šolske svetovalne službe vplivajo na slabši odnos med otrokom in isto socialno delavko, kar pa lahko posledično vodi v neuspešno in nekovostno sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo.

Z upoštevanjem, da gre za perspektivo staršev, lahko sklepamo (tabela 3):

dober, zadovoljujoč in kakovosten odnos med staršem in šolsko svetovalno delavko	➔	dober, zadovoljujoč in kakovosten odnos med otrokom in šolsko svetovalno delavko	➔	uspešnejše in kakovostnejše sodelovanje med družino in šolsko svetovalno službo
--	---	--	---	---

oziroma (tabela 3):

slab, nejasen in nekovosten odnos med staršem in šolsko svetovalno delavko	➔	slab, nejasen in nekovosten odnos med otrokom in šolsko svetovalno delavko	➔	manj uspešno in kakovostno sodelovanje med družino in šolsko svetovalno službo
--	---	--	---	--

Ker gre za poročanje s strani nereprezentativnega vzorca (in majhnega števila) staršev v moji raziskavi, **rezultatov in vzročno-posledičnih odnosov ne morem posplošiti na širšo populacijo in vsako situacijo**. Prav tako zaradi poročanja o slabih odnosih s šolsko socialno delavko s strani zgolj enega starša ne morem z gotovostjo trditi, da slabi odnosi med starši in šolskimi svetovalnimi delavkami vedno posledično pomenijo tudi slabe odnose med otroki teh staršev in šolskimi svetovalnimi delavkami.

Tabela 4: Vpliv sodelovanja med šolsko socialno delavko in družino s številnimi izzivi na število prednosti in ovir (z upoštevanjem, da gre za perspektivo staršev)

Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo		Prednosti za starše in otroke
<i>uspešno in kakovostno sodelovanje</i>		• <i>izboljšano vedenje otrok (B30)</i> • <i>izboljšane delovne navade za šolo (B31)</i> • <i>dodatna strokovna pomoč za otroka (C10)</i> • <i>prilagojeno šolanje (E29)</i> • <i>bolj sproščeno počutje otroka (D20)</i> • <i>občutek povezanosti in podpore (A33, A42)</i> • <i>koristni nasveti za vzgojo otroka (B28, G28)</i> • <i>koristni nasveti za bolj konstruktivne reakcije starša (B28)</i> • <i>bolj sproščeno počutje starša (D24)</i> • <i>obročno plačevanje šolskih ekskurzij (C29)</i> • <i>pomoč pri šolskih potrebščinah (H5)</i> • <i>razbremenitev (D23)</i> • <i>izboljšanje situacije (F14)</i> • <i>bolj obvladljive težave (F15)</i> • <i>ozaveščanje družinskih vzorcev (F32)</i> • <i>delo na sebi (F33)</i> • <i>prekinitev nefunkcionalnih družinskih vzorcev (F34)</i>
Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo		Ovire za starše in otroke
<i>neuspešno in nekovostno sodelovanje</i>		• <i>neodzivnost svetovalne službe (E6)</i> • <i>neprimerne izjave o otroku s strani socialne delavke (E7)</i> • <i>pomanjkljiva komunikacija s socialno delavko (E19, E34)</i> • <i>premalo podpore za starša (E37)</i>

TABELA 4 – utemeljitev povezav oz. odnosov

Na podlagi zgornje sheme (tabela 4) sklepam, da s strani staršev ocenjena kakovost sodelovanja družine s šolsko svetovalno službo pomembno vpliva na to, ali staršem in otrokom tovrstno sodelovanje prinaša več prednosti ali več ovir. Glede na prikaz zgornje sheme (tabela 4) lahko sklepam, da starši, ki so v intervjujih v moji raziskavi poročali o dobrem, uspešnem in kakovostnem sodelovanju s šolsko svetovalno službo, prepoznajo tudi več prednosti, ki jim jih tovrstno sodelovanje prinaša, tako zanje kot za njihove otroke. Starš, ki je v intervjuju za mojo raziskavo poročal o neuspešnem in nekovostnem sodelovanju s šolsko svetovalno službo, je poročal tudi o več ovirah, ki mu jih tovrstno sodelovanje prinaša, tako zanj kot za njegovega otroka.

Z upoštevanjem, da gre za perspektivo staršev, lahko sklepamo (tabela 4):

uspešno in kakovostno sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo	➔	doprinosa prednosti za starše in otroke
--	---	---

oziroma (tabela 4):

neuspešno in nekovostno sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo	➔	pojavi ovir za starše in otroke
--	---	---------------------------------

Ker gre za poročanje s strani nereprezentativnega vzorca (in majhnega števila) staršev v moji raziskavi, **rezultatov in vzročno-posledičnih odnosov ne morem posplošiti na širšo populacijo in vsako situacijo sodelovanja med starši, njihovimi otroki in šolsko svetovalno delavko**.

Prav tako zaradi zgolj enega starša, ki je v intervjuju za mojo raziskavo poročal o neuspešnem in nekovostnem sodelovanju s šolsko svetovalno službo, ne morem z gotovostjo trditi, da s perspektive staršev neuspešno in nekovostno sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo vedno posledično pomeni tudi pojav ovir za starše in otroke, ki sodelujejo z njo.